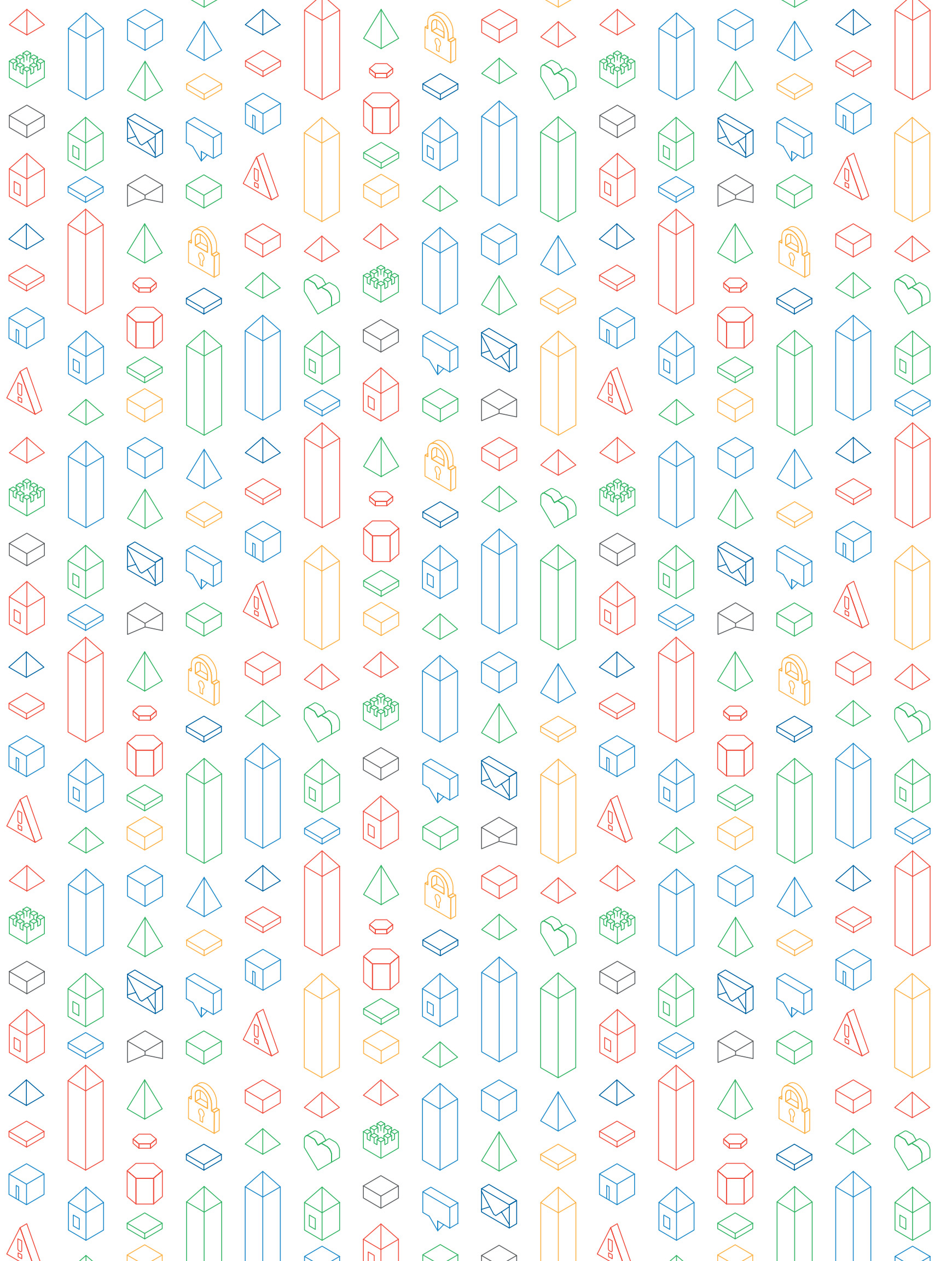

Okos Éber Erős Kedves Bátor

Legyél az
Internet
Ásza.

Digitális biztonsággal
és állampolgársággal
kapcsolatos anyagok
Frissítve: 2019. június

Üdvözlünk! Ez a „Legyél az Internet Ásza” tananyag, amely a Google, a The Net Safety Collaborative és az Internet Keep Safe Coalition (iKeepSafe.org) együttműködésének eredményeként jött létre. Ez az anyag a „Legyél az Internet Ásza” elnevezésű sokoldalú program része, amelynek célja megtanítani a gyerekeket, hogy hogyan internetezhetnek biztonságosan és okosan.

A „Legyél az Internet Ásza” tananyag eszközöket és módszereket biztosít a tanárok számára a digitális állampolgárság és biztonság alapjainak iskolai oktatásához. Idén hat új médiaműveltségi feladattal bővítettük ki a tananyagot. A program részét képező óratervek a legfontosabb leckéket helyezik előtérbe az oktatók számára, és felkészítik a tanulókat, hogy tudatos és sikeres állampolgárokká válhassanak az internet világában. A leckék elsajátítását gamifikációs módszerek is segítik az Interlandnek köszönhetően (g.co/Interland). Ez egy kalandokkal teli online játék, amellyel a gyerekek interaktív és szórakoztató módon tanulhatnak a digitális állampolgárságról és biztonságáról.

Az Internetes Ászsági Kódex öt alapvető témája, a digitális állampolgársággal és biztonsággal kapcsolatban:

- **Megosztás előtt mérlegelj! (Legyél okos az interneten)**
- **Ne dőlj be a kamunak! (Legyél éber az interneten)**
- **Óvd meg a titkaidat! (Legyél erős az interneten)**
- **Kedvesnek lenni menő! (Legyél kedves az interneten)**
- **Ha kétséged van, beszélj róla! (Legyél bátor az interneten)**

A leckéket leginkább 2-6. osztályig ajánljuk, de fiatalabb és idősebb korosztályok oktatói is hasznosnak találták a tananyagot, főként a legfontosabb fogalmak bevezetését, a csoportos beszélgetéseket (idősebb és fiatalabb korosztályokkal is), valamint a számítógépes játékokat. Arra biztatjuk, hogy Ön is kísérletezze ki, mi válik be leginkább a saját diákjainál, legyen szó akár a teljes tananyag oktatásáról, akár csak egy-két, az adott tanulmányi környezetben legfontosabb lecke részletes megbeszéléséről.

A Nemzetközi Tudományos és Technológiai Oktatásért Társaság (ISTE) független vizsgálatnak vetette alá a „Legyél az Internet Ásza” programot, és megállapította, hogy a tananyag megfelelően felkészíti a tanulókat a 2019-es ISTE tanulói szabványok teljesítésére. Az ISTE a felkészültségre vonatkozó megfelelőségi jelöléssel látta el a „Legyél az Internet Ásza” programot.

A „Legyél az Internet Ásza” tananyag és az Interland két eszköz a sok közül, amelyeket a családok és a tanárok felhasználhatnak a tudatos online magatartás támogatásához. A Google további tanári és családi anyagaiért látogassa meg a saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza oldalt, ahol többek között tanításra kész Pear Deck feladatokat, oktatóknak szóló videó tananyagokat, letölthető órai feladatokat és családi útmutatókat találhat.

Tartalomjegyzék

Útmutató oktatóknak	4
1. segítség: Bemutató e-mail/levélsablon szülők részére	
2. segítség: Gyakori kérdések	
1. lecke: Megosztás előtt mérlegelj!	8
1. feladat: Mit nem szabad megosztani?	
2. feladat: Mégis, kinek a profilja ez?	
3. feladat: Hogyan látnak minket mások?	
4. feladat: Maradjon magánügy!	
5. feladat: Nem így értettem!	
6. feladat: Keretbe vele!	
7. feladat: Interland: A Tudatosság hegye	
2. lecke: Ne dőlj be a kamunak!	28
1. feladat: Ne akadj az adathalászok horgára!	
2. feladat: Ki is vagy te valójában?	
3. feladat: Beszéljünk a botokról	
4. feladat: Ez tényleg igaz?	
5. feladat: Hogyan szűrjük ki az álhíreket az interneten?	
6. feladat: Interland: Valóság-folyó	
3. lecke: Óvd meg a titkaidat!	58
1. feladat: Hogyan hozzunk létre erős jelszót?	
2. feladat: Tartsd meg magadnak	
3. feladat: Interland: Kincses torony	
4. lecke: Kedvesnek lenni menő!	66
1. feladat: Tétlen szemlélőből támogató szemtanú	
2. feladat: Támogató szemtanú lehetőségek	
3. feladat: ...de mindezt kedvesen mondd!	
4. feladat: Figyelj a stílusodra!	
5. feladat: Mutass példát!	
6. feladat: Amikor a szavak megváltoztatják a képet	
7. feladat: Interland: Kedves Királyság	
5. lecke: Ha kétséged van, beszélj róla!	86
1. feladat: Mikor kell segítséget kérni?	
2. feladat: Jelentsd online is	
3. feladat: Mit jelent bátornak lenni?	

Bemutató e-mail/levélsablon szülők részére

Ez egy e-mail- vagy levélsablon, amellyel személyre szabva tájékoztathatja a szülőket arról, hogy az új oktatási eszközök hogyan segíthetnek a gyerekeknek jobb döntéseket hozni az internetes biztonságukkal és viselkedésükkel kapcsolatban.

Kedves Szülő!

Amikor gyermekeink fiatalabbak, mindent megteszünk annak érdekében, hogy a legtöbbet hozhassák ki az internethasználatból, miközben megvédjük őket a kockázatoktól és az online világ buktatóitól. Ahogy a kisgyerekek tinédzserekké cseperednek, a szerepünk megváltozik: segítünk nekik biztonságos és átgondolt döntéseket hozni, miközben a digitális életükben kalandoznak.

[Iskolánkban] hiszünk abban, hogy a szülőkkel együttműködve hatékonyabban felkészíthetjük a [X.] osztályos tanulóinkat arra, hogy

- **Gondolkodjanak kritikusan**, és vizsgálják meg a weboldalakat, e-maileket és más internetes tartalmakat.
- **Védjék meg magukat** az online fenyegetésektől, például a zaklatástól és az átverésektől.
- **Figyeljenek oda**, amikor **tartalmakat osztanak meg**: mit, mikor, hogyan és kivel.
- **Legyenek kedvesek és tisztelettudóak** másokkal az interneten, tiszteletben tartva a többi ember magánszféráját.
- **Kérjenek segítséget** szüleiktől vagy más megbízható felnőttől, rázós helyzetekben.

Idén ehhez használjuk majd a „Legyél az Internet Ásza” elnevezésű sokoldalú programot, amelynek célja megtanítani a gyerekeket, hogy hogyan internetezhetnek biztonságosan és okosan. Az egyik eszköz ehhez az Interland, egy böngészőalapú játék, amellyel a gyerekek interaktív és szórakoztató módon sajátíthatják el ezeket a készségeket. A Google oktatókkal, kutatókkal és a Net Safety Collaborative és az iKeepSafe.org online biztonsági szakértőivel karöltve fejlesztette ki a „Legyél az Internet Ásza” programot, amely mókás, a diákok életkorának megfelelő tanulási élményt nyújt öt alapvető fontosságú leckén keresztül:

- **Megosztás előtt mérlegelj!**
- **Ne dőlj be a kamunak!**
- **Óvd meg a titkaidat!**
- **Kedvesnek lenni menő!**
- **Ha kétséged van, beszélj róla!**

A technológia átgondolt, biztonságos használatával diákjaink elősegíthetik saját tanulásukat, és iskolánk is hatékonyabban működhet. Hiszünk abban, hogy a „Legyél az Internet Ásza” program egy fontos lépés célunk felé, hogy [iskolánkban] minden tanulóink biztonságban tanulhasson és barácsolhasson az interneten az iskola falain belül és kívül is.

Örömmel osztunk meg további információkat erről az új programról és az órákon használt anyagokról, de arra biztatjuk Önöket, hogy maguk is nézzék meg a családok számára elérhető kiegészítő eszközöket a saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza oldalon. Arra is bátorítjuk Önöket, hogy érdeklődjenek a diákoknál, milyen feladatokban vesznek részt, és folytassák ezt a beszélgetést otthon: ki tudja, talán Önök is elsajátíthatnak egy-két adatvédelmi és biztonsági trükköt.

Üdvözlettel:
[Ön]

Gyakori kérdések

Szükséges végigmenni az összes leckén az Interland megkezdése előtt?

Nem szükséges, mégis javasoljuk, hogy vegyék át a leckéket, mielőtt játszanának az Interlanddel.

A játék akkor a leghasznosabb, ha elmélyíti a tananyagba foglalt tudást: ráadásul sokkal mókásabb úgy játszani, ha a diákoknak előtte már volt lehetősége róla vitatkozni, beszélgetni és ötletelni Önnel.

A tanulóknak rendelkezniük kell Google-fiókkal a „Legyél az Internet Ásza” programhoz?

Nem! A „Legyél az Internet Ásza” program minden látogató számára elérhető.

Nincs szükség bejelentkezésre, jelszóra vagy e-mailre.

Milyen eszközök kompatibilisek az Interland játékkal?

Az Interland elérhető minden, internetkapcsolattal és böngészővel rendelkező eszközön. Így a legtöbb asztali vagy hordozható számítógép, tablet, illetve mobiltelefon is segítségére lehet abban, hogy az Internet Ászává váljon.

Mik a szükséges URL-ek?

- A „Legyél az Internet Ásza” honlapja a saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza címen látogatható.
- Az Interland játékhoz látogasson el a beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland címre.
- A „Legyél az Internet Ásza” tananyag a saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak címen érhető el.
- A családi kisegítő eszközöket a saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/csaladoknak oldalon találja.

Szükségem lesz bármilyen különleges képzésre vagy szaktanári képesítésre?

- Először is: Bármely tanár oktathatja a diákjainak ezt a tananyagot, óvodától egészen a 12. osztályig. Nincs szükség semmiféle különleges képzésre.
- Másodsor: Minden tanár különleges. :)

Mely korosztály számára a legmegfelelőbb a „Legyél az Internet Ásza” program?

A teljes programot, beleértve a tananyagot, a játékot és a honlapon található forrásokat, a 2-6. osztályos (7-12 éves) tanulók számára terveztük. A tanterv átalakításával azonban ezek a témák bármely korosztálynak hasznára válhatnak.

Hogyan tanulnak a gyerekek a játékból?

A játék az elméleti tananyagot gyakoroltatja be. A gyerekek a játék során biztonságos, tantermi környezetben szabadon felfedezhetik az egészséges digitális szokásokat, és megérthetik a digitális kommunikációt (és annak lehetséges következményeit).

Az egyes leckék Google Tantermen keresztül is használhatók?

Igen, igen és igen. Hozzárendelheti az Interlandet adott órákhoz vagy csoportokhoz, vagy egyszerűen megoszthatja az összes diákkal hirdetemény formájában.

Található valahol egy megosztott mappa vagy honlap feladatlapokkal, amelyeket könnyedén kivetíthetünk a táblára?

Igen, prezentációk formájában, melyeket egyszerű előadni, szétosztani és megosztani. A prezentációk a <https://saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/oldalsav/tanaroknak> oldalon található.

Digitálisállampolgár-szakértőnek kell lennem a program használatához?

Egyáltalán nem. A tantervet úgy alakítottuk ki, hogy bármelyik tanár elővehesse és taníthasson belőle. Továbbá, ha szívesen frissítené vagy bővítené tudását a digitális biztonság és állampolgárság témájában, akkor részt vehet az oktatóknak összeállított angol nyelvű online kurzusokon, a g.co/OnlineSafetyEduTraining oldalon.

A „Legyél az Internet Ásza” tananyag megfelel valamilyen nemzetközi vagy országos szabványnak?

Jó, hogy megkérdezte! Igen! A tantervet az ISTE (Nemzetközi Tudományos és Technológiai Oktatásért Társaság) és az AASL (Iskolai Könyvtárosok Amerikai Szövetsége) sztenderdjeivel összhangban készítettük.

Diákjaim elmenthetik munkájukat az Interlanden?

A jelenlegi verzióban nem, és ez valószínűleg nem is fog változni. A „Legyél az Internet Ásza” egyáltalán nem generál vagy tárol személyazonosításra alkalmas adatokat, így mentési fájlokat sem. Ez nem véletlenül van így: bárki számára elérhető élményt kívánunk alkotni, ezért nem szükséges fiókot, felhasználónevet vagy jelszót létrehozni.

Ez remek, azonban a tanulók büszkék arra, hogy befejezték a játékot, és hogy mi mindent tanultak belőle.

Ezt nagyon is értjük, ezért megalkottunk egy személyre szabható oklevél-sablont, így a kurzust teljesítő diákok a nevükre kitöltött, nyomtatható, személyre szóló oklevelet kaphatnak.

Hol található további oktatóanyagokat?

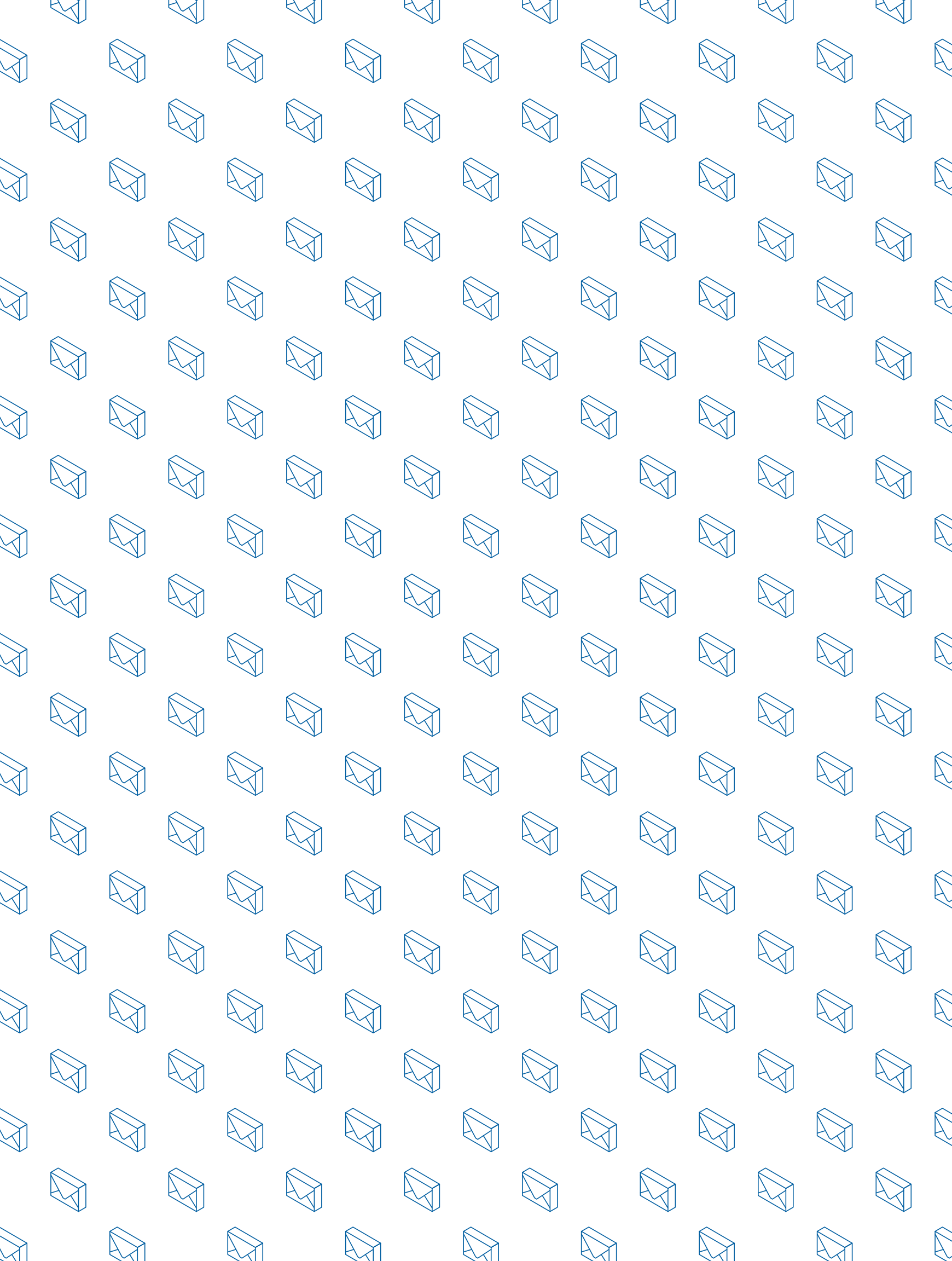
Minden „Legyél az Internet Ásza” oktatóanyag a <https://saferinternet.hu/legyel-az-internet-asza/> honlapon található.

Van a „Legyél az Internet Ásza” felhasználóinak online közössége, ahol megoszthatjuk az ötleteinket vagy segítséget kérhetünk?

Igen! Kövessen minket a Twitteren (@GoogleForEdu) további „Legyél az Internet Ásza” és egyéb tartalmakért.

Megosztás előtt mérlegelj!

Védd meg magad és a jóhírneved az interneten

A lecke áttekintése

1. feladat: **Mit nem szabad megosztani?**
2. feladat: **Mégis, kinek a profilja ez?**
3. feladat: **Hogyan látnak minket mások?**
4. feladat: **Maradjon magánügy!**
5. feladat: **Nem így értettem!**
6. feladat: **Keretbe vele!**
7. feladat: **Interland: A Tudatosság hegye**

Témák

A tanárok és a szülők pontosan tudják, hogy a fiatalkorban elkövetett digitális hibák mennyire árthatnak az érzéseinknek, a jóhírnevünknek és a magánszféránknak. Azonban a gyerekeket sokszor nehezebb meggyőzni arról, hogy egy most látszólag ártalmatlan bejegyzést hogyan érthetnek félre már másnap (hát még a távolabbi jövőben) olyanok, akikről azt gondolták, sosem látják majd a posztot.

Ezek a feladatok konkrét példákön és gondolatébresztő beszélgetéseken keresztül tanítják meg a tanulókat arra, hogyan őrizzék meg pozitívnak az internetes profiljukat, a magánszférájuk és személyes adataik védelme mellett.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ Jóhírnév **megteremtése és fenntartása** online és offline.
- ✓ Tisztelni mások magánszféráját, még ha annak határai nem is esnek egybe a sajátunkkal.
- ✓ Megérteni, milyen potenciális hatása lehet egy rosszul kezelt digitális lábnyomnak.
- ✓ **Segítséget kérni** egy felnőttől rázós helyzetekben.

Hivatkozott szabványok

ISTE oktatói szabványok: 1a, 1b, 2a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 4d, 5a, 6a, 6b, 6d, 7a

ISTE tanulói szabványok, 2016: 1c, 1d, 2a, 2b, 2d, 3b, 3d

AASL tanulmányi szabványok: I.a.1, I.b.1, I.c.1, I.d.3, I.d.4, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, d.2., III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Megosztás előtt mérlegelj!

Szószedet

Online adatvédelem: Általános kifejezés, amely többnyire azt jelenti, hogy a felhasználó maga dönti el, milyen információt oszt meg magáról, és azt ki láthatja.

Digitális lábnyom (vagy digitális jelenlét): A digitális lábnyomod minden olyan információ összessége, ami rólad online fellelhető. Ebbe beletartozik minden fénykép, audio- és videófájl, írott üzenet, de akár minden lájkod és kommented is, amit a barátaid profiljaira posztolsz. Ahogy a földön lábnyomot hagysz hátra, ugyanúgy az online tevékenységed is nyomot hagy maga után.

Jóhírnév: Mások gondolatai, véleménye, benyomása vagy elképzelése rólad; ebben sosem lehetsz teljesen biztos, de általában azt szeretnéd, hogy ez pozitív vagy jó legyen.

Személyes adat: Minden olyan adat és információ, amelyek segítségével beazonosítható egy konkrét személy. Személyes (vagy érzékeny) adatnak számít például a név, lakcím, telefonszám, TAJ-szám, e-mail cím stb. Nagyon alaposan meg kell fontolni, mielőtt ezeket online megosztjuk.

Túlzásba vitt megosztás: Aki túlzásba viszi a megosztást, az általában túl sok személyes információt oszt meg, vagy egyszerűen túl sokat közöl magáról egy adott online helyzetben vagy beszélgetésben.

Beállítások: A digitális termékek, applikációk, weboldalak azon része, ahol meg tudjuk határozni vagy be tudjuk állítani, hogy mit akarunk megosztani. Itt rendelkezhetünk fiókunk kezeléséről, és itt találjuk az adatvédelmi beállításokat is.

Sztereotípiák: Egy személyről, csoportról vagy dologról alkotott leegyszerűsített, széles körben elterjedt kép vagy elképzelés.

Értelmezés: Ahogyan egy üzenet jelentését dekódoljuk, amilyen értelmet tulajdonítunk neki.

Kontextus: Az üzenetet vagy egyéb látható tartalmat körülvevő információ, amellyel az üzenet könnyebben megérthető. Kontextus lehet például az üzenet helye, megjelenési ideje vagy a feladója is.

Ábrázolás: Egy kép, szimbólum vagy leírás, amely sokat elmond (vagy egy igazságot jelent ki) egy dologról, személyről vagy csoportról.

Keret: Ha egy tájról, személyről vagy tárgyról készítünk képet vagy videót, a keret határozza meg azt, hogy mit lát a néző. Ami a kereten kívülre kerül, azt a néző nem fogja látni.

Mit nem szabad megosztani?

A tanulók párokat alkotnak, megbeszélik egymással a kitalált titkukat, majd elgondolkoznak a magánszféra határaitól.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy milyen személyes információkat tartunk meg magunknak.
- ✓ **Észben tartani**, hogy tiszteljük másoknak a saját magánszférájukkal kapcsolatos döntéseit.

Beszéljük meg!

Miért fontos a magánszféra?

Az interneten a digitális lábnyomunk az, ami minket képvisel. Ebbe beletartozik minden fénykép, audio- és videófájl, írott üzenet, de minden lájkunk és kommentünk is, amit barátok profiljaira posztolunk. Ahogyan offline is fontos, hogy pozitív kisugárzásunk legyen (például az iskolában), úgy ez az online világra is vonatkozik.

Az interneten egyszerű kommunikálni családdunkkal, barátainkkal és a velünk közös érdeklődésű emberekkel. Üzeneteket küldünk, képeket osztunk meg és párbeszédbe elegyedünk a közösségi oldalakon – néha anélkül, hogy jobban átgondolnánk, ki más láthatja még ezeket a tartalmakat. Lehet, hogy egy képet vagy egy posztot az adott pillanatban viccesnek és ártalmatlannak ítélünk, de a jövőben azt mások is láthatják és félreérthetik, esetleg olyanok is, akikről nem is gondolnánk, hogy valaha rábuk-kannának. Ha valami egyszer kikerül a netre, azt nagyon nehéz visszacsinálni.

Ne feledd:

- Mint minden mást az interneten, a digitális lábnyomunkat is láthatják számunkra teljesen ismeretlen emberek.
- Ha egyszer felkerül tőled vagy rólad egy tartalom a netre, az akár örökké is ott maradhat. Gondolj erre úgy, mint egy alkoholos filcre: a filccel ejtett jelöléseket nem lehet letörölni, akkor sem, ha közben rájössz, hogy valami mást szeretnél volna írni.

Ezért fontos tehát a magánszférád. Azzal védheted magad, ha csupán olyan dolgokat osztasz meg, amelyeket valóban szeretnél nyilvánossá tenni. Vagyis ha mindig körültekintően posztolsz és osztasz meg dolgokat az interneten. Mi mástól lenne privát a privát szférád?

Azt is fontos tudni, hogy mikor nem szabad posztolni – mikor ne reagálj valakinek a posztjára, hozzászólására –, és hogy ne ossz meg valótlanosságokat. Mindenki hallotta már azt a kifejezést, hogy „gondolkodj, mielőtt megosztasz valamit”, és ez valóban nagyszerű tanács! Úgy tarthatod tiszteletben a saját és mások magánszféráját, ha átgondolod, mit is jó ötlet megosztani: ki látja majd a bejegyzésedet, az milyen hatással lehet rád és másokra, és mikor jobb, ha inkább nem osztasz meg semmit.

Néhány kérdés további megbeszélésre (ezeket a kérdéseket haza is vihetik a tanulók, hogy a családjukkal is megvitassák őket):

- Mikor szabad másokról készült képet vagy videót megosztani?
- Miért olyan nehéz megtartani a titkokat?
- Elképzelhető olyan helyzet, hogy mégis helyes elárulni valakinek a titkát?
- Mi a teendő, ha egy számodra fontos személy olyasmit posztol, amitől az az érzésed támad, hogy veszélyben van? Ha azon gondolkodsz, hogy egy másik ember titkát mégiscsak el kellene mondanod valakinek, előbb szólnod kellene neki erről? Tudnia kellene arról, hogy aggódsz érte?

Feladat

1. Találjatok ki egy titkot

Először is, mindenki találjon ki magának egy titkot (nem igazit).

2. Osszátok meg a párotokkal

Rendben, megvannak a titkok? Rendeződjétek párokba, és osszátok meg társatokkal a titkokat, majd beszéljétek meg az alábbi három kérdést:

- Megosztanád ezt a titkot bárkivel?
- Kivel osztanád meg, és miért?
- Milyen érzés lenne, ha valaki az engedélyed nélkül mindenkinek elmondaná a titkodat?

3. Osszátok meg az osztállyal

Végül minden tanuló elárulja az osztálynak a saját kitalált titkát, és az ezzel kapcsolatos érzéseit. Az osztály megbeszélheti a fenti kérdésekre adott válaszokat.

Tanulság

A titok csak egy a személyes információk közül, amelyet jobb megtartani magunknak, vagy csak családtagokkal és bizalmas barátokkal megosztani. Ha egyszer megosztjuk a titkunkat, többé már nem csak rajtunk múlik, hogy kihez jut el. Milyen információkat kell még körültekintően védeni?

- Az otthoni címünket és telefonszámunkat
- Az e-mail címünket
- A jelszavainkat
- A felhasználóneveinket
- Az iskolai munkánkat és más, általunk létrehozott dokumentumokat

Mégis, kinek a profilja ez?

A diákok tanulmányozzák egy kitalált szereplő néhány személyes információját, majd ezek alapján következtetéseket vonnak le az illetőről.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megállapítani**, hogyan lehet másokról információt gyűjteni az interneten.
- ✓ **Átgondolni**, miféle következtetéseket lehet levonni egy személyről az internetes bejegyzései alapján.
- ✓ **Meghatározni**, mennyire pontosak ezek az információk, és mi a különbség a feltételezés, a vélemény és a tény között.

Beszéljük meg!

Honnan tudjuk azt, amiről azt hisszük, hogy tudjuk?

Az interneten rengeteg személyes információt találhatunk, amelyek alapján gondolhatunk vagy feltételezhetünk másokról olyasmit, amiről később kiderül, hogy valójában nem is igaz. Az alábbi kérdéseket járjuk körül:

- Mit tudhatunk meg egy személyről a személyes információk alapján?
- Mit feltételezhetünk egy személyről a személyes információk alapján, még ha nem is vagyunk benne biztosak?
- Tudjuk, honnan származnak ezek az információk egyáltalán? Hogyan azonosíthatjuk a forrást?

Feladat

Szükséges kellékek:

• Néhány kitalált szereplő vagy létező személy internetes tevékenységének gyűjteménye. Kioszthatja a „Mégis, kinek a profilja ez?” feladathoz tartozó feladatlapokat akár az osztályban, akár másnap házi feladatként. További példákat is lehet gyűjteni, az alábbi ötletek alapján:

- Családtagok vagy hírességek közösségimédia-profiljai, ha az osztály életkorának ez megfelelő
- Kinyomtatott böngészési előzmények
- Füzetek vagy eszközök egy rövid, írásos feladathoz

1. Tanulmányozzátok az illetőt

Ha a feladatlapon található gyűjtemény mellett dönt, osszon ki mindenkinek egy példányt. Ha az osztály által gyűjtött anyagokkal dolgoznak, válasszon ki három személyt, listázza ki a hozzájuk tartozó információkat a feladatlaphoz hasonlóan, majd osszon ki mindenkinek egy példányt.

2. Készítsetek leírást

Alakítsatok csapatokat úgy, hogy minden csapatra egy szereplő/személy jusson. Minden csapat írjon rövid leírást a személyről, az alábbi kérdést megválaszolva: „Szerintetek milyen ember az illető?”

3. Az igazság pillanata

Íme, itt az igazság a szereplőinkről (ne feledje, hogy csak azután olvassa fel ezeket, miután minden csapat végzett a leírásokkal):

- Kriszti végzős gimnazista. Jövőre egyetemre megy, szeretne vegyészmérnöknek tanulni és később saját céget alapítani. Leginkább a családja, az önkéntes munka, a popkultúra és a divat érdekli.
- Janka az iskolai kosárcsapat irányító játékos. 15 éves és Pécsen él. Van egy 8 éves húga. Leginkább a kosárlabda, a művészetek, a gitározás és a barátai érdeklik.
- Robi 14 éves. Nemrég csatlakozott a focicsapathoz, és van két cicája. Nagyon szépen rajzol és szeret robotokat építeni hétfőként. Leginkább a technológia, a focicsapata, az állatok és az állati jogok érdeklik.

4. Beszélgetés

Most beszéljék meg, mely feltételezések voltak helyesek, és melyek nem. Miért igen vagy miért nem? Mit tanultál ebből a feladatból?

Tanulság

Amikor látjuk az emberek bejegyzéseit, kommentjeit és képeit, olyan dolgokat feltételezünk róluk, amelyek nem feltétlenül igazak, kiváltképp, ha nem is ismerjük őket. Ez azért van, mert az interneten csak az életüknek és az érdeklődési körüknek egy részét látjuk. Az is lehet, hogy csak megjátsszák magukat, vagy olyasmit posztolnak, amit csak az adott pillanatban éreznek úgy. Nem tudhatjuk, hogy valójában kik ők vagy hogyan éreznek, amíg meg nem ismerjük őket személyesen: sőt, még akkor is sok időbe telhet!

Mégis, kinek a profilja ez?

Olvassátok el a kitalált személyek alább látható online tevékenységét. Az alapján, amit láttok, írjátok le röviden, szerintetek milyen ember az illető: mit szeret, mit nem szeret, mi az, ami igazán fontos számára?

Kriszti

Víz alatti kép a fellépésről!
Mindenki állati jól néz ki!

A pattanások eltüntetésének legjobb módja

Az öcsém, Dani, ANNYIRA idegesítő.
Lőget, hogy ufó.

Bírság gyorshajtásért

Fiatalkorú tervezők konferenciája
a Debreceni Egyetemen

VÉGRE MEGNÉZTEM AZ ÚJ
ÜGYNÖKÖK HÁBORÚJA FILMET!
Te jó ég, imádom!

Janka

Nyertünk! Már csak egy meccs
a bajnokságig. Még azért
gyakorolnom kell a dobást.

Utálok a sulibulikat. #nemmegyél

Tudományos Akadémia,
Budapest

10 jele annak, hogy a
szüleid épp tönkre teszik
az életedet

Vasárnapi horgászat apukámmal a
József Attila parkban! Király lesz

Bécs
A belváros környéke

Robi

Tapsi Burger Birodalma

Kihagytam a győztes gólt. Ne már.
Legalább a döntetlen meglett.

25 kép kiskutyákról

Az István Gimi
elsősejének bálja

Csökoljátok a barátom honlapját!
Egy csomó kódot írtam hozzá.

Új réord! Igeeeeen.
Imádom a Gem Jam játékot!

Hogyan látnak minket mások?

A diákok átgondolják, hogyan látnák különböző emberek (szülők, munkaadók, barátok, a rendőrség) az előző feladat szereplőit.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni** mások nézőpontját, amikor arról döntünk, hogy megosztunk-e egy információt az interneten.
- ✓ **Mérlegelni** a személyes információk, adatok közzétételének következményeit: amit megosztunk, az hosszú időre a hírnevünk részévé válik.
- ✓ **Megtervezni a módját**, hogyan legyen az online jelentlétünk pozitív.

Beszéljük meg!

Új nézőpont

A digitális lábnyomunkban található információ többet árulhat el másoknak rólunk, mint amit mi szeretnénk felfedni saját magunkról – ennek pedig jelentős következményei lehetnek.

Vessünk még egy pillantást a profilokra a szereplőink nézőpontjából.

- Vajon szívesen vennék, ha mások tudomására jutnának ezek a személyes információk? Miért igen vagy miért nem?
- Milyen emberekkel (nem) osztanák meg ezeket szívesen?
- Hogyan értelmezhetik ezeket az információkat mások?
- Hogyan használhatják fel ezeket az információkat mások?

A különböző helyzetek különböző szintű adatvédelmet kívánnak. A jó online adatvédelem kulcsa, hogy átgondoljuk, vajon mások hogyan látják a posztjainkat.

Feladat

Szükséges kellékek:

- A 2. feladathoz tartozó kitalált profilokból egy-egy példány minden tanulónak.

1. Új perspektíva

Most csapatokra oszlunk, és minden csapat átgondolja, hogy hogyan láthatja az előző feladat kitalált szereplőit a:

- Szülő
- Edző
- Munkaadó
- Barát
- Rendőrség
- Hirdető
- Te, 10 évvel később

Mi a fontos számodra szülőként, munkaadóként, edzőként, barátként stb.? Milyen következtetéseket vontál le az illetőről? Hogyan kezelnéd ezt az információt? Húzd ki azt az információt, amit szerinted az illető nem szívesen osztana meg veled.

2. Következtetések bemutatása

Minden csapat bemutatja az eredményeit, és elmagyarázza a magánszférával kapcsolatos döntéseit. Ez egy jó szituáció a szerepjátékra, ha mindenki beleegyezik.

3. Beszélgetés az osztállyal

Milyen tanulságokat vontatok le ebből a csoportos feladatból? Miért nem adhatnak teljes képet az általunk látott információk? Mi lehet a következménye annak, ha valaki negatív véleményt alakít ki rólad az online információk alapján?

Tanulság

Különböző emberek ugyanabból az információból különböző következtetéseket vonhatnak le.

Ne gondold, hogy az emberek az interneten biztosan olyannak fognak téged látni, ahogy azt szeretnéd.

Maradjon magánügy!

Az osztály áttanulmányozza négy szituáció leírását, majd megvitatják, mi lenne a legjobb adatvédelmi megoldás az egyes helyzetekre.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megvizsgálni** az adatvédelmi szempontokat különböző emberek nézőpontjából.
- ✓ **Megérteni**, hogy a különböző szituációk különböző szintű adatvédelmet kívánnak.

Beszéljük meg!

Adatvédelmi szituációk: Mit kellene tenni?

1. szituáció: Egy gyereket az iskolából megcsíp egy fura rovar, ami csúnya, elszíneződött kiütéseket eredményez a hasán. Nem szeretné, ha mások tudnának erről.

- Másoknak joguk van ezt tudni?
- Neked kellene elmondani nekik?

2. szituáció: Valaki bejegyzést ír a saját naplójába. Valaki más lemásolja, és kipoztolja az internetre.

- Rosszul tette ez a másik személy, amikor a naplóbejegyzést kipoztolta?
- Hogyan éreznéd magad, ha valaki a te magánügyeddel tenné ugyanezt?

3. szituáció: Valaki az egyik barátod közösségi profiljára posztol: „Jó utat!”

- A barátod megosztotta a nyilvánossággal, hogy elutazik? Vajon szerette volna, hogy mindenki megtudja?
- Van ennél személyesebb módja annak, hogy ezt az üzenetet eljuttassa hozzá, például privát üzenetben vagy sms-ben?

4. szituáció: Tudomásod van róla, hogy az egyik tanuló egy kamu profilt hozott létre, amelyen egy másik diáknak adja ki magát, negatív módon ábrázolva az illetőt, és meg is oszt róla személyes információkat.

- A másik diáknak joga van ezt tudni?
- Valakinek szólnia kellene egy tanárnak vagy egy megbízható felnőttnek? Hogyan? Mi történhet, ha senki nem tesz semmit?
- Nem egyértelmű, hogy ki tette, de te pontosan tudod. Szólnod kellene erről egy felnőttnek, akiben megbízol?

Feladat

Megnézünk négy szituációt, majd megbeszéljük, melyikre milyen lehetséges adatvédelmi megoldások léteznek. Négy csapatra oszlunk, minden csapat megbeszél egy szituációt, majd az osztály megosztja egymással, mire jutottak.

Tanulság

A különböző helyzetek különböző válaszokat kívánnak, az online és az offline térben egyaránt. Mindig tartsd tiszteletben mások adatvédelmi döntéseit, még akkor is, ha te magad máshogy döntenél.

Nem így értettem!

A tanulók bemutatkoznak, ehhez csak emoji pólokat használhatnak. A feladat közben megtanulják, hogy különböző emberek különféleképpen értelmezhetik ugyanazt az üzenetet.

Megjegyzés az oktatóknak:

Amikor céges logókat, sportcsapatokat, iskolákat, zenészeket, politikusokat stb. ábrázoló pólót viselünk, gyakorlatilag sétáló hirdetőtáblaként funkcionálunk. A póló direkt kommunikáció és média is egyben.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, milyen fontos feltenni az alábbi kérdést: Hogyan értelmezhetik mások másképpen ezt az üzenetet, mint én?
- ✓ **Tudatában lenni**, hogy a vizuális elemek használata is kommunikáció.
- ✓ **Megérteni**, hogy minden megosztással médiatartalmat hozunk létre.
- ✓ **Megtanulni, hogy** mit jelent a „kontextus” és a „bemutató” – az interneten...

Beszéljük meg!

Volt már olyan, hogy valaki félreértette, amit mondtál, tettél, írtál vagy posztoltál az interneten? Esetleg dühösek vagy szomorúak lettek, ezért el kellett magyaráznod nekik, hogy te nem úgy értetted?

Néha a kommunikáció során mi ugyan pontosan tudjuk, mit szeretnénk kifejezni, de az, akivel kommunikálunk, nem érti, kiváltképp, ha nem egy légtérben tartózkodunk. Ez azért van, mert az átélt élmény befolyásolja azt, ahogyan értelmezzük a dolgokat, például a képeket vagy a szavakat.

Tovább fokozza a zűrzavart, hogy sokszor úgy közvetítünk üzeneteket, hogy közben nem is tudunk róla. A ruhánk, a frizuránk, de még az is, ahogyan járunk vagy ahogyan a kezünkkel gesztikulálunk: mindez rengeteget elárul rólunk másoknak, és mi is hasonló jelek alapján ítélünk meg másokat. Ezt hívjuk „bemutatósnak”: képek, szimbólumok, stílusok és szavak segítségével kifejezni valamit egy dologról, személyről vagy csoportról.

Íme egy példa: Ha az interneten látunk egy képet egy csapatlogóval ellátott mez viselő emberről, valószínűleg azt gondoljuk, hogy az illető a csapat rajongója, és talán nem is tévednénk nagyot. Ez azért van így, mert legtöbbször felismerjük a sportmez ismertetőjeleit: tudjuk, hogy ez egy sporthoz köthető „kód”. Még ha abban nem is vagyunk biztosak, melyik csapathoz köthető a mez, annyit tudunk, hogy egy sportcsapatról van szó.

De mit gondolunk, ha valaki egy képen épp egy sajtodarabot visel a fején? Mit gondolnánk arról az emberről? Ha az amerikai futball rajongója vagy, akkor tudhatod, hogy a „sajt-fej” a Green Bay Packers focicsapat rajongóinak a beceneve. A képeken látható személy a sajtodarabot ábrázoló sapkával fejezi ki azt, hogy támogatja a Packers csapatot.

Ha nem ismered a Packers csapat rajongóinak titkos „kódját”, akkor azt is gondolhatnád, hogy a sajtósapka egy farsangi jelmez része, vagy egyszerűen csak nagyon fura. Talán még az is megfordul a fejedben, hogy odakommenteld, mennyire fura. Ez feldühítheti a Packers csapat rajongóit. Az ő szemükben a hozzászólásod sértő, ezért elképzelhető, hogy valami gonoszkodó kommenttel vágnak vissza. Ettől viszont

te leszel mérges, és a végén egy halom negatív hozzászólással pingpongozva megbántjátok egymást.

Hogyan lehetünk tehát biztosak abban, hogy mások helyesen fogják értelmezni az internetes posztjainkat? Ennek egyik módja, ha médiatartalom-gyártóként tekintünk magunkra – nem csak kommunikációs szereplőként vagy résztvevőként. Minden alkalommal, amikor online profilt hozunk létre, üzenetet küldünk valakinek, hozzászólást írunk a játék csetablakába vagy megosztunk egy képet, valójában médiatartalmat hozunk létre. Mint minden hozzáértő tartalomgyártónak, alaposan át kell gondolnunk az általunk létrehozott tartalmat, és egy pillanatra meg kell állnunk közzététel előtt, hogy feltegyük magunknak a kérdést: „Hogyan értelmezheti egy másik személy az üzenetemet?”

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Sima póló” (tanulónként egy darab)
- Feladatlap: „Emoji-táblázat” (kivetítve vagy kifüggesztve, hogy mindenki lássa)
- Filcek, színes ceruzák vagy zsírkréták rajzoláshoz
- Ragasztószalag (vagy egyéb eszköz a pólók felfüggesztéséhez)

1. Feladat: Mutasd be magad az emoji segítségével!

Hogy ügyes tartalomgyártók legyünk, pólókat fogunk díszíteni. Mutasd be magad kizárólag emoji-kkal (hangulatjelekkel), a sima pólót ábrázoló feladatlapra rajzolva. Használhatsz egy, kettő vagy három emoji-t, de annál többet nem. Kimásolhatod az emoji-kat a táblázatból, de kitalálhatsz saját hangulatjeleket is.

2. Mutasd meg és meséld el!

Rendeződjétek párokba, és próbáljátok meg kitalálni, hogy miről árulkodnak az emoji-k a párotok pólóján. Jól tippeltetek, vagy el kell egymásnak magyaráznotok, mit is jelentenek a választott emoji-k?

3. Ismerjétek meg egymást!

Tegyétek ki a „pólókat” körben a teremben, hogy mindenki megnézhesse a többiekét. Össze tudjátok párosítani a pólókat a tulajdonosaikkal?

4. Vitassátok meg, mire jutottatok

Mitől volt nehéz vagy könnyű összepárosítani a pólókat?

- Volt valami különleges ismertetőjele azoknak a pólóknak, amelyeket könnyen össze tudtatok párosítani a gazdájukkal?

Van olyan emoji, amit sokan használtak? Van olyan, amit csak egyvalaki?

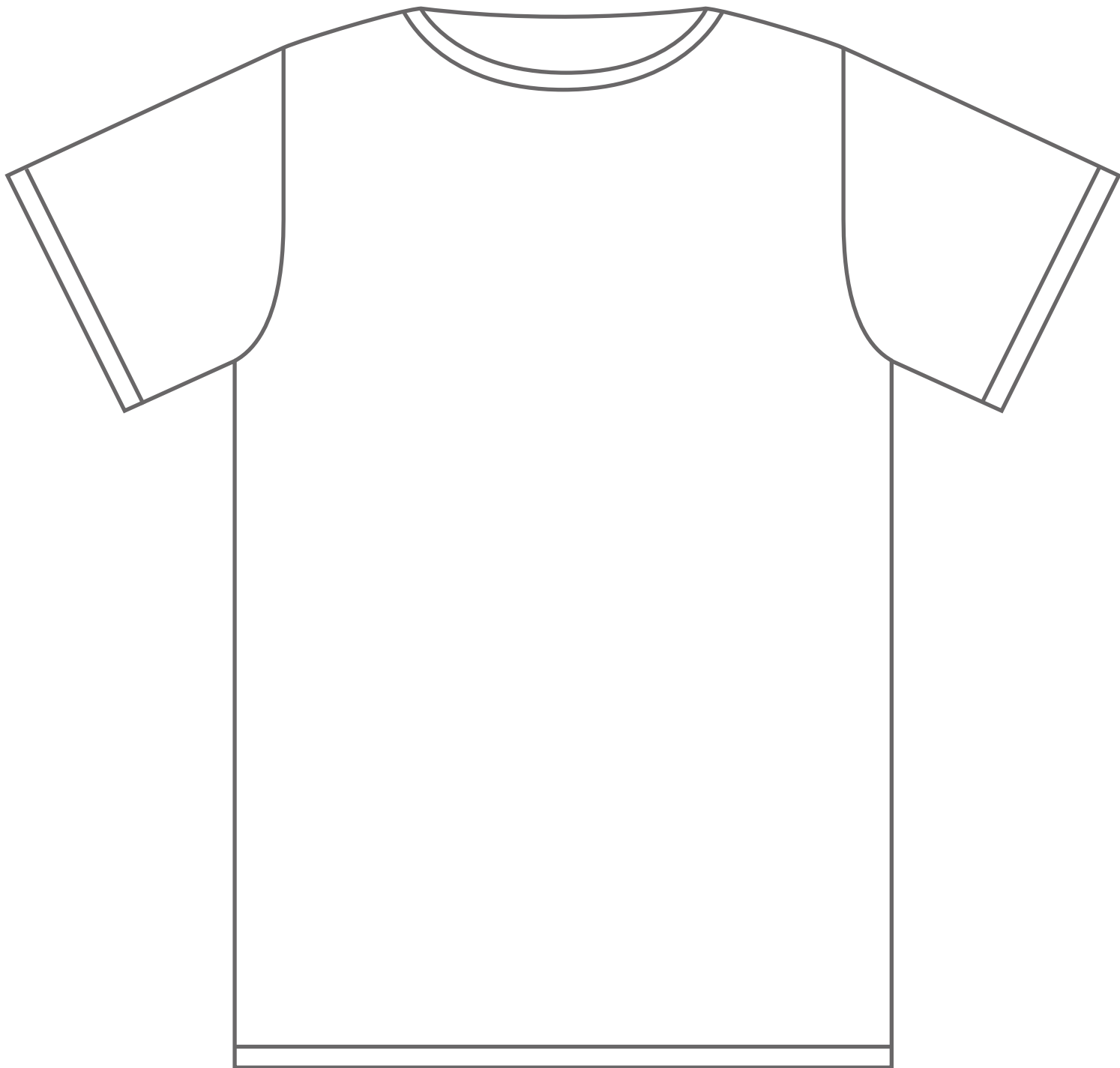
Mindenki egyetértett az egyes emoji-k jelentéséről? Hogyan változtathatja meg a kontextus a hangulatjelek jelentését?

Nézzük például a kéz emoji-t, ami két ujjával V alakot formál. Honnan tudod, hogy a békét, a győzelmet vagy a kettes számot jelképezi? Mi a helyzet a tűz emoji-val? Veszélyt/vészhelyzetet szimbolizál? Vagy heves vágyat, elszántságot? Változhat a jelentés attól függően is, hogy hol jelenik meg a hangulatjel (a vigyorgó emoji a házi feladatodon jelentheti azt, hogy a tanárod elégedett volt a munkáddal, egy barátodtól kapott üzenetben pedig azt, hogy az illető épp boldog vagy viccel).

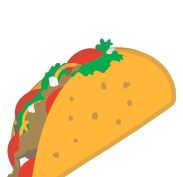
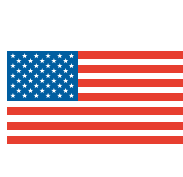
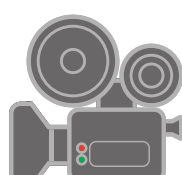
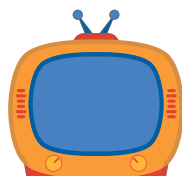
Tanulság

Mielőtt egy üzenetet vagy képet posztolunk, tartalomgyártóként nem árt megállni egy pillanatra és megkérdezni magunktól: „Hogyan értelmezheti ezt valaki más? Biztos, hogy megértik majd, amit mondani szeretnék?” Ugyanezt a kérdést kell feltennünk magunknak akkor is, ha mások tartalmához szólunk hozzá. „Biztosan értem, hogy, mire gondolt? Hogyan lehetek ebben biztos?”

Sima póló

Emoji-táblázat

Keretbe vele!

Megjegyzés az oktatóknak:

A médiatartalom-gyártás döntésekkel jár. Az egyik legfontosabb döntés, hogy mit teszünk bele, és mit hagyunk ki a tartalomból. Ez a lecke segít abban, hogy a diákok megtanulják eldönteni, hogy – mint médiatartalom-gyártók – mit osszanak meg az interneten.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Elképzelni** magunkat médiatartalom-gyártóként.
- ✓ **Megérteni**, hogy a tartalomgyártóknak el kell dönteniük, mit mutassanak meg, és mit hagyjanak ki a képből.
- ✓ **Használni** a keretezés fogalmát, így átlátni a különbséget aközött, hogy mit teszünk mások számára láthatóvá, és mit tartunk meg magunknak.

Beszéljük meg!

A vizuálistartalom-gyártók a keret segítségével kontrollálják, hogy mennyi információt kívánnak megosztani. Ők döntenek el, hogy mi legyen a kereten belül (látható), és mi maradjon a kereten kívül (nem látható).

Feladat

Szükséges kellékek:

- Jelölőkártyák és ollók (tanulónként egy)
- „Mi van a keretben?” Feladatlapon kiosztva vagy kijelzőre/interaktív táblára vetített képekkel

Végezze el az egész osztály a feladatokat, majd vitassátok meg őket:

1. Keretezés

Minden médiatartalom a tartalomgyártói döntések sorozatának eredménye. Az egyik legfontosabb döntés, hogy mi legyen látható, és mi maradjon rejtve. Amikor képet vagy videót készítünk, a keret választja el a „benti” és a „kinti” tartalmat.

Lássuk, hogyan is működik ez! Vegyétek elő a jelölőkártyát, és vágjatok ki a közepéből egy téglalapot! Ezzel saját keretet hoztok létre.

Tartsátok a keretet karnyújtásnyira, közelítsétek lassan az arcotok felé, majd ismét távolítsátok elfelé (ugyanazt kipróbálhatjátok egy fényképezőgép közelítési funkciójával). Mit észleltek a kereten belül látható dolgokról? Mi történik, ha a keretet egyik oldalról a másikra mozgatjátok? Tudjátok úgy tartani a kezetekben, hogy néhány osztálytársatokat lássátok, másokat pedig nem? Vagy néhány tárgyat lássátok a falon, de a többit nem?

Amikor te állítod be a keretet, te vagy a tartalomgyártó. Te döntheted el, mit hagysz benne a képben, és mit hagysz ki. Amit a kereten kívül hagysz, az a valós életben továbbra is létezik, de azok, akik a tartalmat nézik, nem láthatják.

2. Megtartani vagy kihagyni?

Vegyétek elő a „Mi van a keretben?” feladatlapot, és nézzétek meg az 1A jelű képet. Mit gondoltok, mi látható rajta, és ezt honnan tudjátok? Most nézzétek meg az 1B jelű képet. Hogyan segít a plusz információ abban, hogy jobban megértsd, mit is láatsz?

Ismételjétek meg ugyanezt a 2A jelű képpel. Szerintetek mi vet rá árnyékot? Milyen bizonyítékokot van erre? A 2B jelű képből több információt lehet megtudni. Jól tippeltek?

3. Túl sok információ (TSI)?

A plusz információt nem mindig fogadja osztatlan siker. Néha eltereli a figyelmet a fókuszban lévő képről, így nem tudjuk azt élvezni vagy megérteni. Nézzétek meg a 3. példát a feladatlapon.

Néha mókás azt is látni, mi hogyan készül. De mi lenne akkor, ha minden alkalommal, amikor egy filmet, sorozatot vagy videót nézel, nem csak a kereten belüli tartalmat látnád, hanem a kamerákat, a mikrofonokat, a stáb tagjait és a díszleteket is? Szerinted ugyanannyira tudnád élvezni a történetet?

4. Te döntesz

Valahányszor megosztasz valamit az interneten, médiatartalmat gyártasz. Ahogy egy film, videó vagy sorozat producere, te is eldöntheted, mit lássanak a nézők a keretben, és mi maradjon a kereten kívül, láthatatlanul.

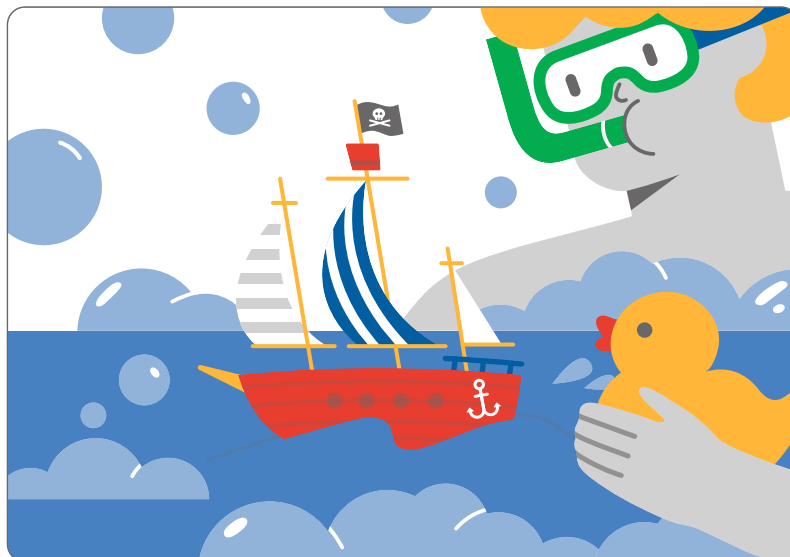
Tanulság

Tartalomgyártóként te alkotod meg a „keretet” a megosztott online tartalmaid körül, így mások csak azt látják, amit te engedsz nekik. Tartsd ezt észben, amikor információt osztasz meg az interneten, és bizonyosodj meg róla, hogy a személyes vagy magánjellegű információk a „kereten” kívül maradnak.

Mi van a keretben?

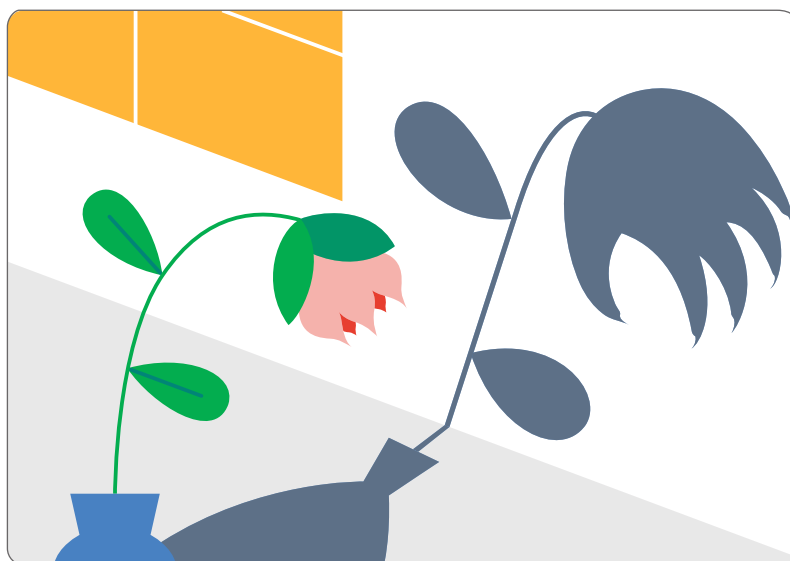
1A

1B

2A

2B

3A

3B

Interland: A Tudatosság hegye

Interland hegyekkel övezett, forgalmas városközpontjában nagy a jövés-menés. Ügyelned kell arra, hogy mit osztasz meg, és kivel. Az információ fénysebességgel terjed, és úgy tűnik, Netkalandor ismerőseid közül valaki túl sok dolgot oszt meg.

Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/landing/figyelmes-hegy oldalra.

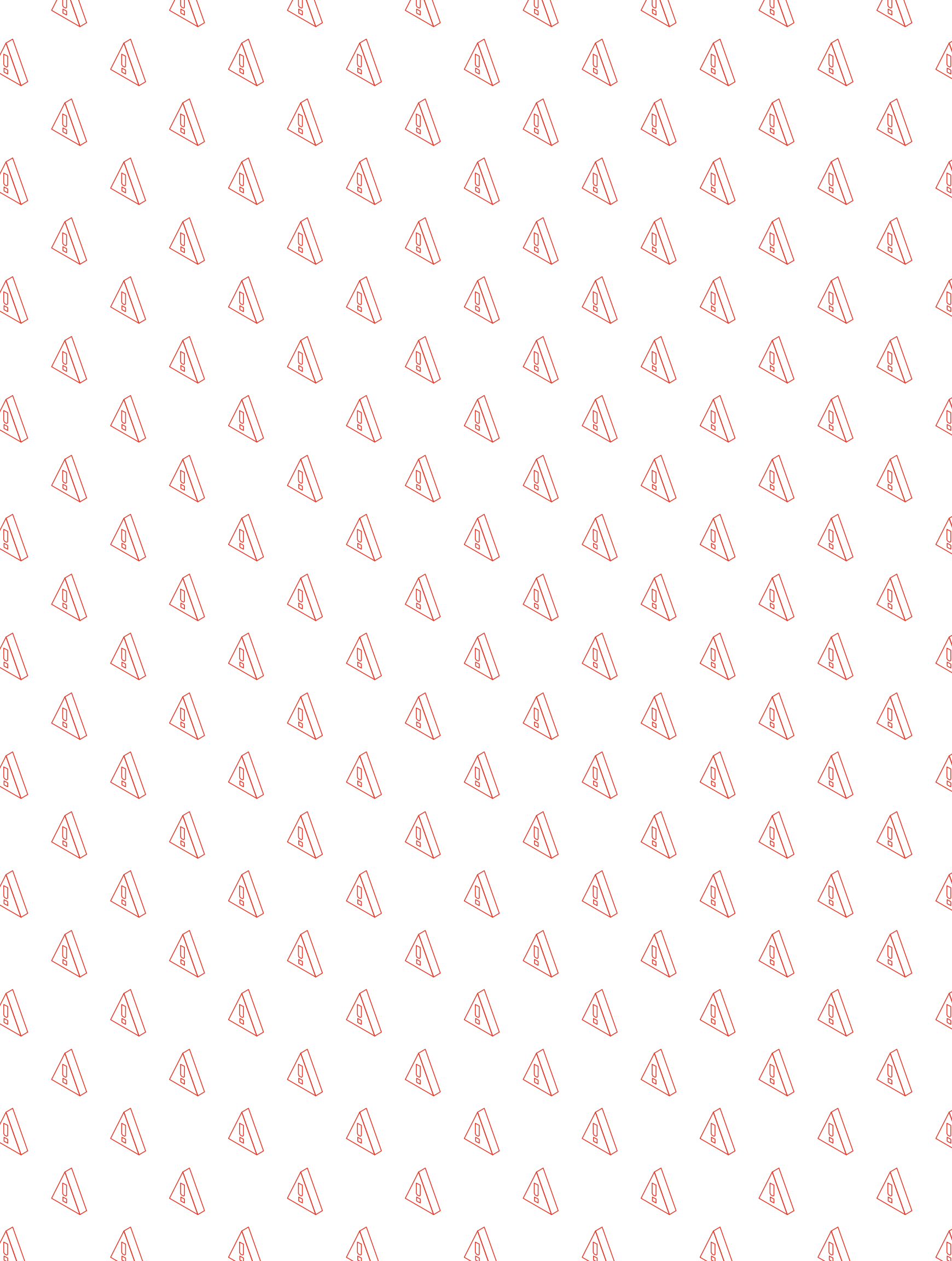
Témák megvitatásra

A tanulók játsszanak egyet a Tudatosság hegye játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözzé őket vitára a játékból levont tanulságokról. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen hasznos.

- A játékban megosztott bejegyzések közül melyik fajtát osztanád meg a leggyakrabban a való életben? Miért?
- Mesélj egy olyan alkalomról, amikor véletlenül megosztottál valamit, amit nem kellett volna.
- Szerinted miért gondolják a Tudatosság hegye karakteréről, hogy túl sok mindent oszt meg?
- Mutasd be ennek a túl sok mindent megosztó karakternek a személyiségét, és azt, hogy tettei miként befolyásolják a játékot.
- A Tudatosság hegye játék után változott a véleményed arról, hogyan fogsz ezentúl online megosztani dolgokat másokkal?
- Nevez meg egy olyan dolgot, amelyet a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni!
- Milyen negatív következménye lehet annak, ha nem csak a barátaiddal, hanem nyilvánosan osztasz meg valamit?
- Mit tehetsz akkor, ha véletlenül valami személyeset osztasz meg magadról? És ha valaki más oszt meg veled valami túl személyeset?

Ne dőlj be a kamunak!

Védd meg magad az adathalászoktól és a csalóktól

A lecke áttekintése

1. feladat: **Ne akadj az adathalászok horgára!**
2. feladat: **Ki is vagy te valójában?**
3. feladat: **Beszéljünk a botokról**
4. feladat: **Ez tényleg igaz?**
5. feladat: **Hogyan szűrjük ki az álhíreket az interneten?**
6. feladat: **Interland: Valóság-folyó**

Témák

Fontos, hogy a gyerekek megértsék: az internetes tartalmak nem feltétlenül valódiak és megbízhatóak, és előfordulhat, hogy adatlopásra vagy a profil meghekkelésére irányuló rossz szándék áll mögöttük. Az adathalászat és más internetes csalások lényege, hogy a mindenféle korú felhasználók ismeretlenek üzeneteire válaszoljanak, sőt, az is előfordulhat, hogy magukat ismerősnek kiadó csalók várnak választ az üzeneteikre.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy nem minden valós, ami online elérhető.
- ✓ **Megtanulni**, hogy hogyan működik az adathalászat, mik a veszélyei, és hogyan védekezhetünk ellene.
- ✓ **Felmérni**, hogy egy adott oldal vagy más információforrás hiteles-e, felismerni a manipulációt, a megalapozatlan állításokat, a hamis ajánlatokat vagy nyereményeket és más internetes csalásokat.

Hivatkozott szabványok

ISTE oktatói szabványok: 1a, 2c, 3b, 3c, 4b, 5a, 6a, 6d, 7a

ISTE tanulói szabványok 2016: 1c, 1d, 2b, 2d, 3b, 3d, 7b, 7c

AASL tanulmányi szabványok: I.b.1, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2., III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.1, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3

Ne dőlj be a kamunak! Szószedet

Bot: A csetbotként vagy virtuális asszisztensként is ismert szoftverek az interneten vagy más hálózaton automatizált feladatokat hajtanak végre: kérdésekre válaszolnak, parancsokat követnek (például elkalauzolnak az új barátod házához), vagy egyszerű feladatokat végeznek el (például lejátszanak egy dalt).

Adathalászat: Személyes információk vagy bejelentkezési adatok kicsalására irányuló próbálkozás az interneten. Az adathalászok általában e-mailen, reklámokon vagy ismerős oldalakhoz hasonló weboldalakon keresztül próbálkoznak.

Célzott adathalászat: Olyan adathalászat, amely során a csaló az áldozat személyes adatait felhasználva célzottan támad.

Átverés: Tisztességtelen próbálkozás pénz vagy egyéb érték kicsalására.

Megbízható: Olyan személy, akiben bízatsz, hogy helyesen és megfelelően fog cselekedni.

Hihető: Igazi, valódi, tényleges vagy helyes; nem átverés és nem utánczat.

Ellenőrizhető: Valami, amiről be lehet bizonyítani vagy ki lehet mutatni, hogy igazi vagy valódi.

Megtévesztő: Hamis; olyan cselekedet vagy üzenet, amely mások becsapására, megtévesztésére vagy félrevezetésére irányul.

Manipuláció: Igazságtalanul, tisztességtelenül vagy fenyegetés által irányítani vagy befolyásolni személyeket vagy egy adott helyzetet. Bizonyos internetes tartalmak is lehetnek manipuláltak, például átszerkesztett fényképek, amelyekkel valamilyen hamis tényállást próbálnak elhitetni.

Csalás: Az emberek megtévesztése valamilyen értékük megszerzése érdekében.

Tűzfal: Egy olyan program, amely védi a számítógépet a legtöbb átveréstől és csalástól.

Rosszindulatú: Olyan szavak vagy tettek, melyek mögött gonosz vagy ártó szándék áll. Uthalhat ártalmas szoftverekre is, amelyek célja kárt tenni az áldozat eszközében,

internetes fiókjában vagy személyes adataiban.

Catfishing (álprofil használata): Hamis identitás vagy fiók használata valamilyen közösségi hálózaton, aminek célja személyes információk megszerzése a felhasználók átverésével, vagy elhitetni a felhasználókkal, hogy valódi személlyel, profillal vagy oldallal kommunikálnak.

Kattintásvadászat: Manipulatív internetes tartalom, poszt vagy reklám, amelynek célja megragadni az emberek figyelmét, hogy azután rákattintsanak egy adott linkre vagy weboldalra. Ez sok esetben a megtekintések számának vagy az oldal forgalmának növekedése érdekében történik, hogy ezáltal a tulajdonosok több pénzt keressenek.

Vlogger: Olyan személy, aki rendszeresen rövid videókat posztol egy blogon vagy közösségi médiában.

Forrás: Információval szolgáló személy vagy tartalom.

Hiteles: Akinek hinni lehet; egy hiteles személy tényszerű bizonyítékokat mutat fel, hogy meggyőzőn az igazáról.

Bizonyíték: Tények vagy példák, amelyek segítségével megállapítható, hogy valami igaz vagy hamis.

Szakértelem: Különleges készség vagy tudás egy adott témában; a szakértők által birtokolt tudás.

Szándék: Az ok, amiért valaki valamit tesz; indíték.

Álhírek: Szándékosan hazug vagy az igazságot eltorzító hírek.

Fedőcsoport: Olyan csoport, amely valami másnak adja ki magát, mint ami valójában, hogy így védje azoknak a személyeknek az identitását, akik valójában a csoport mögött állnak.

Félrevezető információ: Hamis vagy megtévesztő információ.

Szkeptikus: Olyan személy, aki kész megkérdőjelezni egy állítás igazságtartalmát.

Ne akadj az adathalászok horgára!

A tanulók egy játék során különböző e-maileket és üzeneteket vizsgálnak meg, és megpróbálják eldönteni, hogy melyek valódiak, és melyek adathalász átverések.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megtanulni**, hogy milyen módszerekkel próbálják ellopni az emberek adatait.
- ✓ **Megbeszélni** az adatlopás megelőzésének módjait.
- ✓ **Megérteni**, hogy fontos megbeszélni egy megbízható felnőttel, ha felmerül a gyanú, hogy adatlopás áldozatává váltak.
- ✓ **Felismerni** az adathalász próbálkozások jeleit.
- ✓ **Vigyázni**, hogy hogyan és kivel osztanak meg személyes információkat.

Beszéljük meg!

De mi is az az adathalászat?

Adathalászatnak hívjuk, amikor csalók a bejelentkezési vagy fiókadataidat szeretnék megszerezni úgy, hogy megbízható személynek adják ki magukat e-mailben, szöveges üzenetben vagy más online kommunikáció során. Az adathalász e-mailek következményeként vírusok is kerülhetnek a számítógépedre, ha megnyitod a veszélyes oldalakra irányító linkeket vagy a csatolmányokat. Vannak vírusok, amelyek a címlistádon keresztül a barátaidat és rokonaidat veszik célba ugyanezekkel vagy még célzottabb adathalász módszerekkel. Másfajta csalások azt sugallják, hogy valami gond van az eszközöddel, és így próbálnak rávenni arra, hogy telepíts rá rosszindulatú vagy kényes szoftvert. Ne feledd: egy weboldal vagy egy hirdetés nem tudja megállapítani, hogy a készüléked hibás!

Egyes adathalász támadásokat könnyű beazonosítani. Ugyanakkor vannak kifinomultabb, igen hihető próbálkozások is, például amikor egy csaló a te személyes információidat, adataidat is felhasználja az üzenetében. Ezt célzott adathalászatnak hívják, és az ilyet néha kimondottan nehéz beazonosítani, hiszen a saját adataid használata azt a benyomást kelti, hogy ismerőssel van dolgod.

Mielőtt rákattintasz egy linkre, vagy beírod a jelszavadat egy ismeretlen oldalon, nem árt feltenni magadnak néhány kérdést az e-maillal vagy a weboldallal kapcsolatban. Ilyeneket:

- Profi oldal benyomását kelti, mint a többi ismerős weboldal, amelyekben megbízol? Szerepel rajta a termék vagy a cég logója? Nincsenek helyesírási hibák a szövegben?
- Az oldal URL-címe kapcsolódik a termék vagy a cég nevéhez, vagy az általad keresett információhoz? Vannak helyesírási hibák a szövegben?
- Megjelennek kényes felugró ablakok?
- A weboldal URL-címe a `https://` karaktersorral kezdődik, amely mellett balra egy kis zöld lakat is látható? (Ez azt jelenti, hogy a kapcsolat biztonságos.)
- Mi áll az apróbetűs részben? (Sokszor itt van elrejtve a csalás.)
- Az e-mailben vagy a weboldalon olyan ajánlat szerepel, amely túl szép, hogy igaz legyen – például sok pénzt ígérnek? (Akkor majdnem biztos, hogy átverésről van szó.)
- Van valami gyanús az üzenetben? Például úgy tűnik, mintha ismernének, de mégsem vagy biztos benne?

És mi a teendő, ha mégis bedőlsz egy átverésnek? Először is: ne ess kétségbe!

- Azonnal szólj a szüleidnek, tanárodnak vagy más felnőttnek, akiben megbízol. Minél tovább vársz ezzel, annál rosszabbra fordulhatnak a dolgok.
- Változtasd meg a jelszavaidat minden fiókodhoz.
- Ha átverés áldozata lettél, azonnal értesítsd az ismerőseidet és a kontaktlistádban szereplő személyeket, hiszen ők lehetnek a következők.
- Amennyiben van rá mód, a megfelelő felületen jelentsd spamként az üzenetet.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Adathalász példák”

Az „Adathalász példák” feladatlap megoldásai:

- 1. Valódi.** Az üzenet arra kéri a felhasználót, hogy a cég weboldalán saját maga jelentkezzen be, nem pedig e-mailben egy linket küldenek neki, vagy jelszava elküldésére szólítják fel (a linkek veszélyes oldalakra irányíthatják a címzettet).
- 2. Átverés.** Gyanús URL, nem biztonságos kapcsolat
- 3. Valódi.** Az URL kezdete „https://”
- 4. Átverés.** Banki adatok megszerzésére irányuló gyanús ajánlat
- 5. Átverés.** Gyanús és nem biztonságos URL-cím

1. A példák tanulmányozása csoportokban

A tanulók alkossanak csoportokat, és mindegyik csoport tanulmányozza a példaként bemutatott üzeneteket és weboldalakat.

2. Az egyéni ítéletek meghozatala

A tanulók döntsék el minden egyes példáról, hogy „valódi” vagy „kamu”, és írják alá az indokokat is.

3. Az ítéletek csoportos megbeszélése

Mely példák tűnnek hihetőnek, és melyek gyanúsak? Akadt olyan válasz, amely meglepett? Ha igen, miért?

4. További beszélgetés

Íme, néhány további kérdés, amelyeket feltehetsz magadnak, amikor üzenetek vagy weboldalak valódiságát mérleveled:

• Minden rendben van az üzenettel?

Mi az első benyomásod? Vannak az üzenetnek olyan részei, amelyek felkeltik a gyanakvásodat? Ígéri, hogy valamilyen problémát orvosol, amelyről nem is tudtál?

• Valamit ingyen kínálnak az e-mailben?

Az ingyenes ajánlatok általában egyáltalán nem ingyenesek.

• Meg kell adnod a személyes adataidat?

Egyes weboldalak azért kérik el a személyes adataidat, hogy a jövőben még több csaló e-mailt küldhessenek neked. Így például a kvízek és a „személyiségtesztek” valójában információgyűjtésre szolgálhatnak, ami alapján könnyebb feltörni a jelszavaidat vagy egyéb titkos adataidat. A legtöbb valódi cég nem kéri a személyes adataidat e-mailen keresztül.

• Lánclevéllel vagy közösségi oldalon szereplő poszttal van dolgod?

Azok az e-mailek és posztok, amelyek arra buzdítanak, hogy küldd tovább őket minden ismerősödnek, veszélyt jelenthetnek rád és másokra is. Ne tegyél eleget a kérésnek, hacsak nem vagy biztos benne, hogy az üzenet megbízható forrásból származik, és valóban biztonságos továbbküldeni azt.

• **Van apróbetűs rész?**

A legtöbb dokumentum alján szerepel „apróbetűs szöveg”. Általában nem túl feltűnő, és sokszor itt található az a rész, amit nem szeretnének, hogy elolvass. Elképzelhető például, hogy felül a címsor azt hirdeti, nyertél egy telefont, de az apróbetűs szövegből kiderül, hogy valójában jókora összeget kellene havonta fizetned ezért a cégnek. Ugyanakkor az apróbetűs rész hiánya is hasonló intő jel lehet, így arra is érdemes odafigyelni.

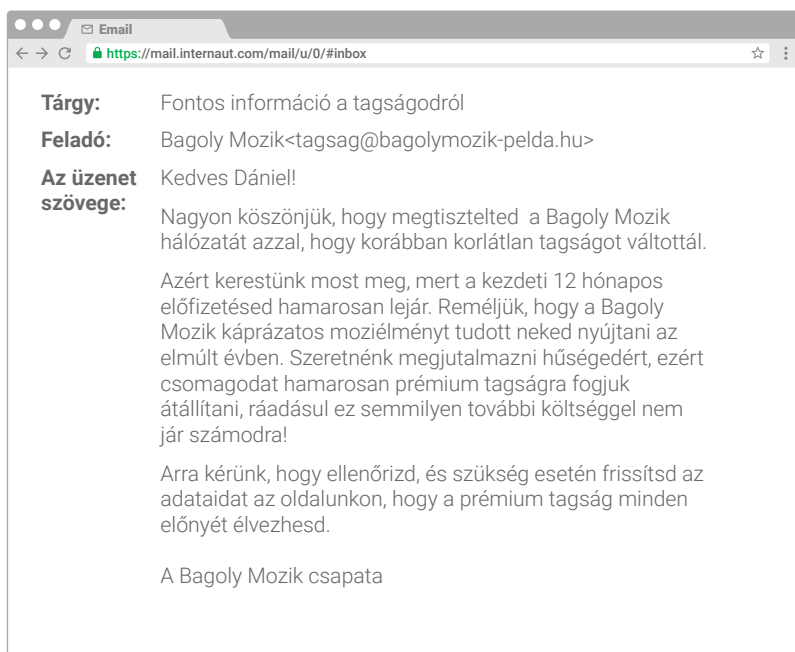
Megjegyzés: A feladat előtt egyezzünk meg a tanulókkal, hogy a Netkalandor levelezőrendszere egy valódi, megbízható szolgáltatás.

Tanulság

Az interneten mindig figyelni kell az adathalász próbálkozásokra, legyen szó e-mailről, üzenetekről vagy posztokról. Ha ilyen csalás áldozata lennél, azonnal szólj egy felnőttnek, akiben megbízol.

Adathalász példák

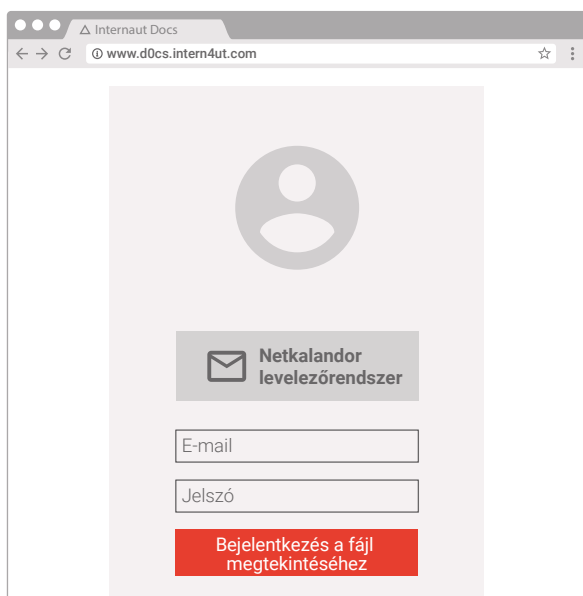
1. Valódi vagy kamu?

_____

Valódi

_____

Kamu

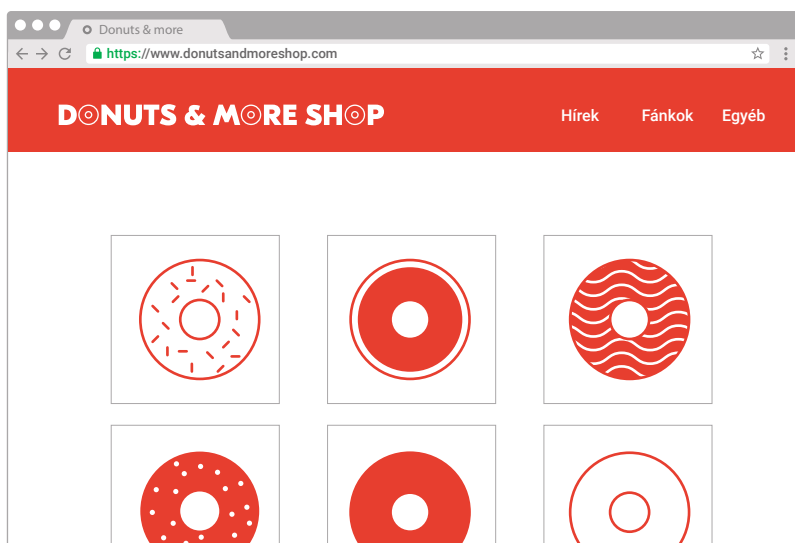
2. Valódi vagy kamu?

_____

Valódi

_____

Kamu

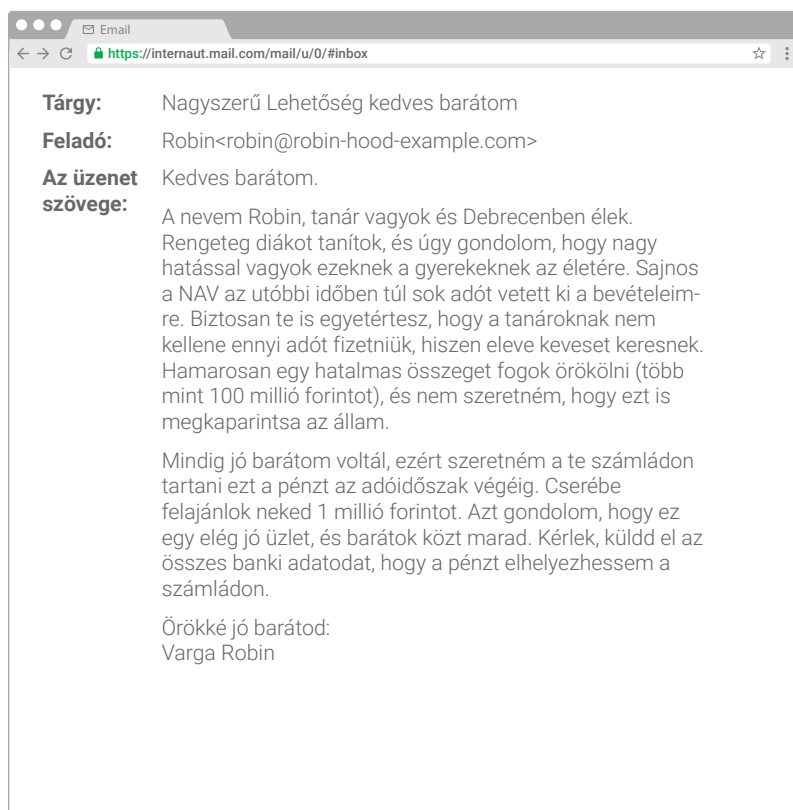
3. Valódi vagy kamu?

_____

Valódi

_____

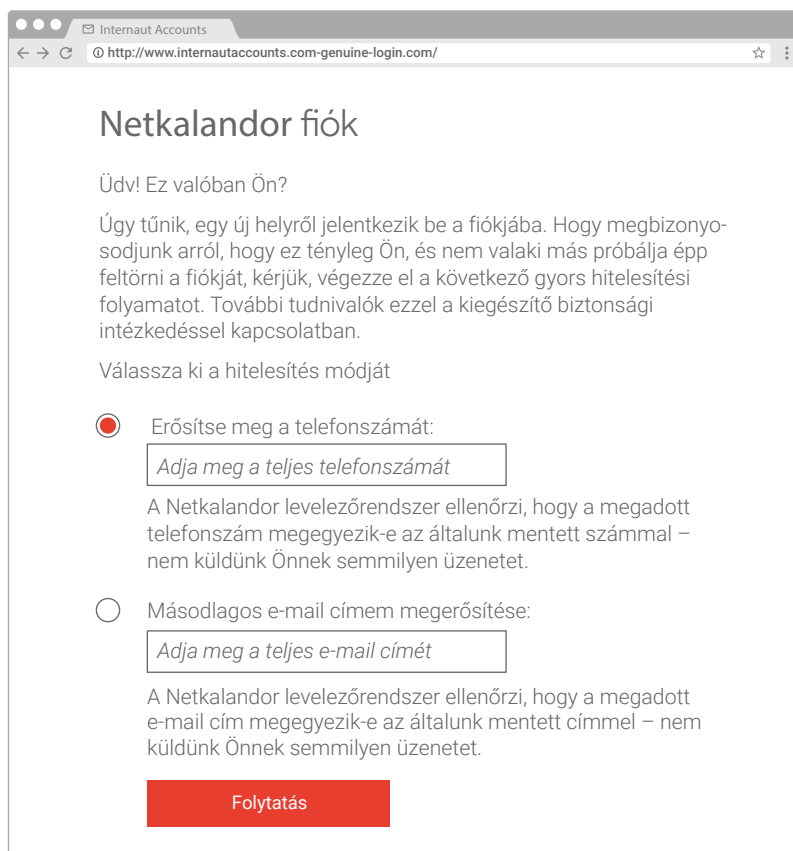
Kamu

4. Valódi vagy kamu?

Valódi

Kamu

5. Valódi vagy kamu?

Valódi

Kamu

Ki is vagy te valójában?

A tanulók az adathalászok elleni védekezést gyakorolják: eljuttatják a gyanús internetes üzeneteket, posztokat, baráti felkéréseket, képeket és e-maileket, és megbeszélik az azokra adott lehetséges válaszokat.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy az interneten nem mindenki az, akinek kiadja magát.
- ✓ **Meggyőződni** arról még a válasz elküldése előtt, hogy a feladó valóban az, akinek mondja magát.
- ✓ **Kérdezni** és segítséget kérni a felnőttektől, ha nehéz megállapítani, hogy kivel van dolgunk.

Beszéljük meg!

Honnan tudhatom, hogy valójában ki a feladó?

Amikor a barátaiddal telefonálsz, könnyen felismered őket a hangjukról, bár látni nem látod őket. Az online világ azonban egy kicsit másként működik. Néha nem könnyű meggyőződni arról, hogy valaki valóban az, akinek mondja magát. Az alkalmazások és játékok felhasználói néha viccből, néha rossz szándéktól vezérelve másoknak adhatják ki magukat. Az is előfordulhat, hogy azért tesznek úgy, mintha mások lennének, mert így akarnak belőled személyes információkat kihúzni. Az interneten ismeretlenek is bejelölhetnek barátként. A legbiztosabb, ha ezekre nem reagálsz, vagy elmondod a szüleidnek vagy más megbízható felnőttnek, ha nem ismered a felkérés küldőjét. Ha mégis úgy döntesz, hogy reagálsz a felkérésre, nem árt előbb utánajárni, hogy mit is tudhatsz meg az adott személyről. Nézd meg a profilján, hogy kik a barátai, vagy keress rá egyéb információkra, amelyek megerősítik, hogy az adott személy valóban az, akinek mondja magát.

Többféleképpen is meggyőződhetsz valakinek a személyazonosságáról az interneten. Íme, néhány példa kezdésként.

Megjegyzés az oktatóknak:

Érdemes rövid közös ötleteléssel kezdeni a foglalkozást arról, hogy hogyan állapíthatjuk meg valakinek a személyazonosságát az interneten, majd az alábbi kérdések mentén folytathatjuk a beszélgetést.

• Gyanús a profilképe?

Elmosódott vagy nem jól látható a profilképe? Esetleg egyáltalán nincs képe, csak például egy emojit vagy egy rajzfilmfigura arcát használja? A rossz minőségű képek, az emojik, állatok képei stb. megkönnyítik annak a dolgát, aki szeretné eltitkolni személyazonosságát a közösségi médiában. A csalók gyakran más emberek fotóit lopják el, és azokkal álprofilokat létrehozva személyesítik meg őket. Vagy találsz más fotókat is róla, ahol ugyanazzal a névvel szerepel?

• A felhasználónevük tartalmazza a valódi nevüket?

A közösségi médiában használt nevük például megegyezik a valódi nevükkel? (Például Kovács Anna profiljának címe valami ilyesmi lesz: SocialMedia.com/kovacs_anna)

- **Bemutatkoznak a profiljukon?**

Ha igen, az úgy hangzik, mint egy valódi személy bemutatkozása? A hamis profiloknál sokszor nem található sok információ a bemutatkozásban, vagy más profilokról ollózzák össze azokat. Van olyasmi a bemutatkozásukban, aminek a valódiságát egy kereséssel ellenőrizni tudod?

- **Mióta létezik az adott fiók? A felhasználó tevékenysége összhangban áll a várakozásaiddal?**

Új profilról van szó, vagy sok tevékenység látható régebből is? Vannak közös ismerőseid az adott személlyel, ahogyan ez várható lenne? A hamis profilokon sokszor nincs túl sok tartalom: nincsenek posztok, hozzászólások, és nincs jele a társas érintkezésnek.

Feladat

Szükséges kellékek:

- A „Ki is vagy te valójában?” feladatlap egy példánya csíkokra vágva, úgy, hogy egy csíkon egy szituáció szerepeljen
- Egy tál vagy más tárolóeszköz, amelybe a papírokat bele lehet tenni (minden csoport egyet fog húzni)
- Adathalász puska

Tanulság

1. A csoportok tanulmányozzák a szituációkat

A tanulók alkossanak csoportokat. Minden csoport húzzon egy szituációt, majd a tagok beszéljék meg, hogy hogyan reagálnának rá.

2. A csoportok előadják a szituációkat

Ezt követően minden csoport eljátssza a saját szituációját: az egyik tanuló lesz a narrátor, egy másik előadja az „üzenetet”, a harmadik reagál, egy negyedik pedig elmagyarázza, hogy miért tettek így.

3. Az osztály megvitatja a csoportok döntéseit

Végül az adathalász puska segítségével vitassuk meg az egyes csoportok döntéseit. Nyugodtan lehet írni még több üzenetet a játékhoz, akár bonyolultabbakat is. Ebben az esetben minden csoport ossza meg a többi csoporttal az általuk írt üzeneteket.

Te döntesz arról, hogy kivel állsz szóba az interneten. Győződj meg róla, hogy az emberek, akiket visszaigazolysz, valóban azok-e, akiknek mondják magukat.

Ki is vagy te valójában?

1. szituáció

Egy ismeretlen személy az alábbi üzenettel keres meg. „Szia! Jófejnek tűnsz, biztos jó lehet veled lógni. Nem csinálunk valamit együtt? Bekövetsz? Robi”

---

2. szituáció

Ismeretlen számról sms érkezik a telefonodra. „Szia, Kitti vagyok! Emlékszel rám tavaly nyárról?”

---

3. szituáció

Üzenetet kapsz egy olyan személytől, akit nem követsz. „Szia! Imádom a posztjaidat, NAGGGYON vicces vagy! Add meg a számodat, hogy többet dumálhassunk!”

---

4. szituáció

Csetüzenetet kapsz egy olyan személytől, akit nem ismersz. „Láttalak ma a téren. OLLLLLYAN CUKI VAGY! Hol laksz? Átmehetnék és szórakozhatnánk egy kicsit.”

---

5. szituáció

Kapsz egy üzenetet az interneten. „Szia! Most találkoztam a barátoddal, Szabival! Ő mesélt rólad, szeretnék találkozni veled. Hol laksz?”

Ki is vagy te valójában?

Íme, öt szituáció és öt üzenet, amelyet bárki megkaphat az interneten vagy a telefonján. Mindegyikre többféleképpen reagálhatunk, ezek között vannak jó és kevésbé jó lehetőségek is. Lássuk, hogy egyetértesz-e velük, vagy esetleg eszedbe jut-e más válasz is. Ha valóban ilyen szituációban találsz magad, és nem tudod, hogy mit tegyél, a legjobb, ha egyáltalán nem válaszolsz. Mindig figyelmen kívül hagyhatod, vagy akár le is tilthatod az adott személyt. És persze az sem árt, ha beszélsz róla a szüleiddel vagy egy tanároddal.

1. szituáció

Üzenetet kapsz egy olyan személytől, akit nem tudsz beazonosítani. „Szia! Jófejnék tűnsz, biztos jó lehet veled lógni. Nem csinálunk valamit együtt? Bekövetsz? Robi” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem ismered, akkor dönthetsz úgy, hogy egyszerűen csak nem állsz szóba vele.
- **„Szia, Robi, ismerjük egymást?”** Ha nem vagy biztos benne, előbb kérdezz rá.
- **Letiltod.** Ha megnézted, hogy ki a feladó, és úgy döntöttél, hogy letiltod, akkor nem fogsz tőle több üzenetet kapni. A legtöbb közösségi oldal úgy működik, hogy az illető még csak nem is fogja megtudni, hogy letiltottad.
- **Megnézed Robi profilját.** Legyél résen, mert könnyen lehet hamis profilokat is készíteni.

Nézd meg az ismerőseit, ez alapján is megállapítható, hogy valódi személlyel van-e dolgod. Különösen gyanús, ha te magad egyetlen barátját sem ismered! Ha nincs nyoma túl sok tevékenységnek az oldalán, akkor az egy újabb jel, hogy a profil hamis.

- **Felveszed Robit a barátaid közé.** HA úgy döntöttél, hogy minden rendben van vele. Ezt csak akkor javasoljuk, ha előbb megbizonyosodtál a kilétéről, és egy megbízható felnőttel is egyeztetted.
- **Személyes információkat osztasz meg vele.** Soha ne adj ki személyes információt ismeretleneknek!

2. szituáció

Ismeretlen számról sms érkezik a telefonodra.

„Szia, Kitti vagyok! Emlékszel rám tavaly nyárról?” Mit teszel?

- **Letiltod.** Ez modortalanságnak tűnhet, ha tényleg ismered őt. Ha viszont biztos vagy benne, hogy nem talákoztál Kitti nevű lánnyal tavaly nyáron, vagy túl sok üzenetet küld, és túl sok mindent oszt meg magáról, akkor indokolt lehet a letiltás.
- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem ismered, akkor dönthetsz úgy, hogy egyszerűen nem válaszolsz neki.
- **„Szia, Kitti, ismerjük egymást?”** Ez egy jó lehetőség, ha nem vagy biztos benne, hogy talákoztatok-e már, és szeretnél kicsit többet megtudni, hogy el tud dönteni. De ne mondd el Kittinek, hogy hol voltál tavaly nyáron!
- **„Nem emlékszem rád, de összefuthatunk valamikor.”** Nagyon rossz ötlet; soha ne ajánlj fel találkoztót ismeretlen személynek!

---

3. szituáció

Üzenetet kapsz egy @fociscsaj12 nevű felhasználótól, akit te nem követsz. „Szia! Imádom a posztjaidat, NAGGGYON vicces vagy! Add meg a számodat, hogy többet dumálhassunk!” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem akarsz, nem kell válaszolni.
- **Letiltod.** Ha furcsának talárod ezt a személyt, és letiltod, akkor nem fogsz többet hallani felőle – hacsak nem hoz létre egy újabb hamis profilt, és újra kapcsolatba lép veled, egy másik személynek adva ki magát.
- **„Szia, ismerjük egymást?”** Ha nem vagy biztos benne, tegyél fel kérdéseket, mielőtt személyes információkat osztanál meg vele, például a telefonszámodat.
- **„Rendben, a számom ...”** Inkább ne! Még ha meg is győződted az adott személy kilétéről, nem jó ötlet személyes információkat megosztani a közösségi platformokon. Találjatok más módot arra, hogy kapcsolatba lépjetek egymással – például szüleiteken, tanáraitokon vagy más megbízható felnőttön keresztül.

---

4. szituáció

Csetüzenetet kapsz egy ismeretlentől. „Láttalak ma a téren. OLLLLYAN CUKI VAGY! Hol laksz? Átmehetnék és szórakozhatnánk egy kicsit.” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Valószínűleg jó döntés.
- **Letiltod.** Nyugodtan tiltsd le, ha kellemetlen érzésed van valakivel kapcsolatban.
- **„Ki vagy?”** Valószínűleg nem jó döntés. Ha az üzenet gyanús, akkor jobb, ha nem válaszolsz, vagy letiltod a küldőjét.
- **„Te vagy az, Liza? TE IS CUKI VAGY! A címem Béke utca 24.”** Nem jó ötlet, még akkor sem, ha úgy gondolod, tudod, ki a feladó. Mielőtt valakivel megosztod a lakcímedet vagy más személyes adatodat, ellenőrizd le a kilétét, még akkor is, ha úgy gondolod, ismered őt. Soha ne találkozz személyesen olyanokkal, akiket csak az internetről ismeresz.

---

5. szituáció

A következő üzeneted érkezik: Szia! Most találkoztam a barátoddal, Szabival! Ő mesélt rólad, szeretnék találkozni veled. Hol laksz?” Mit teszel?

- **Nem foglalkozol vele.** Ha nem ismered ezt a személyt, de tényleg van Szabi nevű barátod, a legjobb, ha először őt kérdezed meg, mielőtt válaszolnál az üzenetre.
- **Letiltod.** Ha nem ismered ezt a személyt, és nincs is Szabi nevű barátod, akkor valószínűleg a legjobb, ha letiltod, hogy többet ne léphessen kapcsolatba veled.
- **„Ki vagy?”** Valószínűleg nem jó döntés. Ha nem ismered ezt a személyt, jobb, ha nem válaszolsz, legalább addig, amíg Szabi vissza nem jelez.

Beszéljünk a botokról

Manapság a diákok egyre többször „nem emberi hanggal” kommunikálnak a különböző eszközökön, alkalmazásokban és oldalakon. Ez leginkább az otthoni használat során fordul elő, de talán egyre gyakrabban az iskolában is. Ezeket legtöbbször „csetbotnak” nevezik, de elterjedt a „virtuális asszisztens” vagy egyszerűen a „bot” elnevezés is. Ennek az egyszerű kérdésekre épülő feladatnak az a célja, hogy az osztály közösen gondolkodjon el a botokkal történő kommunikációról.

Megjegyzés: Próbálja nyitva hagyni a kérdéseket. Ez a feladat arról szól, hogy a tanulók kritikusan gondolkodjanak, nem pedig a konkrét tanulságok levonásáról.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megismerkedni** ezzel az interaktív technológiával, amely a tanulók életében egyre többször felbukkan.
- ✓ **Beazonosítani** a különböző botokhoz köthető tapasztalatokat.
- ✓ **Elemezni** ezeknek a technológiáknak a mindennapi életre gyakorolt pozitív és negatív hatásait.

Beszéljük meg!

Manapság egyre többen használnak botokat. Hallottad már ezt a megnevezést? Vannak, akik „csetbotnak” vagy „virtuális asszisztensnek” is hívják. A botok ezerféle dologra használhatók: játékhoz, az időjárás lekérdezéséhez, kérdések megválaszolásához, navigáláshoz, értesítések küldéséhez, pl. ha letelt a beállított idő stb. Néha emberi nevet kapnak, máskor az elnevezésük egyszerűen csak arra utal, amit csinálnak. A „Dog a Day” (Minden napra egy kutya) nevű bot például naponta új kutyás képet küld. A botok megtalálhatók mobileszközökön, az interneten, autókban, vagy éppen otthoni eszközökön, amelyek a lakás különböző helyiségeiben találhatóak. Beszéljük meg, hogy milyen tapasztalatai vannak az osztály tanulóinak a botokkal, és gondolkodjunk róluk egy kicsit közösen.

Íme, néhány kérdés, melyeket fontolóra vehetünk:

- Tudod, mi az a bot?
- Hányan beszélgettek már botokkal? Milyen eszközön?
- Ki szeretné elmondani, hogy milyen volt?
- Szerintetek milyen célra a legjobbak a botok? (Gondolatébresztő példák: az időjárás lekérdezése, hírek keresése, játék, információk lekérdezése.)
- A botok mesterséges intelligenciát (MI vagy AI-Artificial Intelligence) használnak. Általában elmondható, hogy az MI a kérdésekből is tanul, így egyre jobban tud segíteni. Ehhez viszont az kell, hogy a botok néha „megjegyezzék” vagy rögzítsék azt, amit kérdezel tőlük vagy mondasz nekik. Ennek fényében elgondolkoznál azon, hogy mit mondasz egy botnak? Ha igen, mit mondanál el neki, és milyen információt tartanál vissza?
- Szerinted hasonló élmény, mint amikor emberekkel beszélgetsz? Miben hasonlít, és miben nem?
- Az ismerőseid hogyan kezelik a botokat, és hogyan beszélnek velük?
- Te hogyan beszélnél hozzá? Kedves lennél, vagy néha kiabálnál?

- Rendszerben van az, ha az ember kiabál egy bottal? Miért igen vagy miért nem? (Olyan ez, mint bármilyen társas interakció?)
- Az egészen kicsi gyerekek néha azt hiszik, hogy a botok is emberek. Mit mondanál a kistestvérednek vagy az unokatestvérednek, hogy megértesd velük, mi is az, amivel beszélgetnek?
- Ha a bot képes tanulni az embertől, van olyasmi, amit nem mondanál neki, mert nem szeretnéd, ha megtanulná? (Segítség: Gondolj vissza a „Megosztás előtt mérlegelj!” témakörhöz tartozó feladatokra, és beszélj arról, hogyan kapcsolódik ide az a téma.)
- Lehetséges az információkat „jó és rossz”, illetve „valódi és kamu” kategóriákba sorolni? Hogyan tudnánk megválaszolni ezeket a kérdéseket?

Feladat

A beszélgetést követően az osztály tanulói közösen, vagy különböző iskolai eszközök köré gyűlve kisebb csoportokban, keressenek képeket és információkat botokról (ideértve az azokról szóló híreket is). A keresőkifejezések között szerepelhetnek a „bot”, a „csetbot”, a „digitális asszisztens”, illetve a „virtuális asszisztens” kifejezések is. Az osztály közösen döntsön arról, hogy a talált információk pontosak-e. Ezt követően néhány tanuló válasszon ki egy cikket, amelyet otthon a szüleivel fog elolvasni, majd utána egy bekezdésben összefoglalja annak tartalmát.

Tanulság

A kritikus gondolkodás a rendelkezésünkre álló egyik legfontosabb, legidőtállóbb „eszköz” a legújabb digitális vívmányok okos használatához. A legjobb benne pedig az, hogy ez az eszköz minden használatnál egyre jobban fog működni. A közös, hangos gondolkodás hatékony és szórakoztató lehetőség a fejlesztéséhez.

Ez tényleg igaz?

Megjegyzés az oktatóknak:

Célunk részben a tanulók elemzőképességét fejleszteni, hogy az egyes források hitelességét jobban tudják mérlegelni, részben pedig megértetni velük, hogy az információk sok helyről származhatnak (nem csak tankönyvekből). Ezért az elemzőképességüket mindenféle médiára ki kell terjeszteniük. Ha eljutottak ideig, innen már továbbléphetnek speciális tartalmak, például hírek vagy tudományos adatok elemzéséhez is.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Azonosítani** az eszközöket, amelyeket már most is használnak az információk hitelességének mérlegelésékor.
- ✓ **Átgondolni**, hogy a szakértelem és a szándék hogyan befolyásolja a hitelességet.
- ✓ **Tegyenek fel négy alapkérdést** a források hitelességének vizsgálatához.
- ✓ **Megérteni**, hogy ha egy forrás egy adott témában hiteles, attól még nem feltétlenül az más témákban is.
- ✓ **Megtanulni**, hogy több forrás ellenőrzésével sokszor könnyebb megállapítani, hogy egy információ hiteles-e.

Beszéljük meg!

Mitől válik valami vagy valaki hitelessé és megbízhatóvá?

Minden nap hozunk döntéseket azzal kapcsolatban, hogy mit hiszünk el és mit nem. Vajon valódi volt az a videó, vagy kamu? A bátyád vajon igazat mond, vagy ugrat? Igaz lenne az a pletyka, amit a barátodról meséltek?

Hogyan próbálsz megállapítani, hogy igazat mondanak-e neked? Figyelembe szoktad venni az alábbi szempontokat?

• Amit te tudsz az adott személyről

Ha például tudod, hogy egy osztálytársad nagyon jó valamiben, vagy őszinte emberként tartják számon, esetleg folyton megtréfál másokat, vagy rosszindulatúan viselkedik, akkor általában könnyebb megállapítani, hogy éppen komolyan beszél, viccel, vagy hazudik.

• Amit az adott személy tud rólad

Ha például szüleid tudják rólad, hogy milyen ételektől szokott fájni a hasad, akkor megfogadod a tanácsukat azzal kapcsolatban, hogy mit egyél. Ha a könyvtáros ismeri az érdeklődési körödet, és hogy milyen könyveket szeretsz, akkor jobban megbízik a könyvajánlásaiban.

• Hanghordozás és arckifejezés

Onnan tudhatod, hogy egy barátod az ellenkezőjét gondolja annak, amit mond, hogy például miközben arról beszél, hogy milyen szörnyen érezte magát az új gördeszka parkban, forgatja a szeméit és gúnyosan viselkedik.

• A szituáció

Ha például a barátaiddal viccelődtök, és az egyikük az új frizuráddal ugrat, tudhatod, hogy nem gondolja komolyan. Ha viszont valaki ugyanezeket a szavakat használja a frizurádra, hogy megszégyenítsen az egész osztály előtt, az sértésnek számít.

Amikor a médiában hallunk dolgokat, például egy videóban vagy a TV-ben, esetleg egy weboldalon, akkor nem ismerjük személyesen a beszélőt, és ők sem ismernek minket. Ezért nem is lehetünk biztosak benne, hogy hihetünk-e nekik.

Ha írott üzenetekről van szó, nem látjuk a küldő arckifejezését, nem halljuk a hanghordozását. Ezért nem tudhatjuk, hogy hogy érti azt, amit mond, még akkor sem, ha ismerősről van szó. Ilyenkor érdemes kérdezni.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Döntsd el, hogy hiteles-e”

1. Források felmérése

Ha azt szeretnéd, hogy valaki ajánljon neked egy jó kis videójátékot, vajon a nagymamád kérnéd meg erre? Más szóval: a nagymamád **hiteles** forrásnak számítana a videójátékok kérdésében? A **hiteles** forrás olyan, amelyben megbízhatunk, mert pontos és releváns információkkal szolgál.

Készíts a lenti táblázathoz hasonló listát az előnyökről és hátrányokról, ha a nagymamától kérsz tanácsot videójátékokkal kapcsolatban.

ELŐNY	HÁTRÁNY
A nagymamám szeret, és szeretné, hogy boldog legyek.	A nagymamám nem játszik videójátékokkal, ezért nem tud róluk sok mindent.
A nagymamám ügyesen meg tud találni információkat, amikor ő maga nem tud valamit.	A nagymamám nem tudja, hogy milyen játékaim vannak már, és hogy milyen játékokat szeretek.

Ha a te listád is hasonlóan néz ki, akkor figyelembe vetted a hitelesség megállapításának két leggyakrabban használt szempontját: a szándékot és a szakértelmet. A „szakértelem” különleges készség vagy tudás egy adott témában; a szakértők rendelkeznek ilyen tudással. A „szándék” valakinek a céljára utal: az ok, amiért valamit mond vagy tesz.

A lista mely eleme kapcsolódik a nagymama szándékához? Mely elemek vonatkoznak a szakértelmére? Az előnyöket és a hátrányokat tartalmazó lista alapján a nagymama hiteles információforrásnak tekinthető az új videójáték kiválasztásával kapcsolatban? A nagymama nem hazudna, mégis valószínűleg jobb ötlet lenne olyan embert megkérdezni, aki nemcsak törődik velünk, hanem ért is a játékokhoz, illetve tudja, hogy milyen típusú játékokat szeretünk.

Emellett tudhatjuk például, hogy apa nagyszerűen főz, de egyáltalán nem ért a divathoz; az edző otthon van a kosárlabdában, de nem ért a tornához; a nagymama pedig szinte minden hagyományos játékot meg tud javítani, de semmit sem tud a videójátékokról. **Azért, mert valaki szakértő egy adott témában, még nem lesz szakértő mindenben.**

2. Írj egy saját listát az előnyökről és a hátrányokról

Ha most gondolkodtál el először a szándék és a szakértelem szempontjairól az információforrások hitelességét illetően, akkor jól jöhet egy kis gyakorlás.

Tegyük fel, hogy jobb focista szeretnél lenni. Írj egy listát az alábbi források előnyeiről és hátrányairól, hogy el tudd dönteni, melyik számít hitelesnek:

- a nagymamád
- egy középiskolai bajnok kosárcsapat edzőjének blogja
- a csapatod legjobb játékosa
- egy weboldal, ahol futballcipőket lehet vásárolni, és ahol tanácsokat is adnak
- futballtechnikák gyakorlásáról szóló videók

Mit veszel észre az egyes források erősségeivel és gyengeségeivel kapcsolatban?

- Van olyan, aki jó tanár, de esetleg nem ért a futballhoz?
- Van olyan, aki fociszakértő, de talán nem ért ahhoz, hogyan adhatná tovább a tudását?
- Van olyan, aki a tanácsok részeként mindig valamely termékét próbálja megvetetni veled?
- Van olyan, aki ért a futballhoz, de nem tudja, hogy konkrétan neked milyen képességeidet kell fejlesztened?

Beszélgetés: Melyik forrás lenne jó választás, és miért?

A hitelesség jellemzően nem „minden vagy semmi” jellegű választás. A legtöbb forrásnak vannak erősségei és gyengeségei is. Éppen ezért **a legjobb válaszokat úgy kaphatjuk meg, ha több forrást is figyelembe veszünk**, majd összevetjük a különböző információkat. **A hitelesség** nemcsak arról szól, hogy kinek hiszünk. Arról is szól, hogy mit hiszünk el. A világgal kapcsolatos tudásunk sokféle helyről származhat, nem csak személyektől. Ha egy katasztrófafilmben azt látjuk, hogy a part felé közeledő cunami hullámai magasabbak egy felhőkarcolónál is, akkor elhisszük, hogy a cunami valóban ilyen? Vagy ha egy reklám azt sugallja, hogy a legtöbb tudós furcsa hajú, fehér köpölyes férfi, szódásüveg szemüveggel, az vajon igaz?

2. Lépések a mérlegeléshez

Bármilyen forrást ellenőrizhetünk a „Döntsd el, hogy hiteles-e” feladatlapon szereplő 3 lépés segítségével. A lépések a szándékkal és a szakértelemmel kapcsolatos ismereteinkhez kapcsolódnak.

3. Ellenőrizd a forrásaidat

Ideje gyakorolni! Fogalmazz meg egy kérdést valamilyen órai témával kapcsolatban, vagy valamiről, amit az interneten láttál. Keress olyan forrást, ami választ ad a kérdésedre, és kis csoportokban, a feladatlapon szereplő kérdéseket használva döntsétek el, hogy az adott forrás hiteles-e.

Példák:

- Ötletekre van szükséged, hogy mit ajándékozz a barátodnak születésnapjára. Egy helyi üzlet reklámja szerint a saját keresőeszközük – amely a bolt összes termékére kiterjed – bármely ismerősöd számára segít megtalálni a megfelelő ajándékot. Ez beválna neked?
- Internetes értékeléseket olvasgatsz egy új pizzériáról, és észreveszed, hogy a hat darab 5 csillagos értékelés közül hármat olyanok írtak, akiknek a vezetékneve azonos az étterem nevével. Két másik vélemény szerint itt van a legjobb pizza a világon, egy pedig azt állítja, hogy az alacsony árat figyelembe véve nem volt rossz. Emellett tizen négy negatív vélemény is van. Elég meggyőzőek a pozitív visszajelzések ahhoz, hogy kipróbáld a pizzájukat?
- Egy felugró reklám szerint egyike vagy azon keveseknek, akiket kiválasztottak egy „sellőpirula” tesztelésére, amellyel képes leszel lélegezni a víz alatt, búvárfelszerelés nélkül. Mindössze 3000 forint szállítási díjat kell fizetned. Benne lennél?
- Nagyon szereted egy népszerű vlogger videóit, mert viccesek, ugyanakkor sok olyan dolog is elhangzik bennük, ami bántó lehet különböző csoportokra nézve. Hiszel a videóknak, mert viccesek és népszerűek? Gondolod, hogy a videók befolyásolják az emberek véleményét?

Tanulság

A kérdések a barátaink. Ha jó kérdéseket teszel fel a forrásokról és az általuk nyújtott információkról, akkor sokkal pontosabban tájékozódhatsz. Minél több forrást használsz, annál jobb. Ne feledd, hogy ha egy forrás egy adott témában kiváló, attól még nem lesz ugyanolyan jó más témákban is.

Döntsd el, hogy hiteles-e

Lépések, amelyekkel megkülönböztetheted a hiteles forrásokat a nem hitelesektől.

1. lépés

Használd a józan eszed!

Logikus? Értelmesnek tűnik?

- Ha (a) nem tűnik értelmesnek, amit látsz, vagy (b) saját tapasztalatból tudod, hogy nem igaz, esetleg (c) nem stimmel a már ismert tények alapján, akkor nincs is szükség további lépésekre. Ilyen esetben nem hiteles forrással van dolgod.

2. lépés

Kérdezz!

Tedd fel az alábbi négy kérdést:

Szakértelem

1. Ismer engem, érdeklém a forrás szerzőjét (és ez számít-e egyáltalán)
  - A válasz erre a kérdésre a keresett információtól függ. Ha arról keresel információt, hogy hogyan szennyezik a műanyag palackok az óceánt, akkor nem számít, hogy a forrás szerzője ismer-e téged. Ha azonban egy oldal azt ígéri, hogy imádni fogod az új játékukat, ahhoz tudniuk kell, hogy milyen hagyományos vagy videójátékokkal játszol, máskülönben nem hiteles az állításuk.
2. A forrás szerzője jártas a témában? Hogyan tett szert a tudására?
  - Egyesek úgy gondolják, hogy a legegyszerűbben úgy juthatnak hiteles információhoz, ha megkérdezik egy digitális hangasszisztent. Elvégre úgy tűnik, ők mindent tudnak! Elgondolkodtál már azon, hogy hogyan is lehetséges ez? A válaszokat matematikai számítások (algoritmusok) segítségével találják meg.
  - Az egyszerű kérdések esetében, amelyekre csak egyféle válasz adható (például hogy hány fok van odakint, vagy hogy ki az előadója egy adott slágernek), az ilyen asszisztensek hiteles forrásnak tekinthetők. Ha azonban a kérdés összetettebb, jobb olyan embereknél vagy csoportoknál kezdeni a kérdezősködést, akik komoly idevágó tudással rendelkeznek, és díjakat nyertek vagy PhD-t szereztek az adott témában. Ezt követően már érdemes lehet megkérdezni a hangasszisztent is, hogy meg tudja-e erősíteni az információkat (ld. a 3. lépést a 49. oldalon).

Szándék

3. Mit szeretne tőlem a forrás szerzője, mit akar elhíttetni velem, és miért?
  - Esetleg pénzhez jut, ha megfogadom a tanácsát? Eszedbe jutott, hogy az influenzerek jutalékot kaphatnak, ha megveszed azokat a termékeket, amelyeket hordanak vagy népszerűsítenek? Vajon az élsportolók azért hordanak egy adott márkájú cipőt vagy mezt, mert azt szeretik, vagy mert pénzt kapnak, ha hirdetik a márkát?

- Sokszor a pénz az oka, hogy egy logó vagy egy márkanév felbukkan egy videóban vagy hirdetésben. Ez azt is befolyásolhatja, hogy egy influenszer vagy egy sportoló mit mond neked (és mi az, amit nem mond). Valószínűleg nem rossz szándékkal teszi, de számára lehet, hogy fontosabb a pénz, mint hogy az összes tényről pontosan beszámoljon, vagy hogy számodra hasznos dolgokat mondjon.

4. Ki jár jól és ki rosszul, ha hiszel az adott forrásnak? Erre nem mindig könnyű válaszolni. Íme, egy példa:

Tegyük fel, hogy egy reklám vagy egy applikáció azt ígéri, hogy jó tanuló leszel.

- Mik a lehetséges előnyök? Az applikáció készítője profitál abból, ha megveszed az alkalmazást, hiszen így pénzt keres. Te pedig profitálhatsz abból, ha az alkalmazás tényleg segít neked.
- Ki jár rosszul azzal, ha hiszel a reklámnak? Elképzelhető, hogy feleslegesen adsz ki pénzt az alkalmazásra. Az is lehet, hogy haszontalan dolgokat gyakorolsz be a használatával, és valójában gyengébben fogsz teljesíteni az iskolában. Vagy esetleg az alkalmazásra hagyatkozol, ami csak tippelni tud, hogy mik az igényeid, ahelyett, hogy a tanárodhoz fordulnál, aki tényleg tudja, mire van szükséged.

---

3. lépés

Keress megerősítést!

Más hiteles források is megerősítik az adott forrás információit? Nem az a lényeg, hogy más forrásokat is megnézz. Sok különböző forrást kell megvizsgálni, és ha nem találsz több más hiteles forrást, amelyek megerősítenék az adott forrás információit, akkor ne higgy annak a forrásnak.

- Keress az interneten, vagy kérj segítséget az iskolai médiatanártól, és kutassatok a könyvtárban! Így további információforrásokat találhatsz a témában (ezek lehetnek könyvek és cikkek, online vagy offline anyagok is).
- Ezeket a forrásokat is vizsgálj meg az 1. és 2. lépésben leírtak szerint: tedd fel ugyanazokat a kérdéseket. Amennyiben egybehangzó információkat tartalmaznak a témáddal kapcsolatban, úgy valószínűleg megerősítettnek tekinthető az eredeti forrás hitelessége.

Hogyan szűrjük ki az álhíreket az interneten?

Megjegyzés az oktatóknak:

A médiaműveltségi kérdések és vizsgálati technikák olyan eszközöket adnak a tanulók kezébe, amelyekkel megvédhetik magukat a félrevezető információktól, anélkül, hogy vitákba kellene bocsátkozniuk, vagy összeszólalkoznának barátaikkal, családtagjaikkal. Ehhez azonban előbb kérdéseket kell feltenniük, és hozzá kell szokniuk, hogy kritikusan álljanak hozzá a rendelkezésükre álló információkhoz.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Azonosítani** azokat a jeleket, amelyek megtévesztő információforrásra utalnak.
- ✓ **Mérlegelni** a források hitelességét, kritikus kérdések és gondos vizsgálódás alapján.
- ✓ **Megérteni**, hogy miért fontos ellenőrizni egy forrás hitelességét, mielőtt megosztjuk az ott található információkat.
- ✓ **Rászokni arra**, hogy minden hírt és információt ellenőrizzünk, ne csak a gyanús történeteket.

Beszéljük meg!

Ismered azt a játékot, amikor egy képen elrejtett hibákat kell megkeresni? Néha a hírek elemzése is ilyen. Sok ember és sok csoport olyan buzgón hisz valamiben, hogy eltorzítják az igazságot, csak hogy egyetértsünk velük. Amikor az eltorzított információkat hírnek álcázzák, akkor álhírről beszélünk.

Vannak, akik nem képesek megtanulni, hogyan kell beazonosítani a hamis információkat, de ettől még ugyanúgy megosztják őket.

Így terjednek az álhírek. Ha pedig az emberek félrevezető információk alapján tesznek dolgokat, vagy ezek miatt hisznek valamiben, akkor nem mindig képesek higgadt párbeszédre, civilizált vitára, a kölcsönös megértésre és a megoldások keresésére.

Ha tehát valami hírnek tűnik, hogyan különböztethetjük meg a valót a hamistól? Vannak bizonyos jelek, amelyeket megtanulhatunk felismerni. Különböző trükkök, amelyeket a félrevezető információk terjesztői bevetnek. És feltehetünk bizonyos kérdéseket mi is, amelyek segíthetnek azonosítani a nem szilárd tényeken alapuló történeteket.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Hamis URL-címek azonosítása”

1. Mi a gond ezzel a képpel?

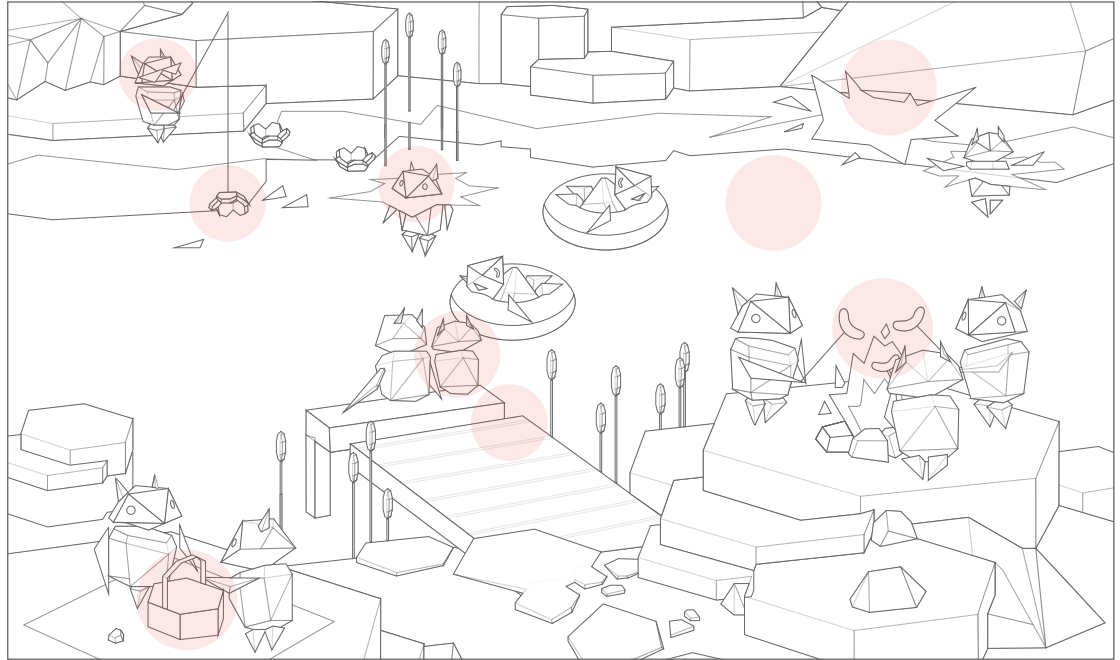
Gyakoroljuk a különbségek azonosítását hasonló tartalmakban. Nézd meg jól az alábbi képet.

Vizsgáld meg alaposan! Megtalálod a különbségeket a két kép között?

És ha valaki megmutatná, hogy hol keresd? Az segítené?

Összesen 9 eltérést rejtettünk el. Megtalálod mindegyiket?

Amikor megállapítjuk egy hírről, hogy valódi-e vagy hamis, akkor hasonlóan járunk el, mint ebben a játékban. Ha alapos vizsgálatnak vetjük alá, megtalálhatjuk a fontos információkat. És persze sokkal könnyebb dolgunk van, ha tudjuk, mit keressünk.

Éppen ezért bemutatunk néhány álhírré utaló jelet. Ha ezek valamelyikét észreveszed, valószínűleg félrevezető hírrel van dolgod.

A feladatlap áttekintése: Hamis URL-címek azonosítása

- Az első dolog, amit meg kell vizsgálni, az a hírt közlő oldal URL-címe (internetes címe). A hamis oldalak sokszor olyan nevet választanak, amelyek hasonlítanak egy valódi oldaléra, de apró eltérésekkel. A legtöbb cég rövid URL-címeket használ, hiszen ezek könnyebben megjegyezhetők, és könnyebben be is írhatók, ezért a sok felesleges betűt tartalmazó URL-címek gyakran hamis oldalakat rejtenek.
- Karikázd be az összes, általad valódinak ítélt URL-címet.
- Nézd meg a megoldásokat. Mindegyiket eltaláltad?

Hogyan ellenőrizheted, hogy egy URL-cím valódi híroldal-e? Például rákereshetsz a hírügynökségre, vagy magára az URL-címre is. Ha a szervezet valódi, akkor a keresési eredmények mellett megjelenik egy keret annak adataival és a weboldaluk címével. Ha az URL-cím nem valódi, akkor sokszor lejjebb görgetve láthatók olyan címsorok, amelyekből kiderül, hogy az oldalt hamisként jelentették, vagy akár az is előfordulhat, hogy az oldal nem érhető el többé.

2. A címek elemzése

Előfordul, hogy valaki URL-cím nélkül oszt meg egy hírt. Ezekben az esetekben az alábbi intő jelekkel találkozhatasz:

- A történet egy figyelemfelkeltő képpel indul – például egy cuki kutyáról, egy hírességről vagy egy szokatlan mutatványról. Amikor azonban rákattintasz, a hírek semmi köze nincs a képhez.
- Ha valaki szeretne meggyőzni téged valamiről, ahelyett, hogy rád bízna, hogy te hogyan döntesz, előfordul, hogy félkövér betűkkel vagy CSÚPA NAGYBETŰ használatával, esetleg aláhúzással vagy felkiáltójelek segítségével próbálja azt sugallni, hogy fontos az, amit mutat. Az igazi újságírók nem használnak efféle formázást.
- Vannak, akik a címben a „sokkoló”, „botrányos” vagy „meglepő” szavak használatával próbálnak rávenni, hogy elolvasd a hírt. Ők jól tudják, hogy az ilyen szavak kíváncsivá teszik az olvasót. Az igazi újságírók azonban hagyják, hogy a hír magáért beszéljen. Ők csak bemutatják a történetet, és ránk hagyják, hogy sokkolónak vagy meglepőnek érezzük-e.

Vess egy pillantást például a következő címre:

A sokkoló igazság arról, hogy mit csinálnak a tanárok iskola után

Anélkül, hogy tovább olvasnál, mit gondolsz, miről fog szólni a cikk? Miért gondold így? Mi a bizonyíték erre?

Íme, a cikk:

“(2019) – Az Állami Egyetem tanárokkal végzett friss felmérése szerint az oktatók 86%-a éppen ugyanazt csinálja munka után, mint más emberek. Elintézik a tennivalóikat, vacsorát készítenek, időt töltenek a családjukkal, házimunkát végeznek, és készülnek másnapra. Nemrégiben azonban sok tanár meglepő szokást alakított ki.

A tíz évvel ezelőtti gazdasági válság nyomán csökkentették az oktatási költségvetést. Ez azzal járt, hogy a tanárok évekig fizetésemelés nélkül maradtak. Mivel az alacsony fizetésükből nem tudják fedezni alapvető kiadásait, ma sok tanár másodállásban is dolgozik. A tanárok több helyen sztrájkoltak is, fizetésemelést követelve, hogy otthagyhassák másodállásukat, és több időt szentelhessenek diákjaiknak.”

Arról szólt a történet, amire gondoltál? Szerinted a kép és a hír címe pontosan tükrözi a tartalmat, vagy félrevezető? Mi a bizonyíték erre?

3. A források vizsgálata

A hírek elemzésekor segíthetnek az említett jelek, de ez nem mindig elég. Előfordul, hogy a valódi beszámoló is figyelemfelkeltő technikákat tartalmaznak, ezért hamisnak tűnhetnek. Néha pedig a hamis források olyan jól utánozzák az igaziakat, hogy nehéz észrevenni, hogy valójában nem azok. Ilyenkor nem könnyű különbséget tenni. Például:

Szerinted valódiak az alábbi hírügynökségek?

Magyar Hírügynökség

Magyar Hírek

Magyar Távirati Iroda

Hungária Press

Hírek 24 Ügynökség

Valójában csak a Magyar Távirati Iroda létezik. Hogyan ellenőrizheted? Kezdeként rákereshetsz az interneten a szervezet nevére. Nézz utána, hogy hol fordul elő még az adott név a szervezet saját honlapján kívül. Ha szerepel a Wikipédián, egy újságcikkben vagy valamelyik internetes hírportálon, akkor valószínűleg valódi szervezetről van szó. De azt is meg kell nézni, hogy mit írnak róluk ezek a cikkek! Lehet, hogy mindegyik arról szól, hogy a szervezet nem valódi.

Keress egy hírt az iskoládról, egy közösségről, amelynek tagja vagy, a legújabb fogyókúrás trendről, vagy bármiről, ami érdekel. Alkalmazd a „**Döntsd el, hogy hiteles-e**” feladatlapon szereplő 3 lépést, vedd figyelembe az imént megismert jeleket, majd ezek alapján döntsd el, hogy a hír valódi-e, vagy félrevezető.

1. lépés: Használd a józan eszed!

Tedd fel a kérdést: Logikus? Értelmesnek tűnik?

A válasz néha nyilvánvaló. Ha ilyen címmel találkozol: **A HÍRESSÉG TITOKBAN ÖSSZE-HÁZASODOTT EGY FÖLDÖNKÍVÜLIVEL**, akkor egy kis logikus gondolkodás elég, hogy megállapítsd: a hír nem valódi.

Máskor nehezebb a döntés. Ha

- a) nincs értelme annak, amit olvasol,
- b) saját tapasztalatból tudod, hogy valami nem igaz, vagy
- c) nem egyeztethető össze olyan tényekkel, melyeket már ismersz,

... akkor valószínűleg hamis forrással van dolgod.

2. lépés: Tedd fel a szándékkal és a szakértelemmel kapcsolatos kérdéseket (48. oldal)

3. lépés Keress megerősítést!

Tedd fel a kérdést: Más hiteles források is megerősítik az adott forrás információit?

Ki számolt még be a történetről? Milyen más híreket találsz még az oldalon? Mindegyik hasonló szempontot képvisel, vagy sokféle különböző nézet megjelenik? Ha nem találunk többféle megbízható forrást, amelyek szintén beszámolnak a hírről, akkor okunk van gyanakodni a forrással kapcsolatban.

Tanulság

Most, hogy megismerted, hogy az intő jelek és a kérdések segítségével hogyan azonosíthatók a félrevezető információk, mindennapos szokásoddá teheted az alapos megfigyelést és vizsgálódást. Minden online információt elemzésnek vethetsz alá, és felfedezéseidet megoszthatod családdal, barátaiddal. Így okos, tisztelettudó és tiszteletnek örvendő állampolgár lehetsz!

Hamis URL-címek azonosítása

Valódi vagy kamu?

Karikázd be a helyes választ.

napi.com	Valódi	Kamu
valaszonline.hu	Valódi	Kamu
24.com	Valódi	Kamu
valaszoljine.hu	Valódi	Kamu
hvg.go.hu	Valódi	Kamu
valaszoline.hu	Valódi	Kamu
magyarnemzet.hu	Valódi	Kamu
index.com	Valódi	Kamu
huszonnegy.hu	Valódi	Kamu
magyar.nemzet.hu	Valódi	Kamu
24.hu	Valódi	Kamu
hvg.hu	Valódi	Kamu
index.hu	Valódi	Kamu
napi.hu	Valódi	Kamu

Megoldás

Valódi

valaszonline.hu
napi.hu
24.hu
hvg.hu
magyarnemzet.hu
index.hu

Kamu

valaszoljine.hu
valaszoline.hu
napi.com
24.com
huszonnegy.hu
hvg.go.hu
magyar.nemzet.hu
index.com

Interland: Valóság-folyó

Interland folyójában tények és a képzelet szüleményei kavarnak. Azonban a dolgok nem mindig azok, aminek tűnnek. Ahhoz, hogy át tudj kelni a sebes folyón, a legjobb tudásodra lesz szükség – ne dőlj be a vízben ténykedő (adat)halászok trükkjeinek.

Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy mobileszközödön (pl. a tableteden), és látogass el a beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/landing/valosag-folyo oldalra.

Témák megvitatásra

A tanulók játsszanak egyet a Valóság-folyó játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözze őket vitára a játékból levont tanulságokról. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető.

Mesélj egy olyan alkalomról, amikor el kellett döntened valamiről az interneten, hogy valódi vagy hamis. Milyen jeleket figyeltél meg?

- Kik azok az adathalászok? Mondd el, hogyan szoktak viselkedni, és ez hogyan befolyásolja a játékot.
- Szerinted a Valóság-folyó játék után másként fogod megítélni az online megismert embereket és tartalmakat? Ha igen, min változtatsz?
- Nevez meg egy olyan dolgot, amelyet a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni.
- Milyen intő jelek sugallhatják, hogy valami „bűzlik”, valami nincs rendben egy online szituációval?
- Milyen érzés, amikor gyanús dologgal találkozol az interneten?
- Ha tényleg nem tudsz dönteni, hogy valami valódi-e, mi a teendő?

Óvd meg a titkaidat!

Beszéljünk komolyan az adatvédelemről és a biztonságról

A lecke áttekintése

1. feladat: **Hogyan hozzunk létre erős jelszót?**
2. feladat: **Tartsd meg magadnak**
3. feladat: **Interland: Kincses torony**

Témák

Az online adatvédelmi és biztonsági problémáknak nincs mindig egyértelműen jó vagy rossz megoldásuk. A személyes és magánjellegű adataid – vagyis amitől az vagy, aki – védelme azt jelenti, hogy fel tudod tenni a megfelelő kérdéseket, és megtalálod rájuk a saját, jól átgondolt válaszaidat.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megtanulni**, hogy miért fontos az adatvédelem, és hogy függ össze az online biztonsággal
- ✓ **Gyakorolni** az erős jelszavak létrehozását
- ✓ Olyan eszközök és beállítások **áttekintése**, amelyek megvédenek a hekkerektől és egyéb veszélyektől

Hivatkozott szabványok

ISTE Oktatói szabványok: 1a, 2c, 3b, 3c, 3d, 4b, 6a, 6d, 7a

ISTE Tanulói szabványok 2016: 1c, 1d, 2b, 2d, 3d, 6a

AASL Tanulmányi szabványok: I.b.2, I.c.1, I.c.3, II.c.1, III.a.2, III.b.1, III.c.1, III.d.1, III.d.2, IV.b.3, V.d.3, VI.a.1, VI.d.1

Hogyan hozzunk létre erős jelszót?

A tanulók megtanulják, hogyan hozzanak létre erős jelszót, és hogyan vigyázzanak rá, hogy az később se kerüljön illetéktelen kezekbe.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Felismerni** annak a fontosságát, hogy miért nem szabad soha megosztani másokkal a jelszavainkat, a szülők és gondviselők kivételével.
- ✓ **Megérteni** az eszközök védelméül szolgáló képernyőzár jelentőségét.
- ✓ **Megtanulni**, hogyan lehet nehezen kitalálható, mégis könnyen megjegyezhető jelszót létrehozni.
- ✓ **Kiválasztani** a megfelelő biztonsági beállításokat, többek között a kétfaktoros azonosítást.

Beszéljük meg!

Jobb félni, mint megijedni

A digitális technológiának köszönhetően könnyűszerrel kommunikálhatunk barátainkkal, osztálytársainkkal, tanárainkkal és családtagjainkkal. Számos módon tarthatjuk velük a kapcsolatot: e-maileken, SMS-eken és üzenetküldő szolgáltatáson keresztül; szavak, képek és videók formájában; telefonunkkal, tabletünkkel és laptopunkkal. (Te hogyan tartod a kapcsolatot barátaiddal?)

Ám ugyanezek, az információmegosztást könnyítő eszközök a hekkerek és csalók számára is lehetőséget adnak, hogy ellopják adatainkat, és arra használják őket, hogy kárt tegyenek eszközeinkben, kapcsolatainkban és jóhírnevünkben.

Egyszerű, de okos dolgokkal tudjuk védeni magunkat, az adatainkat és az eszközeinket: a telefonunkon használunk képernyőzárát, személyes adatokat csak nagyon körültekintően tároljunk zárolatlan eszközökön, amelyeket könnyebb elveszíteni vagy egyszerűbben ellophatják őket, és mindenekelőtt erős jelszavakkal védjük őket.

- Kitaláljátok, hogy melyik a két leggyakrabban használt jelszó? (Válasz: „1 2 3 4 5 6” és a „password”, azaz magyarul „jelszó”)
- Szedjünk össze még néhány gyenge jelszót, és beszéljük meg, hogy miért számítanak gyengének. (Például: saját nevünk, telefonszámunk vagy a „csokoládé” szó.)

Ki gondolja úgy, hogy ezekkel a jelszavakkal minden rendben van? ;)

Feladat

Szükséges kellékek:

- Internetkapcsolattal rendelkező eszközök a tanulók vagy tanulócsoportok számára
- Tábla vagy vetítővászon
- Feladatlap: „Útmutató erős jelszavak létrehozásához”

Íme, egy ötlet szuperbiztonságos jelszó létrehozásához:

- Gondolj egy könnyen megjegyezhető vagy vicces kifejezésre. Lehet ez a kedvenc dalszöveged, könyvcímed, filmes idézeted stb.
- Válaszd ki a kifejezés minden szavának legelső vagy első pár betűjét.
- Néhány betűt helyettesíts különleges karakterrel vagy számmal.
- Néhány betű legyen nagy, néhány pedig kicsi.
- Gyakoroljuk az újonnan megtanultakat jelszavas játékkal!

1. Jelszavak létrehozása

Alakítsunk kétfős csapatokat. Mindegyik csapatnak 60 másodperce lesz létrehozni egy új jelszót. (Külön kihívás: A tanulók először csak részleteket osszanak meg az osztályal segítségképpen, hogy lássák, mennyi háttér-információra van szüksége az osztálynak ahhoz, hogy pontosan kitalálják a jelszót.)

2. Jelszavak összehasonlítása

Egyszerre két csapat írja fel a saját jelszavát a táblára.

3. Szavazzunk!

Mindegyik jelszópárnál szavazunk, és megvitátjuk, hogy melyik az erősebb.

Tanulság

Fontos dolog, és egyben jó móka erős jelszavakat létrehozni.

Útmutató erős jelszavak létrehozásához

Íme, néhány tipp a biztonságos jelszavak létrehozásához.

Az **erős jelszavak** alapját egy olyan kifejezés vagy mondat képezi, amely nekünk könnyen megjegyezhető, mások viszont nehezen találják ki. Például a kedvenc könyvünk vagy dalunk címében szereplő szavak kezdőbetűi, vagy egy saját magunkról szóló mondat szavainak kezdőbetűi. Emellett fontos, hogy a jelszó betűket, számokat és speciális karaktereket is tartalmazzon. Vegyük például a „Sárkányból van három- vagy hétfejű” mondatot, amelyből az alábbi jelszót kreálhatjuk: \$v3v7F.

A **közepes erősségű jelszavak** erősnek minősülnek abból a szempontból, hogy a rosszindulatú szoftverek nehezen találják ki, viszont akik jól ismernek téged, rá tudnak jönni (például „SzepenRajzolak”).

A **gyenge jelszavak** általában személyes információkat tartalmaznak, például a házi kedvenced nevét. Ezeket könnyen fel lehet törni, és akik jól ismernek, ki tudják találni (például „szeretemaPajtit” vagy a „csokiamindenem”).

JÓ ÖTLETEK

- Használj különböző jelszavakat minden fontosabb fiókodhoz.
- Legalább 8 karakterből álló jelszót hozz létre. Minél hosszabb, annál jobb (csak nehogy elfelejtsd!).
- A jelszavak tartalmazzanak kis- és nagybetűket, számokat és különleges karaktereket is.
- Jelszavaid legyenek könnyen megjegyezhetőek, így nem kell őket leírnod, ami egyébként is kockázatos lehet.
- Azonnal változtasd meg a jelszavadat, ha tudod vagy gyanítod, hogy más is tudhatja olyan felnőttön kívül, akiben megbízol.
- Mindig használj képernyőzárat az eszközeiden. Úgy állítsd be az eszközöket, hogy azok automatikusan lezárjanak, ha illetéktelen kezekbe kerülnek.
- A jelszavaid megjegyzéséhez vedd fontolóra egy jelszókezelő szoftver használatát, például egy böngészőbe beépített változatot. Ezáltal minden fiókodhoz egyedi jelszót használhatsz, anélkül, hogy meg kéne őket egyenként jegyezned.

ROSSZ ÖTLETEK

- Ne használj jelszóként személyes adatokat (név, lakcím, e-mail cím, telefonszám, TAJ-szám, édesanyád leánykori neve, születési dátumok stb.) vagy hétköznapi szavakat.
- Ne használj olyan jelszót, amelyet könnyű kitalálni, például a becenevedet, az iskolád nevét, kedvenc focicsapatod nevét, számsort (pl. 123456) stb. És semmiképp ne legyen „jelszó” a jelszavad!
- Ne oszd meg senkivel a jelszavadat, szüleiden vagy gondviselődön kívül.
- Soha ne írd le a jelszavidat oda, ahol valaki megtalálhatja.

Tartsd meg magadnak

A tanár egy digitális eszköz segítségével szemlélteti, hol és mit kell keresni az adatvédelmi beállítások testreszabásához.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Testreszabni** a gyakran használt online szolgáltatások adatvédelmi beállításait.
- ✓ Megfelelő **döntéseket hozni** az adatmegosztással kapcsolatban a gyakran látogatott weboldalakon és szolgáltatásokban.
- ✓ **Megérteni**, mit jelent a kétfaktoros hitelesítés és a kétlépcsős azonosítás, és mikor érdemes használni azt.

Beszéljük meg!

Az adatvédelem egyben biztonság is

Az online adatvédelem és az online biztonság egymástól elválaszthatatlan fogalmak. A legtöbb alkalmazásban és szoftverben beállíthatjuk, hogy milyen adatokat szeretnénk megosztani, és hogyan.

Egy alkalmazás használata vagy weboldal látogatása során keresd meg a „Saját fiók” vagy a „Beállítások” opciókat. Ott fogod megtalálni az adatvédelmi és biztonsági beállításokat, amelyek segítségével eldöntheted, hogy:

- Milyen adatok legyenek láthatóak a profilodon
- Ki láthassa a posztjaidat, képeidet, videóidat vagy egyéb, általad megosztott tartalmakat

Ha megtanulod megfelelően használni ezeket a beállításokat az adatait védelme érdekében, és nem felejtet el naprakészen tartani őket, könnyebben fogod tudni kezelni adataid védelmét és biztonságát. Fontos, hogy ezeket a döntéseket mindig a szüleiddel vagy gondviselőddel együtt hozd meg.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Projektorral összekötött iskolai eszköz, amellyel megjeleníthető a szemléltetéshez megfelelő mintafiók (pl. egy ideiglenes e-mail-vagy weboldal fiók)

Nézzük át együtt

Csatlakoztattam az eszközt a kivetítőhöz. Nézzük meg ennek az alkalmazásnak a „Beállítások” menüpontját, ahol láthatjuk, hogy milyen opcióink vannak. Nézzük át őket együtt! (Fontos, hogy ekkor ösztönözze a diákjait, hogy segítsenek Önnek.)

- Jelszó módosítása
- A megosztási, helymeghatározási és egyéb beállítások számbavétele és a legmegfelelőbbek kiválasztása
- Figyelmeztetés küldése, ha valaki ismeretlen eszkörről próbál bejelentkezni a fiókotokba
- Annak beállítása, hogy az online profilotok, képeitek és videóitok csak az általatok kiválasztott családtagok és barátok számára legyenek láthatóak
- Kétfaktoros vagy kétlépcsős azonosítás bekapcsolása
- Helyreállítási adatok beállítása arra az esetre, ha nem tudnátok bejelentkezni a fiókotokba

A születekkel vagy gondviselőtökkel beszéljétek meg, hogy milyen adatvédelmi és biztonsági beállítások lennének a legmegfelelőbbek számotokra. Ne feledjétek, hogy a legfontosabb biztonsági beállítás az agyatokban található, hiszen ti hozzatok meg a kulcsfontosságú döntéseket arról, hogy mikor, kivel, mennyi személyes adatot osztotok meg!

Tanulság

Erős, egyedi jelszavak kiválasztása a legfontosabb fiókokhoz már önmagában egy remek kezdő lépés. Már csak az a fontos, hogy ne felejtset el a jelszavaidat, és senkinek ne is áruld el azokat.

Interland: Kincses torony

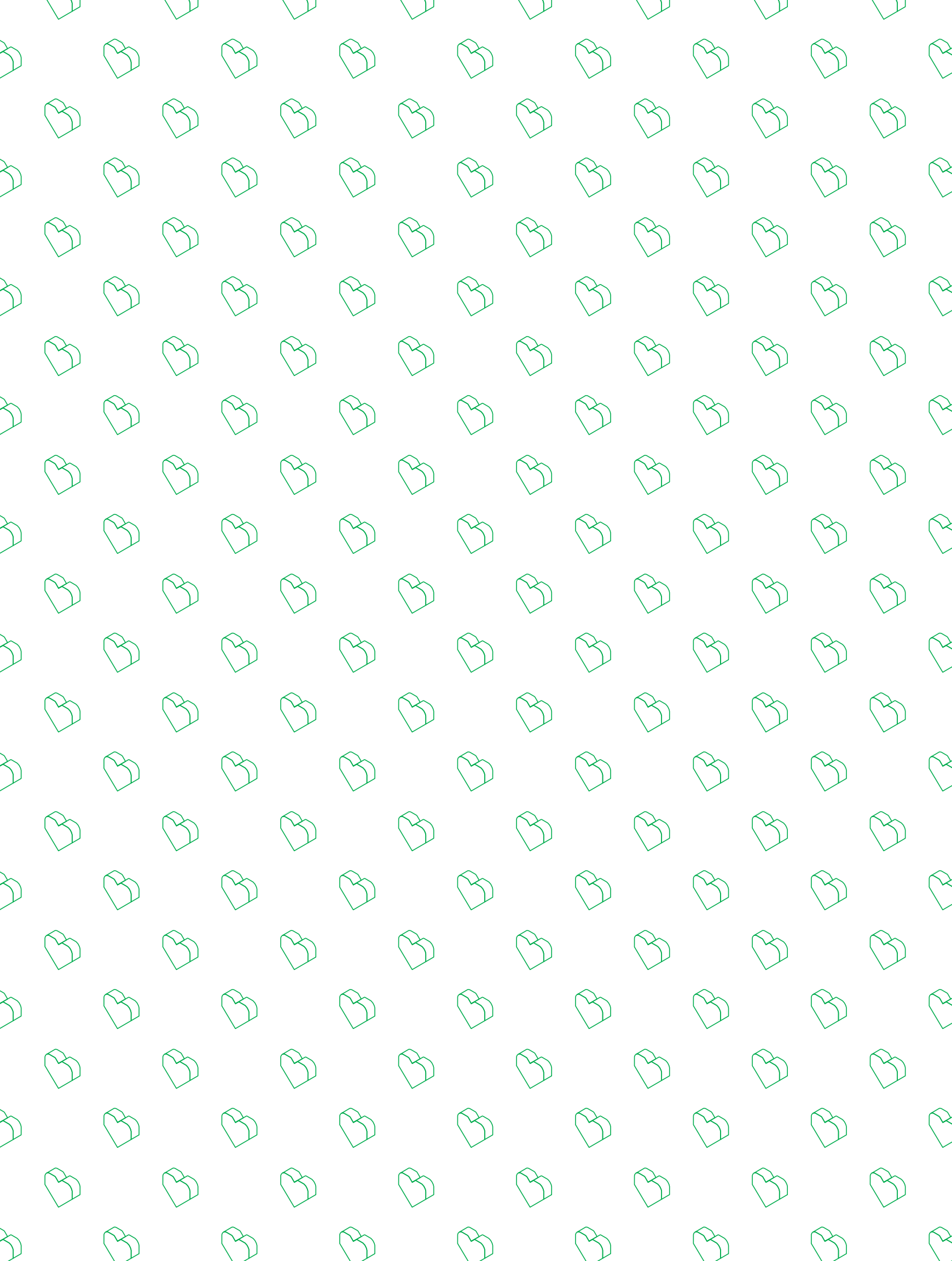
Segítség! A Kincses torony tárva-nyitva áll, ezzel nagy kockázatnak kitéve az Netkalandor értékeit, például a kontakt-listáját vagy a privát üzeneteit. Előzd meg a hekkert, és építs erődöt erős jelszavakból, így most és mindörökké biztonságban lesznek a titkaid.

Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/landing/kincses-torony oldalra.

Témák megvitátásra

- A tanulók játsszanak egyet a Kincses torony játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözze őket vitára a játék tanulságairól. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető. Milyen alkotóelemekből áll egy szupererős jelszó?
- Mikor szükséges a való életben erős jelszavakat létrehozni? Milyen tippeket tanultál az erős jelszavak létrehozásához?
  - Mi az a hekker? Jellemezd a viselkedését, és mondd el, hogy ez hogyan befolyásolja a játékot.
  - Szerinted a Kincses torony játék után másképp fogod védeni az adataidat?
  - Nevez meg egy olyan dolgot, amelyet a leckék és a játék után ezentúl másképp fogsz csinálni.
  - Hozz létre három olyan jelszót, amelyek átmennének a szupererős jelszóteszten.
  - Milyen példákat tudsz felsorolni a védelemre szoruló érzékeny adatokra?

Kedvesnek lenni menő!

A pozitív online magatartás ereje

A lecke áttekintése

1. feladat: **Tétlen szemlélőből támogató szemtanú**
2. feladat: **Támogató szemtanú lehetőségek**
3. feladat: **...de mindezt kedvesen mondd!**
4. feladat: **Figyelj a stílusodra!**
5. feladat: **Mutass példát!**
6. feladat: **Amikor a szavak megváltoztatnak egy képet**
7. feladat: **Interland: Kedves Királyság**

Témák

A digitális világ új kihívásokat és lehetőségeket jelent társas kapcsolatainkban – gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt. A nonverbális kommunikáció nehezebben érthető online, a folyamatos online jelenlét egyszerre kényelmes és frusztráló is, a névtelenség pedig szélsőséges érzelmeket generálhat, amivel árthatunk magunknak és másoknak is.

A helyzet nem ennyire fekete és fehér, de mindannyian tudjuk, hogy az internet felerősítheti a kedvességet és a negatív viselkedésformákat egyaránt. Meg kell tanulnunk kifejezni a kedvességet és az együttérzést, és azt is, hogyan reagáljunk a negatív viselkedésre és a zaklatásra. Mindez elengedhetetlen az egészséges társas kapcsolatok kialakításához és az elszigeteltség érzésének csökkentéséhez, ami egyébként gyakran zaklatáshoz, depresszióhoz, az iskolai teljesítmény romlásához és egyéb problémákhoz vezethet.

Tanulmányok bizonyítják, hogy nem elég egyszerűen elmondani a gyerekeknek, hogy ne tanúsítsanak negatív magatartást az interneten: a zaklatás hatékony megelőzéséhez a negatív magatartás mélyebben gyökerező okait kell kezelnünk. Ezek a feladatok arra ösztönzik a tanulókat, hogy már a kezdetektől fogva pozitívan kommunikáljanak, továbbá megtanítja őket arra, hogyan kezeljék a negatív viselkedést, ha találkoznak ilyennel.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Meghatározni**, hogy mit jelent a pozitív viselkedés, és milyen formát ölthet online és offline.
- ✓ Pozitívan **kommunikálni** az interneten.
- ✓ **Felismerni** azokat a helyzeteket, amikor érdemes bevonni egy megbízható felnőttet.

Hivatkozott szabványok

ISTE Oktatói szabványok: 1a, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a

ISTE Tanulói szabványok 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 7a, 7b, 7c

AASL Tanulmányi szabványok: I.a.1, I.a.2, I.b.1, I.b.2, I.b.3, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.b.2, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.b.2, IV.b.3, IV.d.2, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.d.1, VI.d.3

Kedvesnek lenni menő!

Szószedet

Zaklatás: Szándékosan rosszindulatú viselkedés, amely általában ismétlődik. Az áldozat gyakran képtelen megvédeni magát.

Internetes zaklatás: Az interneten vagy digitális eszközön keresztül történő zaklatás.

Bántalmazás: A zaklatásnál tágabb fogalom, amelynek számos formája lehet: folyamatos zargatás, idegesítés, megfélemlítés, megalázás stb. – és ez mind megtörténhet az interneten is.

Konfliktus: Vita vagy nézeteltérés, amely nem feltétlenül ismétlődik meg.

Bántalmazó: A bántalmazást vagy zaklatást folytató személy. Bár szokták őket „zaklató”-nak hívni, szakemberek azt tanácsolják, hogy senkit se címkézzünk fel így.

Célpont: A zaklatást elszenvedő személy; az áldozat.

Tétlen szemlélő: Olyan személy, aki tanúja a bántalmazásnak vagy zaklatásnak, felismeri a helyzetet, ám nem lép közbe.

Támogató szemtanú: Olyan személy, aki tanúja a bántalmazásnak vagy zaklatásnak, és nyilvánosan vagy négy szemközt támogatja az áldozatot, esetleg meg is próbálja megállítani és/vagy jelenteni az esetet.

Felerősítés: A részvétel vagy a hatás növelése vagy kiterjesztése.

Kirekesztés: A bántalmazás vagy zaklatás egyik formája az online és offline térben egyaránt. Gyakran találkozhatunk a „társadalmi kirekesztés” megfogalmazással is.

Letiltás: Minden online kapcsolat megszakítása egy másik személlyel, külön értesítés nélkül. Így az illető már nem férhet hozzá a profilunkhoz, nem küldhet üzeneteket, nem látja a bejegyzéseinket stb. Nem mindig ideális olyan zaklatásos helyzetekben, amikor az áldozat tudni akarja, hogy miket oszt meg a bántalmazó, vagy hogy abbahagyta-e a zaklatást.

Némítás: Kevésbé „végleges”, mint a letiltás: a némítással elérhetjük, hogy ne lássuk egy adott személy bejegyzéseit vagy hozzászólásait a közösségi oldalak hírfolyamaiban, ha a kommunikációját idegesítőnek találjuk. Az elnémított személy nem kap értesítést a némításról, és az ő hírfolyamában továbbra is megjelenhetnek a mi posztjaink vagy hozzászólásaink (zaklatás esetén nem nyújt megoldást).

Anonim: Névtelen és ismeretlen online személy; valaki, akinek nem ismerjük a nevét vagy a személyazonosságát.

Trollkodás: Internetes posztolás vagy kommentelés, amely szándékosan kegyetlen, sértő vagy provokatív.

Visszaélés jelentése: Egy közösségimédia-felület online eszközeivel vagy rendszerén keresztül jelenteni a bántalmazást, zaklatást, fenyegetést vagy más ártalmas tartalmat, amely jellemzően megszegi a szolgáltató szolgáltatási feltételeit vagy közösségi alapelveit.

Képaláírás: Egy képhez tartozó szöveg, amely leírja, hogy mi látható a képen.

Kontextus: A képek körül található további tájékoztató vagy egyéb információ, amely segítségével jobban megérthetjük, hogy mit látunk a képen. A kontextus olyan adatokat tartalmazhat, mint például a fénykép készítésének helyszíne, egy üzenet elküldésének időpontja, egy szituáció, amelyben az üzenetküldő találta magát stb.

Tétlen szemlélőből támogató szemtanú

A tanulók gyakorolják a zaklatásos szituáció négy szerepkörének beazonosítását (zaklató, célpont, tétlen szemlélő és támogató szemtanú), és megtanulják, mi a teendő, ha ők maguk lesznek szemtanúk vagy célpontok.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Felismerni** az online bántalmazást és zaklatást.
- ✓ **Felmérni**, hogy mit jelent tétlen szemlélőnek vagy támogató szemtanúnak lenni az online térben.
- ✓ **Elsajátítani** különböző technikákat a zaklatás kezelésére, ha annak szemtanúi leszünk.
- ✓ **Tisztában lenni** azzal, hogyan kell viselkedni, ha minket ér bántalmazás.

Beszéljük meg!

Miért fontos a kedvesség?

Sosem szabad elfelejtenünk, hogy minden felhasználónév és avatár mögött egy valódi ember áll, valódi érzelmekkel. Úgy kell bánnunk velük, ahogyan mi is szeretnénk, hogy bánjanak velünk. Egy zaklatásos vagy bántalmazós szituációnak általában négyféle szereplője lehet.

- A bántalmazó, aki a zaklatást elköveti.
- A zaklatás áldozata, vagyis a célpont.
- A szituáció szemtanúi, akik nem avatkoznak közbe, ők a tétlen szemlélők.
- Azok a szemtanúk, akik igyekeznek pozitívan közbeavatkozni, ők a támogató szemtanúk.

Ha te magad vagy a zaklatás vagy bármilyen más ártó online magatartás célpontja, a következőket teheted:

Ha én vagyok a célpont, a következőket tehetem:

- Nem válaszolok
- Letiltom a zaklatót
- Jelentem őt. Elmondom a szüleimnek, tanáromnak, testvéremnek vagy valakinek, akiben megbízok, és az alkalmazás vagy a szolgáltatás 'jelentés' funkciójával jelentem a bántalmazó bejegyzést, hozzászólást vagy képet.

Ha bántalmazás vagy zaklatás szemtanúja leszel, dönthetsz úgy, hogy közbeavatkozol, és jelented a kegyetlen viselkedést. A tétlen szemlélők nem próbálnak meg véget vetni a zaklatásnak vagy segíteni az áldozatnak, de ha mégis, akkor támogató szemtanúkká válnak. Te is választhatod a segítő szerepet, amennyiben úgy döntesz, hogy nem támogatsz az ártalmas viselkedést, hanem inkább a kedvességet és a pozitív magatartást választod. Egyetlen apró pozitív lépés is hosszú utat nyithat meg az interneten. Megakadályozhatja a negatív viselkedés terjedését, és azt, hogy ez kegyetlen, illetve ártalmas tettekbe torkolljon.

Tétlen szemlélőből úgy válhatok támogató szemtanúvá, hogy...

- kedvesen és támogatóan viszonyulok az áldozathoz
- felhívom a figyelmet egy kommentben vagy válaszban megjelenő sértő viselkedésre (ne feledd, hogy a viselkedésre hívd fel a figyelmet, ne pedig a személyre) – ha ez neked így rendben van, és biztonságosnak érzed

- nem segíték a bántalmazónak azzal, hogy terjesztem a zaklatást és továbbosztom a sértő posztot vagy hozzászólást
- beszervezek néhány barátot, hogy a zaklatott személyt „elárasszuk kedvességgel”, és írjunk róla jó sok kedves hozzászólást (ugyanakkor semmi csúnyát a bántalmazóról, hiszen a cél a példamutatás, és nem a bosszúállás)
- jelentem a zaklatást. Szólok valakinek, aki tud segíteni, például egy szülőnek, tanárnak vagy az iskolapszichológusnak.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Szemlélőből támogató” feladatlap

„Szemlélőből támogató” feladatlap megoldókulcsa:

- 1. szituáció:** Té, Tá, Té (mert nem segíti a helyzetet), Tá, Tá
- 2. szituáció:** Tá, Té, Tá, Tá
- 3. szituáció** Tá, Tá, Té, Té, Tá
- 4. szituáció:** A válaszok itt tőled függenek!

1. Nézzétek végig a jeleneteket, és soroljátok kategóriákba a reakciókat

A szerepek megvitatása után osszuk ki a feladatlapokat, és adjunk 15 percet a tanulóknak, hogy átnézzék a három jelenetet, és kategóriákba sorolják a reakciókat. Ha marad idő, az egész osztály közösen vázoljon fel egy negyedik jelenetet is.

2. Beszéljük meg a válaszokat

A beszélgetés elején vagy végén kérdezzük meg a tanulókat, hogy miért jó az, ha vannak támogató szemtanúk körülöttünk az iskolában és az online térben is.

3. Beszéljetelek arról, hogy melyik reakciót volt különösen nehéz besorolni valamelyik kategóriába

Ha marad idő, kérdezzük meg a tanulókat, hogy mely reakciókat volt nehéz besorolni valamelyik kategóriába, és miért. Kezdeményezzünk beszélgetést erről is!

Tanulság

Kiállhatsz másokért, jelentheted a bántalmazást, vagy figyelmen kívül is hagyhatod, hogy ne erősítsd azt tovább: a lényeg, hogy – a helyzettől függően – számos stratégia áll rendelkezésedre. Egy kis kedvességgel a legrosszabb dolgot is jóra lehet fordítani.

Szemlélőből támogató

Most már tudod, hogy a tétlen szemlélő bármikor meghozhatja a döntést, hogy kiálljon másokért, és segítsen a zaklatás áldozatain. Az alábbi három jelenet egy-egy példa az online zaklatásra és bántalmazásra. Ha gondoljátok, készíthettek egy negyediket is, amely valamelyik ismerősötökkel történt meg. Írjátok hozzá olyan lehetséges reakciókat, amelyeket tétlen és támogató szemtanúk adnának. A három meglévő szituációra már vannak előre megírt reakciólisták. Olvassátok el az egyes reakciókat, és döntsétek el, hogy melyik vonatkozik a tétlen (Té) és melyik a támogató (Tá) szemlélőre, majd írjátok be a megfelelő rövidítést a reakció melletti üres négyzetbe. Ha marad idő, beszéljünk meg, hogy melyikeket volt nehéz beazonosítani, és miért.

1. jelenet

Egy barátod elhagyta a telefonját az iskolai sportpálya ivókútja mellett. Valaki megtalálta, és körbeküldött róla egy igazán sértő üzenetet egy iskolatársatokról egy csomó embernek az iskolai focicsapatban, majd visszatette a telefont az ivókút mellé. A megbántott iskolatárs közölte a barátoddal, hogy egy szemét, hogy ilyen üzenetet küldött (bár nem is ő tette). Senki nem tudja, hogy valójában ki küldte a sértő üzenetet. Te...

- sajnálsz a barátodat, de nem csinálsz semmit, mert senki nem tudja, ki küldte a sértő üzenetet.
- megkeresed a megbántott személyt, megkérdezed, hogy van, és hogy tudsz-e bármiben segíteni.
- még jobban fokozod a drámát azzal, hogy megosztod a sértő üzenetet további barátokkal.
- és a barátod megkérte mindenkit a focicsapatban, hogy posztoljanak dicsérő dolgokat a célponttá vált iskolatársatokról.
- és a barátod névtelenül jelentitek az incidenst az iskolaigazgatónak, jelezve neki, hogy mindenkinek tudnia kell a megfelelő biztonsági beállításokról és a képernyőzár használatáról.

2. jelenet

A tanárotok létrehozott egy osztályblogot magyar nyelv témában, hogy az osztály gyakorolja posztok fogalmazását, szerkesztését és a kommentelést. Másnap azonban hiányzik az iskolából, mert lebetegedett, és a helyettesítő tanár nem veszi észre, hogy a blogban a dolgok rossz irányba fordultak: valaki durván sértő kommenteket posztolt az egyik osztálytársatokról. Te...

- a komment alá írod, hogy „ez egyáltalán nem oké, én _____barátja vagyok, és abszolút nem igaz, amit írsz”.
- nem foglalkozol vele, ameddig a tanárod vissza nem tér.
- ráveszel néhány másik osztálytársadat, hogy kedves és barátságos kommenteket írjanak a célponttá vált osztálytársról.
- jelzed a helyettesítő tanárnak, hogy rossz dolgok történnek az osztályblogban, és erről szólnia kellene a tanároknak.

---

3. jelenet

Van egy online játék, amivel sok barátod szokott játszani. Általában a játék közbeni cselelésben arról van szó, hogy mi történik éppen a játékban. Néha természetesen kicsit eldurvul a helyzet, de rendszerint ez nem több, mint ártatlan rivalizálás, és semmi rossz nincs benne. Egy alkalommal azonban az egyik játékos igazán durva dolgokat ír a játékban részt vevő egyik barátodról, és nem akarja abbahagyni. Még másnap is folytatja a zaklatást. Te...

- felhívod a barátodat, és elmondod neki, hogy ez neked sem tetszik, majd megkérdezed, hogy szerinte mit kellene csinálnotok.
- felhívsz mindenkit, akiről tudod, hogy részt vesz a játékban (természetesen előtte szólsz erről a barátodnak), hátha rá tudod venni őket, hogy elutasítsák ezt a fajta viselkedést.
- úgy döntesz, hogy kivársz, hátha abbahagyja. Ha mégsem, talán majd akkor teszel valamit.
- egy rövid időre kiszállsz a játékból.
- megnézed a játék közösségi szabályait, és ha a zaklatás nem engedélyezett, jelented a játék bejelentő rendszerén keresztül.

---

4. jelenet

Találjatok ki egy életszerű szituációt az osztállyal, egy olyan esemény alapján, amelyről valamelyikőtök hallott már, majd találjatok ki tétlen és támogató szemlélő válaszokat, hogy egyértelműen megmutassátok, értitek azt, amiről korábban beszéltünk.

Támogató szemtanú lehetőségek

Gyakran előfordul, hogy a tanulók segíteni akarnak azokon a társaikon, akik zaklatás áldozataivá váltak, de nem tudják, mindezt hogyan tegyék. Ez a feladat megmutatja, hogy vannak választási lehetőségeik, példákat ajánl, lehetőséget kínálva számukra, hogy létrehozzák a saját pozitív reakciójukat.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy a saját döntésed, hogy kiállj valaki mellett.
- ✓ **Megtanulni**, hogy többféleképpen is közbe lehet avatkozni és kiállni a zaklatás ellen.
- ✓ **Megválasztani**, hogy melyik megoldás biztonságos és megfelelő az adott helyzetben.
- ✓ **Kidolgozni** a saját reakciókat egy adott helyzetre.

Beszéljük meg!

Ha azt látod, hogy valaki sértő módon viselkedik a másikkal az online térben – megszenyíti vagy kirekeszti, kifigurázza, nem tiszteli, megbántja stb. –, mindig van választási lehetőség. Először is dönthetsz úgy, hogy nem nézed tétlenül, hanem kiállsz az áldozat mellett. Másodsorban, ha úgy döntesz, hogy mellé állsz, több lehetőség közül is választhatsz.

A legfontosabb, hogy tudd, már az is nagy segítség a bajba jutott számára, ha meghallgatod, amikor szomorú, hisz ez jelzi számára, hogy van, aki figyel rá.

Tudnod kell, hogy nem mindenkinek megy az, hogy kiálljon valaki mellett **a nyilvánosság előtt**. Ez az online térre és az ebédlőre egyaránt igaz. Ha te képes vagy erre, akkor hajrá! Az alábbiakat teheted:

- felhívhatod a figyelmet a bántó viselkedésre (ne a személyre), és mondd el, hogy ez nem oké.
- mondhatsz valami szépet, kedveset az áldozatról egy posztban vagy kommentben.
- gyűjthetsz barátokat, hogy együtt dicsérjétek a célpontot az online térben.
- offline hívhatod az áldozatot, hogy menjetek együtt a játszótérre vagy üljön melléd ebéd közben.

Ha nem szívesen teszed mindezt a nyilvánosság előtt, az sem baj. Támogathatod az arra rászoruló négy szemkört is. Az alábbiakat teheted:

- megkérdezheted SMS-ben vagy csetüzenetben, hogy hogyan érzi magát.
- mondhatsz neki valami kedveset vagy dicsérőt, akár névtelen posztban, kommentben vagy közvetlen üzenetben is (ha olyan platformot használsz, ahol névtelen tudsz maradni).
- elmondhatod neki, hogy rád mindig számíthat, ha beszélgetni szeretne iskola után.
- egy csendes négy szemközti vagy telefonbeszélgetésben elmondhatod, hogy nem értesz egyet a sértő viselkedéssel, és megkérdezheted, hogy van-e kedve a történekről beszélni.

Teljesen mindegy, hogy melyik módját választod az támogatásnak: nyilvánosság előtt és négy szemközti is jelezheted a történetet. Megteheted mindezt egy honlapon vagy applikáción keresztül, vagy szólhatsz egy felnőttnek is, akiben megbízol.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Egy tábla vagy flipchart, amelyre a tanulók post-it cetliket ragaszthatnak
- Feladatlap: „Támogató szemtanú lehetőségek” feladatlap
- Post-it cetlik a csoportok számára

Ebben a feladatban kipróbáljuk, milyen támogató szemtanúnak lenni. Azt feltételezzük, hogy az osztály minden tagja úgy döntött, hogy segíteni szeretne a célpontnak.

1. Osszuk fel az osztályt ötfős csoportokra

Minden csoport jelöljön ki egy tanulót, aki felolvassa a jeleneteket, és egy másikat, aki leírja a reakciókat.

2. A csoportok olvassák el a jeleneteket, és beszéljék át a sértő helyzeteket

A három jelenet a következő feladatlapon olvasható.

Amíg a csoportok beszélgetnek, a tanár két részre osztja a táblát az alábbi főcímeikkel: „Nyilvános támogatás” és „Négyszemközti támogatás”.

3. Minden csoport választ egy-egy reakciót, vagy saját válaszokat ad a helyzetekre

A diákok dolgozhatnak a sablonválaszokkal a „Beszéljük meg” részből, vagy saját válaszokat is adhatnak.

4. A diákok felragasztják a táblára a saját válaszaikat post-it cetlin, és hangosan is felolvassák az egész osztálynak

A tanár ezt követően beszélgetést kezdeményezhet a témában, amely a tanulók válaszain alapul.

Tanulság

Gyakran előfordulhat, hogy látod, hogy valakit zaklatnak vagy bántanak, szeretnél is segíteni, de nem mindig tudod, hogyan tedd ezt. Most már tudod, hogy sokféleképpen segíthetsz. Úgy támogathatod a célponttá vált személyt, ahogy az számodra megfelelő. Megvan a lehetőséged ahhoz, hogy úgy segíts másokon, ahogy az neked jó!

Támogató szemtanú lehetőségek

Most, hogy az osztályt csoportokra osztottuk, minden csoportnak el kell döntenie, hogy milyen módon szeretne kiállni az áldozat mellett. Minden csoport válasszon egy önként jelentkezőt, aki vállalja, hogy leírja a csoport válaszait (a post it-ekre), valamint egy felolvasót is. Az olvasó hangosan felolvassa az első szituációt, majd a csoportok kapnak öt percet a megbeszélésre és a döntésre, hogy hogyan kívánják támogatni a célpontot nyilvánosan és négy szemközt. Az író felírja a válaszokat egy-egy post it-re, majd az egyiket a tábla 'Nyilvános', a másikat a 'Négy szemközt támogatás' oszlopába ragasztja fel. A döntéshez használhatjátok az eddig elhangzott ötleteket, DE kitalálhattok saját megoldásokat is. Ismételjétek meg a feladatot a 2-es és a 3-as szituációval is.

Megjegyzés: Nem csak egyetlen helyes út van az áldozatok támogatására, hiszen minden ember (legyen áldozat vagy tétlen/támogató szemlélő) és minden szituáció más. Mi csak különböző támogató lehetőségeket vázolunk fel.

1. szituáció

Egy tanuló videót posztol, amelyben egy híres popénekes dalát énekli. Néhány diák sértő kommenteket ír a videó alá. Hogyan támogatnád azt a tanulót, aki posztolta a videót? Dolgozzatok néhány korábbi ötlettel, vagy alakítsátok ki a csoport saját, egyedi válaszát.

2. szituáció

Egy tanuló a barátod által posztolt hozzászólás képernyőképét átküldi egy másik diáknak, majd rosszindulatúan viccelődni kezdenek rajta. A képernyőkép saját életre kel, és eljut az iskola csaknem valamennyi tanulójához. Hogyan támogatnád azt a tanulót, akinek a hozzászólásán élcelődnek és körbeküldöztetik azt? Dolgozzatok néhány korábbi ötlettel, vagy készítsétek el a saját válaszotokat.

3. szituáció

Megtudod, hogy egy iskolatársad egy másik tanuló nevével létrehozott egy kamuprofil az egyik közösségi oldalon, és ott sértő fotókat, mémeket posztol más tanulókról, tanárokról és az iskoláról. Hogyan segítenél annak a diáknak, akinek a nevével visszaéltek? Fontoljátok meg a korábbi ötleteket, vagy találjátok ki új megoldásokat.

„... de mindezt kedvesen mondd!”

Ebben a feladatban a diákok közösen dolgoznak: negatív kommentekre reagálnak úgy, hogy közben megtanulják, miként lehet egy negatív interakciót pozitív irányba fordítani.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ Érzelmeket és véleményeket **kifejezni** pozitív, hatékony módon.
- ✓ Konstruktívan és udvariasan **reagálni** a negatív hozzászólásokra.

Beszéljük meg!

Fordítsuk a negatív hozzáállást pozitív irányba

A veled egykorú gyerekek mindenféle tartalommal találkozhatnak az online térben, néhány közülük negatív üzenetet közvetít, és helytelen viselkedést népszerűsít.

- Láttál már te (vagy egy ismerősöd) olyat, aki negatív módon viselkedett a neten? Milyen érzéseket keltett ez benned?
- Tapasztaltál valaha váratlan kedvességet a neten? Vagy ismersz olyat, akinek volt ilyenben része? Milyen érzéseket keltett ez benned?
- Milyen egyszerű módszerekkel tudjuk a negatív kommunikációt pozitív irányba terelni?

A negatív érzelmekre konstruktív módon is reagálhatunk, ha a barátságtalan kommentet átformáljuk vagy átfogalmazzuk, és tudatosan figyelünk a saját modorunkra, stílusunkra az online kommunikációnk során.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Tábla vagy vetítőtábla
- Kiosztandó „... de mindezt kedvesen mondd!” feladatlap.
- Post-it-ek vagy eszközök a tanulók számára

1. Olvassátok el a kommenteket

Csupa negatív kommentet olvashatunk itt.

2. Formáljuk át őket

Osszuk fel az osztályt három csoportra, és minden csoport készítsen kétféle választ a kommentekre:

- Hogyan tudnátok az alábbi véleményeket és szempontokat sokkal pozitívabb és konstruktívabb módon megfogalmazni?
- Ha egy osztálytársatok ilyen stílusban kommentelne, hogyan tudnátok neki úgy válaszolni, hogy az pozitívabb irányba terelje a beszélgetést?

Megjegyzés az oktatóknak:

A fiatalabb tanulók esetében elképzelhető, hogy be kell mutatni nekik a feladatot ahhoz, hogy át tudják dolgozni a kommenteket. Ezért egy példát csináljon meg együtt az osztály, így később önállóan is fognak tudni gondolkodni.

3. Válaszok felolvasása

Minden csapat felolvassa az egyes szituációkra adott saját válaszait.

Tanulság

Valami negatívra pozitív módon reagálni jóval szórakoztatóbb és érdekesebb beszélgetéshez vezethet: sokkal jobb, mint egy durva komment okozta zűrzavarban megpróbálni rendet teremteni.

Feladatlap: 3. feladat

„... de mindezt kedvesen mondd!”

Olvassátok el az alábbi kommenteket. Minden kommentet vitassatok meg:

1. Hogyan tudnátok az alábbi véleményeket és szempontokat sokkal pozitívabb és konstruktívabb módon megfogalmazni?
2. Ha egy osztálytársatok ilyen stílusban kommentelne, hogyan tudnátok neki úgy válaszolni, hogy az pozitívabb irányba terelje a beszélgetést?

Az ötleteiteket a kommentek alatti üres részbe írjátok be.

LOL Krisztián az egyetlen az osztályból, aki kihagyja a hétvégi osztálykirándulást.

Holnap mindenki lila ruhában jöjjön, de Lilinek ne szóljatok!

Bocsi, de szerintem jobb, ha nem jössz a bulimba. Túl drága lenne neked.

Bocsi, de nagyon gáz a kézírásod. Jobb lenne, ha másik csoporttal lennél, és nem velünk.

Ez nagyon ciki! Ki mondta neki, hogy tud énekelni??

Csak akkor csatlakozhatsz hozzánk, ha megadod a jelszavadat a fiókodhoz.

Csak szerintem néz ki úgy Zsuzsi, mint Törpilla?

Figyelj a stílusodra!

A diákok értelmezik a szöveges üzenetek mögötti érzelmeket, hogy gyakorolják a kritikus gondolkodást, és elkerülik a félreértéseket és konfliktusokat az online kommunikáció során.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Helyesen dönteni** arról, hogy hogyan és mit kommunikáljunk – vagy hogy egyáltalán kommunikáljunk-e.
- ✓ **Felismerni** azokat a szituációkat, amikor érdemes kivárni a személyes kommunikáció lehetőségét, ahelyett, hogy azonnal írásban válaszolnánk.

Beszéljük meg!

Könnyű félreérteni

A fiatalok különféle interakciós helyzetben különféle típusú kommunikációt használnak, de a cset- és egyéb szöveges üzeneteket gyakran másképp lehet érteni, mintha személyesen vagy telefonon-beszélgetésben hangoznának el.

Történt már meg veled, hogy félreértelmezték egy írott üzenetedet? Például volt már olyan, hogy valamit viccnek szántál, és a barátod komolyan vette – vagy ami még rosszabb, sértőnek?

Értelmeztél már félre más által írt üzenetet? Mit tettél, hogy tisztázd a helyzetet? Mit tehetnél volna másképp?

Feladat

Szükséges kellékek:

- Táblára felírt vagy kivetített minta sms-ek

1. Üzenetek áttekintése

Vessetek egy pillantást ezekre a minta SMS-üzenetekre. Az osztálynak is lehetnek további remek példái, szóval írjunk fel néhányat a táblára, hogy elindulhasson a beszélgetés.

- „Szuper!”
- „Mindegy”
- „Dühös vagyok rád”
- „HÍVJ FEL MOST”
- „oks jó”

2. Olvassátok fel hangosan az üzeneteket

Most kérjünk meg valakit, hogy olvassa fel az üzeneteket különféle hangsúllyal (pl. 😞 😏 😊)

Mit vettetek észre? Hogyan jön ez át másoknak? Hogyan kommunikálhatna jobban az üzenet küldője, hogy tényleg azt közvetítse, amit akart?

Tanulság

Nem egyszerű dolog megérteni egy írott szövegből, hogy mit érez a másik. Mindig törekedj arra, hogy a helyes csatornát válaszd a kommunikációhoz, és próbálj meg ne többet belegondolni abba, amit a másik online mondani akar neked. Ha bizonytalan vagy abban, hogy a másik mit is akart mondani, próbálj meg személyesen vagy telefonon beszélni vele.

Mutass példát!

A diákok beszélgessenek arról, hogy hogyan tudnak példát mutatni, akár a felnőtteknek is.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Elgondolkodni** a felnőttek online viselkedésén.
- ✓ **Elgondolkodni azon, hogy a felnőttek viselkedése mennyiben szolgálhat mintául** a fiatalabb nemzedékek számára.

Beszéljük meg!

Mit tanulhatnak a gyerekek a felnőttektől – és mit a felnőttek a gyerekektől.

Nagyon fontos a kedvességre tanítani. És legalább ilyen fontos, hogy mi magunk is gyakoroljuk a kedvességet, személyes példát mutatva. Tudvalevő, hogy a zaklatás és bántalmazás nem csak a gyerekeket érinti. Elegendő csak megnézni, hogy a felnőttek hogyan bánnak egymással az online térben, a médiában, vagy akár a közlekedésben is.

Arról már beszélgettünk, hogy mennyire fontos kedvesnek lenni az offline és az online térben is az osztálytársainkkal és a barátainkkal. Láttál már felnőtteket bántóan viselkedni egymással? Láttál felnőttet, ahogy egy másik felnőttet zaklat vagy sérteget? (Ne feledd, nem kell senkit megnevezni, csak magáról a viselkedésről beszélgessünk.)

Mit gondolsz, a te generációd képes lesz egy kedvesebb és pozitívabb internetet teremteni annál, mint amit a mostani felnőttek teremtettek? (Sok felnőtt gondolja azt, hogy ez a mai fiataloknak valószínűleg jobban megy majd.)

Mit gondolsz, a gyerekek azért zaklatnak másokat vagy kegyetlenek másokkal, mert ezt látják a körülöttük lévő felnőttektől vagy a hírekben? Igenlő választ adtál a fenti kérdésekre? Mondj példákat. Mit tennél TE, ha a helyükben lennél – hogyan tudnál jobb példát mutatni a felnőtteknek?

Megjegyzés az oktatóknak:

E beszélgetés következő szintje lehet, ha egy ún. „Legyél kedves!” kampányt indítunk az iskolában. Minden félév kezdődhetne úgy, hogy a diákok kedves üzenet küldenek egy osztálytársuknak. Ettől pozitívan indul a félév, és emlékeztet arra, hogy az online és offline térben is képesek vagyunk a pozitív viselkedésre. Akár kezdődhetnének így minden tanítási hetet is!

Tanulság

Az, ahogy egymással viselkedtek a barátaiddal az online térben, hatással van arra a digitális világra is, melyet a te generációd épít fel – és természetesen az offline világra is.

Amikor a szavak megváltoztatnak egy képet

Megjegyzés az oktatóknak:

Ebben a leckében tudásalapozó feladatot adunk általános iskolás tanulók számára: írjanak egyszerű képaláírásokat, személyeket ábrázoló képekhez. Ez a feladat – a gyerekek fejlettségi szintjének megfelelően – az alábbi médiaműveltségi koncepciót és kérdéseket fedi le:

- tisztában lenni azzal, hogy minden média „megkonstruált” – emberek által megalkotott, akik saját maguk döntenek el, hogy mit foglalnak bele és azt hogyan prezentálják.
- mindig feltenni a kérdést: „Ezt ki készítette, és miért?”
- mindig feltenni a kérdést az általunk gyártott tartalmak esetén: „Ez az üzenet milyen hatással lesz másokra?”

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megtanulni**, hogy a képek és szavak kombinációjából következtetéseket lehet levonni.
- ✓ **Megérteni**, hogy egy képaláírás meg tudja változtatni azt, amit eredetileg gondoltunk, hogy a kép jelent.
- ✓ **Megérteni**, hogy a szavaknak ereje van, kiváltképp akkor, ha egy képpel együtt posztoljuk ki őket.
- ✓ **Megérteni**, hogyan lehet valakiből felelősségteljes tartalomgyártó.
- ✓ **Rászokni** arra, hogy kérdezzünk: „Ki posztolta ezt, és miért?”

Beszéljük meg!

Hogy tudnak a szavak megváltoztatni egy képet?!

A szavakkal kombinált képek erőteljes kommunikációs eszközök. Képzeljétek el egy lángoló házat ábrázoló hírfotót. Az egyik képaláírás szerint: „A családnak oda lett a háza, de mindenki biztonságban kimenekült, a család kutyája is.” Ez elég borúsan hangzik, és egy kicsit rémisztő is talán, nem? De mi lenne a helyzet, ha az alábbi képaláírás szerepelne a kép alatt: „A tűzoltóság lángokba borított egy üres épületet, hogy gyakorlatozzanak az új tűzoltóberendezésekkel.” A képen nem változott semmi, még mindig egy lángoló ház szerepel rajta, de máris másképp látod a helyzetet. Talán még biztonságban is érzed magad, és nem félsz.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Ld. következő oldal

1. Képek és szavak

Nézzétek meg a képeket. A csoportotok mutassa be a képen látható személyeket. Milyen embereknek tűnnek nektek? Szeretnétek velük időt eltölteni, beválasztanátok őket a csapatotokba? Miért igen, vagy miért nem?

Gyorsan ki fog derülni, hogy a csoportok különböző képaláírásokkal ellátott képeket kaptak. Mindkét csapat tartsa fel a képeket, hogy a többiek is lássák a különbséget.

Végül röviden vitassátok meg a következőt: Hogyan mutatkozik meg itt a szavak gondolatformáló ereje?

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Sportképek”
- Feladatlap: „Amikor a szavak megváltoztatnak egy képet”
- Képek az iskola tanáiról és dolgozóiról, hétköznapi tevékenységeiket végezve. 2-3 héttel a feladat előtt gyűjtsön össze néhány digitális képet, vagy kérje meg a tanulókat, hogy ők gyűjtsenek össze ilyen képeket, anélkül, hogy elárulná, hogy ennek milyen szerepe lesz a feladat során (természetesen mindezt a fotóalany engedélyével).
- Amennyiben nem tud ilyen fotókat beszerezni, gyűjtsön a diákok életkorának megfelelő képeket magazinokból és hírforrásokból.
- (Opcionális:) Gyűjtsön az osztály minden tanulójáról egy-egy képet.

2. Még mindig nem egyértelmű?

Vessetek egy pillantást további példákra az „Amikor a szavak megváltoztatnak egy képet” feladatlapon (84. oldal).

Gondolkozzatok el azon, hogy milyen érzés lehet egy olyan üzenetet látni vagy kapni, amelyben az egyik negatív képaláírással ellátott kép szerepel. A negatív üzenet nem csak a képen szereplő személyt sértheti, hanem az is kellemetlenül érezheti magát, aki csak látja a képet.

Mit tennél, ha ilyen üzenetet kapnál? Mindig van választásod.

Az alábbiakat teheted:

- Úgy döntesz, hogy nem osztod tovább a képet, vagy...
- Közlöd az üzenet küldőjével, hogy nem szeretnél több olyan képet kapni, amellyel bán-tani akarnak másokat, vagy...
- Támogatást nyújtasz a képen szereplő személynek azzal, hogy biztosítod arról, hogy te tudod, hogy mindez nem igaz, vagy...
- Mind a három fenti opció.

Vagy akár küldhetsz egy pozitív üzenetet is. Nem válaszként, hanem egyszerűen csak egy saját pozitív üzenetet. Pozitív üzenetek láttán és hallatán a képen szereplő személy támogatva érzi magát. Ez másokat is jó érzéssel tölthet el, és arra ösztönözhet, hogy ők is elküldjék saját pozitív üzeneteiket.

3. Valaki a sulinkból

Válassz egy fotót a tanári karról készült vagy a tanulók által összegyűjtött és összekevert képek közül.

Fogalmazzatok meg különféle képaláírásokat. Első körben olyanokat találjatok ki, amelyek boldoggá és büszkévé tennék a képen látható személyt. Hány különböző képalá-írást tudtok kitalálni?

Most beszéljünk egy kicsit a vicces képaláírásokról. Van különbség a számodra és a képen látható személy számára vicces képaláírások között? Van különbség egy olyan vicc között, ami kedves és mindenki számára humoros, és egy olyan között, amely kifiguráz másokat és csak néhány embernek „vicces”?

Írjatok képaláírásokat a fenti példákra, majd mindannyian válasszunk olyan képaláírásokat a fotókhoz, amelyek egyszerre viccesek és kedvesek, és nem sértik a képen szereplő személyt.

Gyakoroljatok tovább más iskolatársak képeivel. Kaptatok valami ötletet kedvességre és figyelmességre a társaitok által írt képaláírásokból?

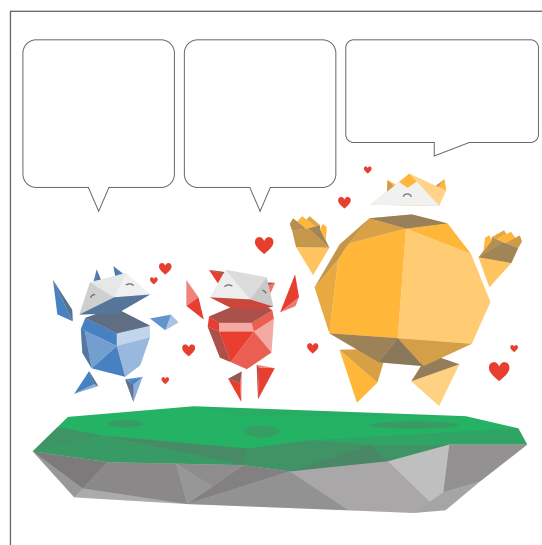
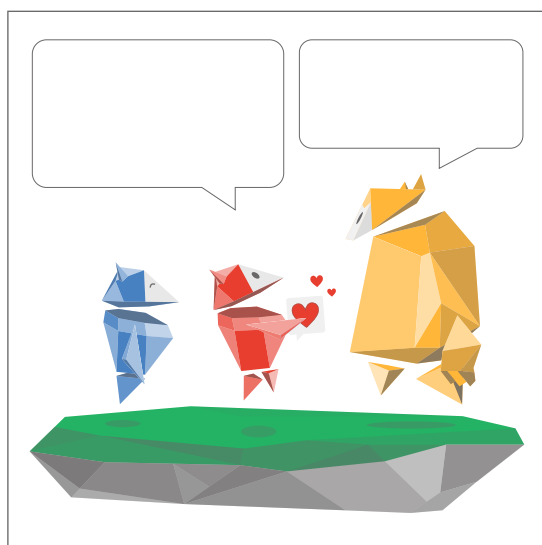
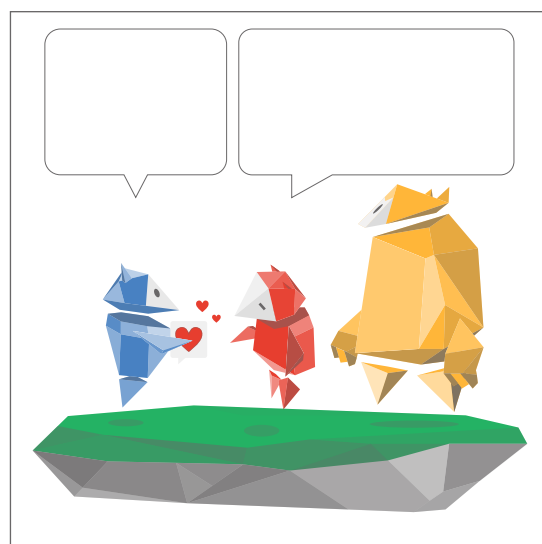
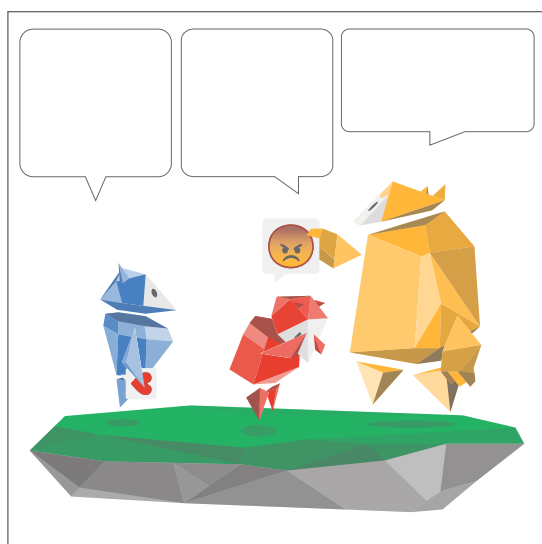
4. Készítsetek egy képkollázst az osztálytársakról, és mindegyik képhez írjatok egy pozitív képaláírást.

Tanulság

A képalírások megváltoztathatják egy képről alkotott véleményünket és érzéseinket, vagy akár az üzenetet is, amit gondolunk, hogy a kép közvetít. Állj meg egy pillanatra, mielőtt képalírással ellátott képet posztolnál, és gondolj bele abba, hogy a posztod milyen érzéseket kelt majd másokban. Mielőtt pedig elfogadnál mások által posztolt képeket és képalírásokat, tedd fel magadnak a kérdést: „Ki posztolta, és miért?”

Ráadás

Próbálja ki a következő kísérletet! Ossa ki ezt a rövid képregényrészletet, amelyből minden szöveget kitöröltünk. Kérje meg a tanulókat, hogy mindenki önállóan dolgozva, írjon bele a buborékokba annak megfelelően, hogy milyen történetet lát bele a képbe. Hasonlítsátok össze az eredményeket. Mindenki ugyanarra a történetre gondolt vagy ugyanazokat a szavakat írta le? Miért nem? Mit bizonyít ez a kísérlet a szóhasználatunkról, amikor kontextust akarunk teremteni vagy meg akarjuk érteni, hogy „miről szól” egy kép?

Sportképek

Szuper!

Műmájer!

Szuper!

Műmájer!

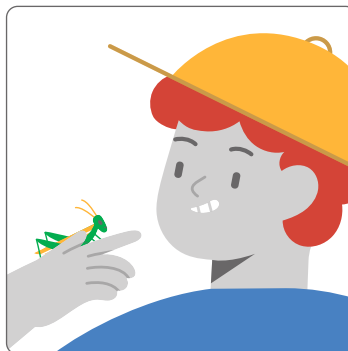
Amikor a szavak megváltoztatják a képet

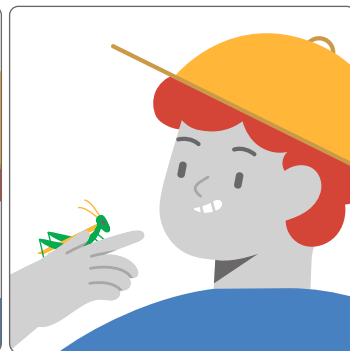
Ez az eredeti műalkotás végzett az első helyen.

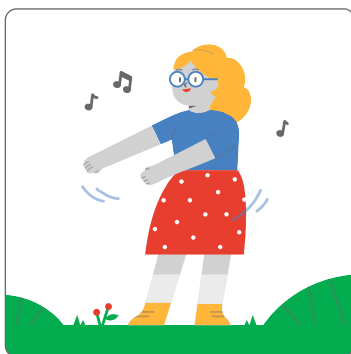
Pacahegyek a vásznon.

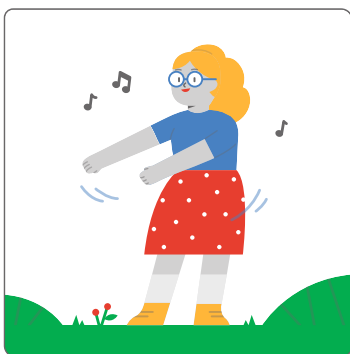
Felfedeztem egy új fajt!

Nyami, vacsora!

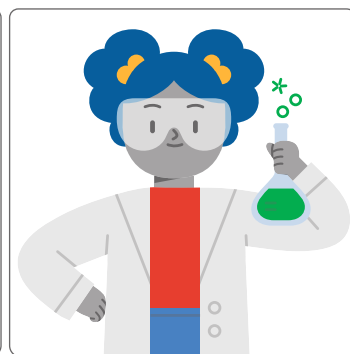
Siker!

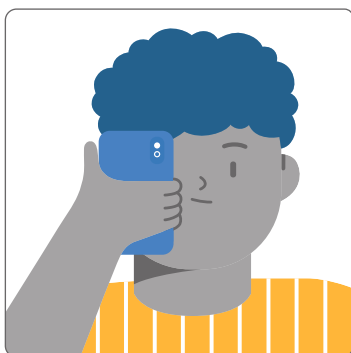
Ciki, még a közelében sem voltál!

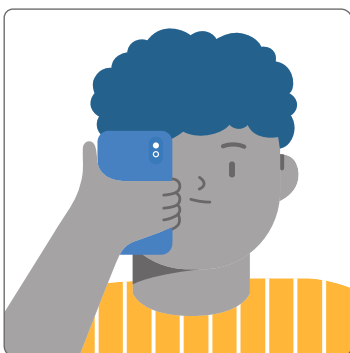
A világ legifjabb tudósa!

Kocka a köbön #ultragaz

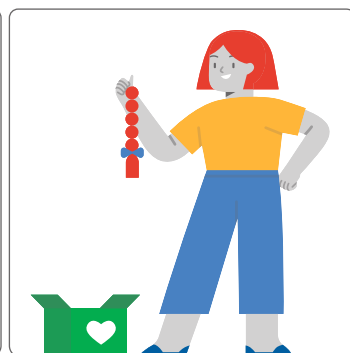
Végre van saját telefonom!

Megkaptam anya régi lepukkant telóját. :/

Megnővesztettem a hajamat és egy rákbetegnek adományoztam. <3

A LEGROSSZABB. SÉRÓ. A VILÁGON.

Interland: Kedves Királyság

Az érzések és hangulatok ragadósak – a pozitívak és a negatívak is! A napsütötte városban elszabadultak a bántalmazók, és negatív érzésekkel árasztanak el mindent. Tiltsd le és jelentsd őket, hogy megállítsd az ámokfutásukat, és Legyél kedves a többi Netkalandorral, hogy újra nyugodt és békés legyen az ország.

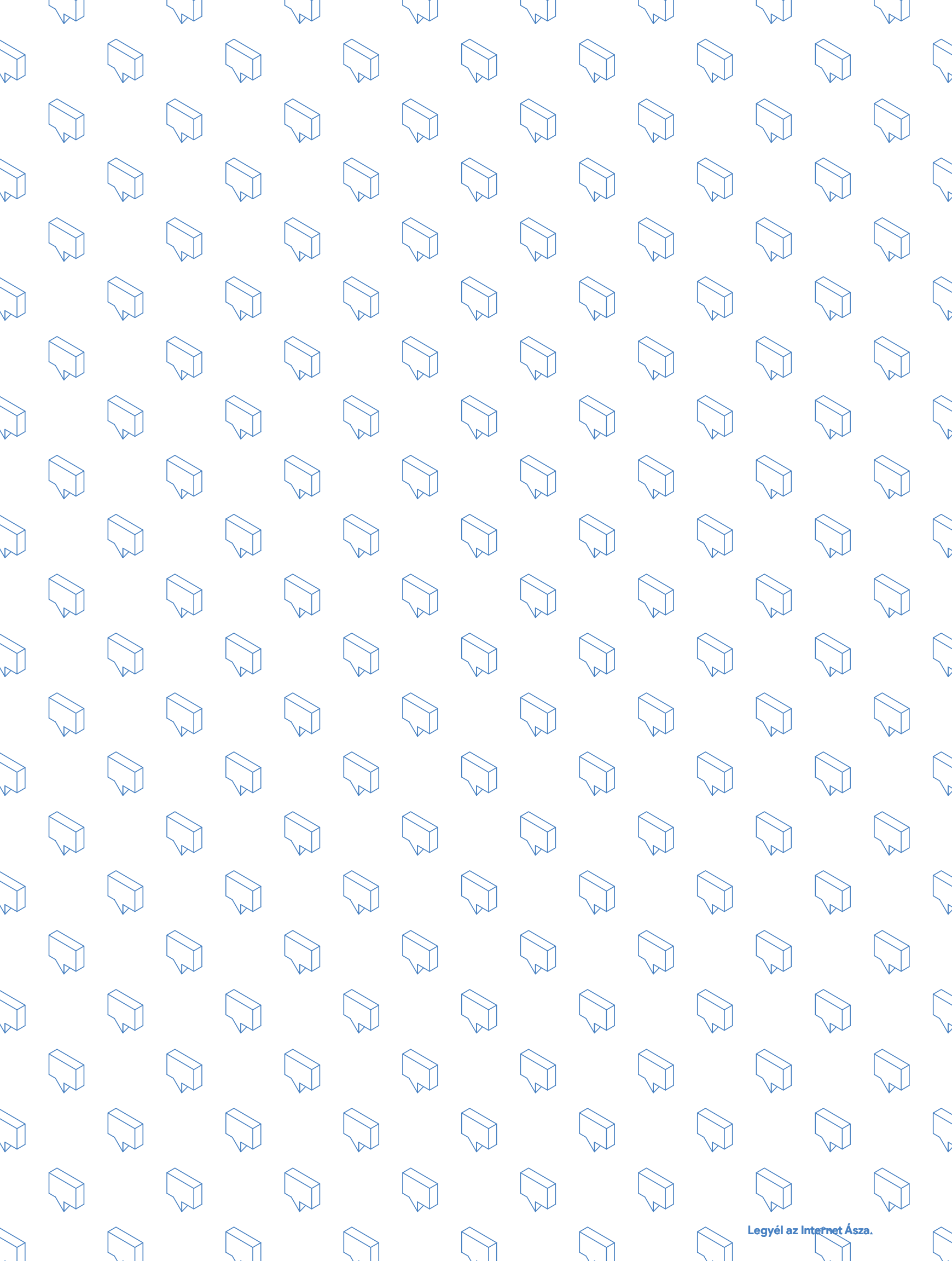
Nyiss meg egy böngészőt a számítógépeden vagy a mobileszközödön (pl. tableteden), és látogass el a beinternetawesome.withgoogle.com/hu_hu/interland/landing/kedves-kiralysag oldalra.

Témák megvitatásra

A tanulók játsszanak egyet a Kedves Királyság játékkal, majd az alábbi kérdésekkel ösztönözze őket vitára a játék tanulságairól. A játék általában akkor a leghasznosabb, ha egyedül játsszák, de párba is rendeződhetnek a gyerekek. Ez főleg a fiatalabb tanulók esetében lehet különösen célravezető.

- Melyik szituációval tudsz leginkább azonosulni a Kedves Királyságban, és miért?
- Mesélj egy olyan alkalomról, amikor kedvességet terjesztettél másoknak online.
- Milyen helyzetben lenne megfelelő lépés letiltani valakit az interneten?
- Milyen helyzetben lenne megfelelő lépés jelenteni valakinek a viselkedését?
- Szerinted miért hívják a Kedves Királyság szereplőjét bántalmazónak? Mutasd be ennek a szereplőnek a személyiségét, és hogy tettei miként befolyásolják a játékot.
- Szerinted a Kedves Királyság játék után másképp fogsz viselkedni másokkal? Ha igen, min változtatsz?

Ha kétséged van, beszélj róla!

A bátor internethasználat meghatározása és támogatása

A lecke áttekintése

1. feladat: **Mikor kell segítséget kérni?**
2. feladat: **Jelentsd online is**
3. feladat: **Mit jelent bátornak lenni?**

Témák

Fontos, hogy a gyerekek megértsék, hogy nincsenek egyedül akkor sem, ha egy számukra kellemetlen tartalommal találkoznak az interneten – kiváltképp, ha ez a tartalom őket vagy egy számukra fontos személyt bánthat. Soha ne habozzanak ilyenkor segítséget kérni valakitől, akiben megbíznak. Azt is jó tudni, hogy az ember többféleképpen cselekedhet és viselkedhet bátran egy helyzetben, attól kezdve, hogy offline beszél róla valakinek, egészen addig, hogy online jelenti a történeteket.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Megérteni**, hogy mely szituációkban kell segítséget kérni vagy szólni egy olyan felnőttnek, akiben megbíznak.
- ✓ **Átbeszél**ni, hogy milyen lehetőségeik vannak a bátor viselkedésre, és miért fontos bevonnai a felnőtteket is bizonyos helyzetekbe.

Hivatkozott szabványok

ISTE Oktatói szabványok: 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 6d, 7a

ISTE Tanulói szabványok 2016: 1c, 2b, 3d, 4d, 6a, 7a, 7b, 7c

AASL Tanulmányi szabványok: I.a.1, I.b.1, I.b.2, I.c.1, I.c.2, I.c.3, I.d.3, I.d.4, II.a.1, II.a.2, II.b.1, II.b.2, II.b.3, II.c.1, II.c.2, II.d.1, II.d.2, II.d.3, III.a.1, III.a.2, III.a.3, III.b.1, III.c.1, III.c.2, III.d.1, III.d.2, IV.a.2, IV.b.3, V.a.2, V.a.3, V.c.1, V.c.3, V.d.1, V.d.2, V.d.3, VI.a.1, VI.a.2, VI.a.3, VI.d.1, VI.d.3

Ha kétséged van, beszélj róla!

Szószedet

Bátor: Tettre kész, de nem feltétlenül vakmerő. Főleg az a bátor, aki, bár fél vagy ideges valami miatt, mégis megteszi a szükséges lépéseket.

Feltört fiók: Olyan online fiók, amelyet valaki idegen feltört, így többé már nem neked van egyedül hozzáférése a saját fiókodhoz.

Diák érdekképviselő: Hatékonyabb, mint ha csak egy diák emelné fel a hangját valami ellen. Lehetőség a tanulók számára a közös cselekvésre, változások elindítására, önmaguk és társaik megvédésére, a közös kiállásra önmaguk vagy mások mellett. Gyakran tekintik a civil jogok részének.

Bizalom: Hit valaki vagy valami megbízhatóságában, igazmondásában vagy rátermettségében.

Mikor kell segítséget kérni?

Az egyik folyamatosan visszatérő tanács ezeken az oldalakon, hogy ha a diák valami olyasmivel találkozik, ami számára kellemetlen vagy rossz, támogassuk őt abban, hogy beszéljen róla, jelezze a problémát! Legyen bátor, és szóljon valakinek, akiben megbízik, és aki tud segíteni, legyen az szülő, tanár vagy az iskolaigazgató, bárki. Ez a tanács minden fejezet anyagában szerepel, de hogy biztosan átmenjen az üzenet, álljon itt egy beszélgetős feladat az osztály számára, amely kifejezetten a „ha kétséged van, beszélj róla” alapelvre fókuszál. Alább található egy lista azokról a helyzetekről, amelyekben tényleg segít az, ha beszélünk róla!

Megjegyzés az oktatóknak:

- 1. A gyerekeknek generációkon keresztül azt sulykolták és arra nevelték őket, hogy árulkodni tilos. Ez egyfajta szociális norma lett, és a zaklatás megelőzésével foglalkozó szakembereknek keményen kell dolgozniuk azon, hogy megértésük a gyerekekkel a különbséget az árulkodás és a probléma jelzése között. Ön is segítsen a diákjainak, hogy merjenek támogatást kérni, ha őket vagy társaikat bántják az online térben, és ne érezzék árulkodásnak a segítségkérést.*
- 2. Támogassa osztályában a nyílt kommunikációt! Emlékeztesse a tanulókat arra, hogy mindig számíthatnak az Ön támogatására, akár közösen képviselik az érdekeiket, akár egyedül jelentenek egy problémát.*
- 3. A következő beszélgetések során, valahányszor az egyik diák arról számol be, hogy felnőttektől kért segítséget, éreztesse vele, hogy büszke lehet magára, amiért volt bátorsága cselekedni, és különösen így, hogy mások előtt is mert róla beszélni.*

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Felismerni**, hogy saját magunkért vagy másokért segítséget kérni az erő és bátorság jele.
- ✓ **Hangosan együtt gondolkozni** azokról a helyzetekről, amikor az segít igazán, ha beszélünk róla.

Beszéljük meg!

Íme, egy lista olyan szituációkról, amelyekbe gyakran belefuthatunk online. Valószínűleg nem fogunk a lista végére érni, mert remélem, hogy felteszitek a kezeteiket, ha olyan helyzetet hallotok, ami ismerős, előfordult veletek, és elmondjátok, mit tettetek, hogy közösen is át tudjuk beszélni ezeket a szituációkat.

Tanulság

Lehet, hogy elsőre nem tűnik annak, de igazán bátor dolog segítséget kérni, amikor nem vagy benne biztos, hogy mit kell tenned. Ha mindezzel segítesz magadnak vagy másnak megoldani valami bántó problémát, vagy megakadályozni, hogy valami rossz történjen, akkor ráadásul nem csak bátor, de még okos is.

Témák megvitatásra

1. Olvassátok el magatokban a listát! Közben gondolkozzatok, hogy ezek közül megtörtént-e veletek bármelyik. Akartátok-e felnőtt segítségét kérni, és végül kértétek-e vagy sem.
  - Már egy ideje olyan érzésed van, hogy feltörték a fiókodat. (Beszélgetési téma: Mit tudsz tenni azért, hogy a fiókod nagyobb biztonságban legyen?)
  - Segítségre volt szükséged, hogy eszedbe jusson a jelszavad.
  - Nem voltál biztos benne, hogy valami átverés-e, vagy hogy átverték-e. (Beszélgetési téma: Mik az intő jelek?)
  - Valaki olyanról akart veled online beszélgetni, ami számodra kényes téma.
  - Egy idegentől kaptál félelmet keltő üzenetet vagy kommentet. (Beszélgetési téma: Mitől lesz valami ijesztő?)
  - Valakivel beszélni akartál arról, amit valaki online mondott neked (valami nagyon kedveset VAGY nagyon bántót).
  - Megosztottál valamit online, amit nem kellett volna. Nem muszáj elmondanod, hogy pontosan mi volt az, csak ha nem érzed magad kínosan. Ha kellemetlen, akkor elég csak annyit elmondanod, hogy végül mit tettél.
  - Láttad, hogy egy másik diákot online bántanak.
  - Láttad, hogy valaki azzal fenyegette meg a másikat, hogy megveri vagy bántani fogja.
  - Valaki hamis profilt hozott létre egy másik diák nevében.
  - Aggódtál egy diáktársad által posztolt vagy küldött üzenet miatt. (Beszélgetési téma: Néha nehéz kockáztatni, hogy megbántod a barátodat, de nem fontosabb a biztonsága és a testi épsége?)

2. Tedd fel a kezed, ha szeretnéd elmondani, hogy mit tettél (vagy nem tettél), és miért. Ha valaki már beszélt egy témáról, nézd meg, hogy van-e másik, amihez hozzá tudnál szólni.

3. Beszéljétek át a helyzeteket!

Megjegyzés az oktatóknak:

Nagyon hasznos és fontos, hogy az iskolákban létrejessenek egy-egy téma körül diák érdekvédelmi szervezetek. Ha már létezik ilyen, a diákokat támogató, kortárs segítő vagy mentor rendszer az iskolában, akkor kérjék meg a mentorokat, hogy fussák át a fenti szituációkat a fiatalabb tanulókkal, és osszák meg a saját tapasztalataikat is velük.

Jelentsd online is

Egy iskolai okoseszköz segítségével az osztály közösen megnézi, hogy bizonyos applikációk milyen lehetőséget kínálnak a nem megfelelő tartalmak és viselkedés jelentésére. Többféle tartalmat vizsgáljanak meg, és döntsék el, hogy melyiket jelentenék és melyiket nem, és miért.

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Ismerni** az online eszközökön a bántalmazás bejelentésére szolgáló lehetőségeket.
- ✓ **Dönteni** arról, hogy mikor éljenek a jelentés lehetőségével.
- ✓ **Beszélgetni** arról, hogy miért és mikor kell jelenteni a zaklatást.

Beszéljük meg!

Ha valamilyen sértő vagy bántó tartalom bukkan fel az online térben, több opció is van a cselekvésre. Az előző feladat során már szó volt a legfontosabbról: hogy beszéljünk valakivel, akiben megbízunk. Egy másik lehetőség az, hogy jelented a sértő tartalmat ugyanabban az applikációban vagy honlapon, ahol talákoztál vele. Így ugyanis ott helyben elérhető a sértő tartalom törlése. Fontos, hogy használjuk ezeket az online lehetőségeket.

Váljon a tanulók szokásává, hogy mielőtt letiltanak valakit vagy jelentik a sértő tartalmat, képernyőképet készítenek a bántó vagy gyanús beszélgetésről vagy tevékenységről, melyek a letiltás vagy jelentés után gyakran elérhetetlenné válnak. Ez szükséges ahhoz is, hogy a felnőtt, akiben megbíznak, lássa a történeteket, és ennek megfelelően tudjon segíteni.

Feladat

Szükséges kellékek:

- Feladatlap: „Jelentsd online is”

1. Találd ki, hogy miként jelenthetnéd a problémát!

Gyűjtsék össze az osztályban található valamennyi digitális eszközt. Ha több is van belőlük, ossza az osztályt csoportokra. A csoportok nézzenek meg legalább három, iskolához köthető appot vagy honlapot, és keressék meg, hogyan és hol lehet jelenteni a nem megfelelő tartalmat. (Amennyiben az egész teremben csak egy eszköz vagy számítógép áll rendelkezésre, a csoportok váltsák egymást a képernyő előtt.)

2. Menjetek végig a jeleneteken!

Az osztály dolgozza fel mind a hét helyzetet a feladatlap alapján.

3. Jelentenéd?

Kérje meg a tanulókat, hogy tegye fel az a kezét, aki az adott tartalmat jelentené, majd tegye fel a kezét az, aki nem jelentené.

4. Ha jelentenék, akkor miért?

Kérjen meg valakit, aki jelentené a történeteket, hogy mondja el az osztálynak, hogy miért tenne így. Ezután kérdezzen meg erről olyat is, aki nem tartotta indokoltnak a jelentést.

Megjegyzés: Ritkán van csak egyetlen jó válasz vagy megközelítés. Még a beszélgetés megkezdése előtt győződjön meg róla, hogy ezzel az osztály is tisztában van.

Tanulság

A legtöbb alkalmazás és szolgáltatás rendelkezik a tartalom jelentésére és/vagy tiltására szolgáló funkcióval. Ennek használata segítség az érintetteknek, a közösségnek és maguknak a platformoknak is. A nem helyénvaló tartalmak letiltása előtt mindig készítsünk róluk képernyőképet, hogy legyen bizonyítékunk az esetről.

Jelentsd online is

Olvasd el az alábbi szituációkat, és tedd fel a kezed, ha jelentenéd az applikáción vagy a honlapon keresztül. Készülj úgy, hogy megmagyarázod azt is, hogy miért szeretnéd vagy miért nem szeretnéd jelteni. Fejtsd ki, hogy miért az adott opciót választod, majd beszéljétek át az osztállyal.

Megjegyzés: Mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy ritkán van csak egyetlen jó választás: ezért hasznos beszélgetni róla. Senkinek sem szabad kellemetlenül éreznie magát, mert esetleg mást választott, mint a többiek. Még a felnőttek sem mindig tudják, hogy mikor és hogyan tegyenek bejelentést!

1. szituáció

Egy iskolatársad posztol egy csoportképet egy nyilvános posztban, de te utálod, ahogy kinézel rajta. Jelentenéd a fotót vagy sem? Hogyan reagálnál?

2. szituáció

Valaki létrehoz egy fiókot egy osztálytársad nevével és fényképével. Egy mémet készít a fényképből, bajuszt rajzol rá, eltorzítja a vonásait, amitől nevetség tárgyává válik. Jelentenéd vagy sem?

3. szituáció

Valaki név nélkül egy több sértő kommentet posztol ki az egyik iskolatársadról, de te sejtet, hogy ki tette ezt. Jelentenéd vagy sem?

4. szituáció

Egy iskolatársad készít egy profilt az iskolád nevével, és diákok képeit posztolja ki, olyan kommentekkel, amelyek mindenki számára publikusak. Néhány komment sért bizonyos diákokat, néhány pedig hízelgő, dicsérő. Jelentenéd a sértő kommenteket, vagy az egész fiókot, vagy mindkettőt?

5. szituáció

Egy este észleled, hogy az egyik diáktársad kipoztolta, hogy másnap az ebédlőben összeverekszik egy másik tanulóval. Jelentenéd ezt a posztot online vagy sem? Szólnál a tanáraidnak vagy az igazgatónak másnap reggel? Esetleg mindkettőt megtennéd?

6. szituáció

Rajzfilmet nézel, amelyben van pár furcsa rész, ami egyáltalán nem nevezhető gyerekbarátnak, és kényelmetlenül érzed magad. Jelentenéd vagy sem?

7. szituáció

Egy online játékkal játszol a barátaiddal, és valaki, akit közületek senki sem ismer, cseletelni kezd veled. Egyáltalán nem viselkedik bántóan, de nem ismeritek őt. Ügyet sem vettek rá, vagy jelentitek?

Mit jelent bátornak lenni?

A tanulók nevezzenek meg valakit, aki valami olyat tett, amit bátornak tartanak. Kérje meg őket, hogy alaposabban gondolják át a választásukat, és azt, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képük.

Megjegyzés az oktatóknak:

Mindannyian tudjuk, hogy az emberek gondolkodását a média nagyban befolyásolhatja. Segítsen a tanulóknak erre jobban rávilágítani. Nagyon hasznos, ha „beszélnek róla”: gondolkozzanak együtt hangosan, hogy ez miként történik. Íme, néhány fontos gondolat, amelyeket érdemes észben tartani:

- A gondolkodásunkat minden befolyásolja, amit látunk, hallunk és olvasunk.
- A látottakat saját élményeink alapján értelmezzük, így fordulhat elő, hogy két ember ugyanabból az üzenetből két teljesen különböző dolgot szűr le.
- Legalább annyit (ha nem többet) tanulunk a képekből, mint a szavakból.
- A médiaműveltség segít küzdeni a sztereotípiák ellen, azzal, hogy rávilágít a mintákra (és megkérdőjelezi azokat) – kiváltképp az ismétlődést. Például ha azok a hősök, akiket mindig látunk, egytől egyik férfiak, úgy vélhetjük, hogy a hősök nagy valószínűséggel hímneműek, még akkor is, ha kifejezetten senki sem állítja, hogy nők nem lehetnek hősök (az információ hiányára is oda kell figyelni).

A tanulók elé kitűzött célok

- ✓ **Átgondolni**, hogy mit jelent bátornak lenni, beleértve azt is, hogy mit jelent bátornak lenni az online térben.
- ✓ **Meghatározni**, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képünk.
- ✓ **Rendszeresen rákérdezni**: „Vajon mi maradt ki?”

Beszéljük meg!

Amikor a bátorságra gondolsz, vajon a filmekből ismert szuperhősök jutnak az eszedbe? Netán a tűzoltók? Ezek mind remek példák, de ne felejtse el, hogy te is lehetsz bátor!

Feladat

Szükséges kellékek:

- Egy papírlap és íróeszköz minden gyereknek
- 3 papírlap a 3 kategóriának, nagy, vastag betűkkel, hogy a tanulók 2-3 méterről is lássák: „Médiából ismert karakter” (nem valós személy); „Személyesen ismerem”; „Hallomásból ismerem” (a történelemből vagy a hírekből)

Először ragasszon ki egy-egy papírlapot a tanterem három különböző pontjára.

1. Ma a bátorságról lesz szó

Pár másodperc gondolkodást követően írd le valakinek a nevét (ha nem tudod a nevét, akkor a foglalkozását), aki valami olyasmit tett, amit bátornak tartasz. Az illető lehet valós vagy kitalált személy, élő vagy már meghalt. Ne mutasd meg senkinek, hogy mit írtál...egyelőre.

2. Könnyen vagy nehezen jutott eszedbe valaki?

Állj fel, ha könnyen. Ha nehezen, mit gondolsz, miért? Sokat beszélgettek a bátorságról, vagy nem annyira gyakran? Általában hol látsz vagy hallasz valakiről, aki bátran cselekedett?

3. A nagy leleplezés

Most pedig felfedheted, hogy te melyik személyt vagy karaktert választottad. Menj oda ahhoz a papírlaphoz, amelyik az általad választott kategóriát jelöli.

Beszélgessünk! Figyeld meg, hogy közületek hányan választottak olyan karaktert, akit a médiából ismernek, vagy olyan valós személyt, akit ugyancsak a médiából (például könyvből vagy filmből) ismernek. Mit mond ez el neked arról, hogy honnan ered a bátorságról kialakított képük?

A médiának forgalmat kell generálnia, és ezt csak úgy tudja, ha minél inkább bevonzza a figyelmünket. A lehető legdrámaibb, legütősebb bátorságot mutatják be nekünk, így sok szuperhőst, rohamkocsist és katonát látunk mindenütt. Ők mind remek példaként szolgálhatnak, de ettől még nem látjuk a teljes képet, ugye? Mindig érdemes feltenni magunknak a kérdést: „És mi maradt ki?”

Milyen más példák vannak a bátorságra? Még hol máshol hallottál arról, mit jelent bátornak lenni?

4. Fedj fel még többet!

A csoportodban fejtsd ki a választásod okát: Mitől bátor az általad választott személy? Volt valami különbség a valós személyek és a médiában szereplő karakterek által véghezvitt bátor cselekedetek között? Ha igen, milyen különbségeket véltél felfedezni?

Néhány perces csoportos megbeszélést követően az osztály ismét közösen dolgozik a táblánál vagy a flipchartnál.

Gondolkozzatok el a következőkön:

- Volt valaki, aki olyan személyt választott, aki fizikai veszélytől mentett meg másokat? (Emeld a fel a kezdet minden kérdésnél, hogyha „igen” a válaszod)
- Volt valaki, aki olyan személyt választott, aki kiállt a zaklatás áldozatai mellett? A legtöbb ember egyetért abban, hogy bátor az, aki valakit a fizikai veszélytől ment meg, főleg, ha közben magát is veszélybe sodorja.
- De mi a helyzet azzal, aki másokat attól ment meg, hogy sérüljenek az érzései? Vagy aki kedves és támogató azzal, akinek már sérültek az érzései? Ő is bátor?

Tegyétek fel a kezeteiket, ha tudtok olyan embert mondani, aki az utóbbi módon bizonyította a bátorságát, vagy ha tudtok mondani példát egyéb bátor megnyilvánulásra!

Opcionális: Ossza fel ismét három részre a termet, de ezúttal az alábbi kategóriákkal:

- a) A papíromon szereplő személy nő.
- b) A papíromon szereplő személy férfi.
- c) A papíromon szereplő személy sem férfiként, sem nőként nem azonosítja önmagát.

Amikor a bátor szóra gondolsz, egy férfi vagy fiú képe jelenik meg előtted? Esetleg egy nőé vagy lányé? Hogy néz ki a „női” bátorság? Különbözik valamiben a „férfi” bátorságtól? Miért gondolod így?

5. Vitassátok meg, mit jelent bátornak lenni

Olvasd át figyelmesen a listát, amelyet összeírtál a bátorságról. Beszélgessetek!

- El tudod képzelni, hogy te magad is megteszed a listán szereplő dolgok valamelyikét?
- El tudsz képzelni egy olyan helyzetet, amelyben a kedvesség egyben bátorság is?
- Mi a helyzet az online térrel (vagy a telefonhívásokkal)? El tudsz képzelni olyan helyzetet, amikor az online térben viselkedsz bátran?

Tanulság

A bátorság nem más, mint kockázatot vállalni azért, hogy segíts másokon. Bármilyen módon. A média befolyásolhatja a gondolkodásmódunkat, például, hogy mit tartunk bátor tetteknek, de nem mindig mutatja meg a teljes képet. Ezért segít, ha felteszed a kérdést: „Mi maradt ki?” Az online térben is gondolnunk kell arra, hogy szükség esetén kockázatot vállaljunk, hogy megmentünk másokat az érzelmi sérüléstől. Mindannyian dönthetünk úgy, hogy bátrak leszünk.

